

Matalan kynnyksen perhetyöpalvelu Hyvinkäälle
- selvitys palvelun suunnittelun ja
toteutuksen tueksi

Heidi Vauhkonen & Iina Viitanen

2021 Laurea

Laurea-ammattikorkeakoulu

**Matalan kynnyksen perhetyöpalvelu Hyvinkäälle
- selvitys palvelun suunnittelun ja toteutuksen tueksi**

Heidi Vauhkonen & Iina Viitanen
Sosiaalialan koulutusohjelma
Opinnäytetyö
Marraskuu, 2021

Heidi Vauhkonen, Iina Viitanen

Matalan kynnyksen perhetyöpalvelu Hyvinkäälle - selvitys palvelun suunnittelun ja toteutuksen tueksi

Vuosi 2021

Sivumäärä 69+5

Opinnäytetyön tarkoituksena oli tukea sosiaalihuoltolain mukaisen matalan kynnyksen perhepalvelun ideointia ja suunnittelua. Työelämäkumppanina oli Keski-Uudenmaan sote -kuntayhtymän perhetyön yksikkö Hyvinkäällä. Tavoitteena oli selvittää, millaista sosiaalihuoltolain mukaista matalan kynnyksen palvelua muualla Suomessa toteutetaan ja kartoittaa toiminnassa olevien palveluiden toimintaa. Lisäksi tavoitteena oli selvittää, millaisena Hyvinkään perhekeskuksen työntekijät näkevät kehitettävän palvelun tarpeen.

Opinnäytetyön teoriapohjassa avataan matalan kynnyksen palveluiden käsitettä sekä selvitetään maamme lapsiperheiden tämänhetkistä hyvinvointia suojaavine ja uhkaavine tekijöineen. Teoriapohjassa käsitellään näiden teemojen lisäksi syrjäytymisen ennaltaehkäisyä, hyvinvointipalveluiden kehittämistyötä Suomessa sekä lapsiperheiden tukemista. Lisäksi avataan perhetyön käsite sekä keskeiset perhetyötä säätelevät lait ja periaatteet.

Aineistoa kerättiin teemahaastatteluin sekä sähköpostikyselyllä. Hyvinkään perhekeskuksesta haastateltiin neljää eri ammattikunnan työntekijää palvelun tarpeiden selvittämiseksi. Alkukartoituksessa löydetyistä matalan kynnyksen palveluista valittiin viisi opinnäytetyön tekijöiden mielestä monipuolista ja parhaiten kehittämistyön tueksi tietoa antavaa palvelua, joissa toimivia työntekijöitä haastateltiin. Analysoinnissa käytettiin aineistolähtöistä sisällönanalyysia, jotta litteroiduista aineistoista saatiin esiin uuden palvelun kehittämistyötä oleellisimmin tukevat asiat.

Tuloksista voitiin päätellä, että suunnitellun palvelun tavoitteena tulisi olla vanhemmuuden vahvistaminen sekä oikea-aikainen ja ennaltaehkäisevä tuki. Kävijöiden anonymiteetin turvaamisen nähtiin vaikuttavan palveluun hakeutumisen kynnystä madaltavasti. Palvelun löydettävyyden kannalta merkittävänä asiana pidettiin palvelun mainostamisen onnistumista, johon tarvittiin usein eri tahojen yhteistyötä. Parhaillaan uudesta palvelusta voi muodostua kokonaisuus, jossa perheiden hyvinvointiin voidaan vaikuttaa pienilläkin interventioilla. Interventioiden vaikutuksesta lapselle mahdollistuu turvallinen kasvua ja kehitystä tukeva arki lämpimässä sekä hyvässä vuorovaikutuksessa muiden perheenjäsenten kanssa.

Asiasanat: ehkäisevä sosiaalityö, lapsiperheiden hyvinvointi, matalan kynnyksen palvelu, perhetyö, varhainen tuki

Heidi Vauhkonen, Iina Viitanen

Low Threshold Family Work Service to the City of Hyvinkää - A Study to Support Service Planning and Implementation

Year 2021

Pages

69+5

The purpose of this bachelor's thesis was to contribute to idea generation and development of a low threshold family service under social welfare act. This thesis was done in partnership with the Hyvinkää family work unit of the Joint Municipal Authority for Social and Healthcare in Central Uusimaa. The target was to find out what kind of low threshold family services are in place elsewhere in Finland and how they are implemented. In addition to this the purpose was to find out how the employees of the Hyvinkää family center see the need for the service to be developed.

The theoretical section of the thesis explains the concept of low threshold services. It also explores the current welfare of Finnish families with children and the factors that secure or compromise it. In addition to these, preventing social exclusion, development of welfare services in Finland and supporting families with children are covered in the theory section. The concept of family work and the essential laws and principles governing family work are introduced.

The empirical data for the thesis was collected by theme interviews and email questionnaires. Four people from the Hyvinkää family center, representing different fields of social work, were interviewed to clarify the needs for the service. Five low threshold services found in the preliminary survey that the thesis workers thought to be versatile and best suited to give information for the service development, were selected for a closer look. People working in these services were interviewed. The content of the answers was analyzed to identify the key themes that contribute to the development of the new service.

Based on the results, it was determined that the purpose of the service to be developed should be to strengthen parenthood and give timely and preventive support. Ensuring the service user anonymity was estimated to lower the bar of requesting for help. Advertising was seen to be essential in finding the service. This usually requires co-operation of several parties. Ideally the new service will form an entirety where family welfare may be influenced even with small interventions which hopefully leads to safe and supportive day to day life for the child in a good and warm interaction with the family.

Keywords: preventive social work, welfare of families with children, low threshold service, family work, early support

Sisällys

1	Johdanto.....	9
2	Matalan kynnyksen palvelut	10
3	Lapsiperheiden hyvinvointi	11
3.1	Tämänhetkinen tilanne.....	11
3.2	Suojaavat tekijät.....	12
3.3	Uhkaavat tekijät	13
3.4	Syrjäytyminen ja syrjäytymisen ennaltaehkäisy	14
3.5	Hyvinvointipalveluiden kehittäminen	15
4	Lapsiperheiden tukeminen.....	17
4.1	Lainsäädäntö perhetyössä.....	18
4.2	Perhetyö.....	19
4.3	Perhetyön keskeiset periaatteet	20
5	Opinnäytetyön työelämäkumppani	21
5.1	Keski-Uudenmaan sote -kuntayhtymä.....	21
5.2	Sosiaalihuoltolain mukainen perhetyö Keusotella	23
6	Opinnäytetyön tarkoitus, tavoitteet ja tutkimuskysymykset.....	23
7	Opinnäytetyön tutkimusmenetelmät	24
7.1	Laadullinen tutkimus	24
7.2	Teemahaastattelu ja lomakekysely.....	25
7.3	Opinnäytetyön luotettavuus ja eettisyys	26
8	Alkukartoitus.....	27
8.1	Alkukartoituksen toteutus	27
8.2	Alkukartoituksen tulokset.....	28
9	Opinnäytetyön toteutus	30
9.1	Aineiston keruu.....	30
9.2	Perhekeskukseen tehdyt haastattelut.....	31
9.3	Matalan kynnyksen palveluihin tehdyt haastattelut.....	32
9.4	Aineistolähtöinen sisällönanalyysi	33
10	Analysointitulokset Hyvinkään perhekeskuspalveluihin tehdyistä haastatteluista	37
10.1	Havaitut haasteet perheissä ja vanhemmuudessa	37
10.2	Nykyisten palveluiden oikea-aikaisuus	39
10.3	Asiakkaiden kynnys hakeutua palveluiden pariin	40
10.4	Haasteiden ennaltaehkäisy	40
10.5	Walk in -perhetyö palvelun tavoitteet	41
10.6	Mainostaminen.....	41
10.7	Kohderyhmä.....	42

10.8	Käytännön työ	42
10.9	Haasteet	44
11	Analysointitulokset matalan kynnyksen palveluiden haastatteluista	45
11.1	Tarve matalan kynnyksen palvelulle	45
11.2	Asetetut tavoitteet	45
11.3	Käytännön ohjaustyö	45
11.4	Palvelun markkinointi	49
11.5	Palvelusta saatu palaute	49
11.6	Haasteet työssä.....	50
11.7	Työn kehittäminen	52
11.8	Lisäkysymyksien vastaukset.....	53
12	Johtopäätökset	54
13	Pohdinta	56
	Lähteet.....	61
	Kuviot	68
	Taulukot	68
	Liitteet	69

1 Johdanto

Keski-Uudenmaan sote -kuntayhtymässä (Keusote) Hyvinkäällä sosiaalihuoltolain mukaisen perhetyön perheohjaajat olivat havainneet omassa työssään tarvetta palvelulle, josta vanhempien olisi mahdollista saada apua, tukea ja neuvontaa matalalla kynnyksellä lapsiperheiden kaikenlaisiin arkisiin haasteisiin. Perheohjaajat lähtivät esimiehensä avustuksella kehittämään uutta matalan kynnyksen perhetyön walk in -palvelumuotoa Hyvinkään perhekeskuspalveluiden yhteyteen keväällä 2021. Uuden palvelun keskeisiä tavoitteita suunnitteluvaiheessa olivat lapsiperheiden varhainen tukeminen, palveluntarpeen ennaltaehkäisy sekä luoda vanhemmille mahdollisimman matala kynnyksen hakeutua palvelun pariin. Matala kynnyksisyyden toteutumiseksi, tarkoituksena oli, että palvelun käyttäjät voivat asioida palvelupisteellä anonyymisti.

Opinnäytetyömme keskittyi uuden matalan kynnyksen perhetyön palvelupisteen suunnittelun ja toteuttamisen tukemiseen. Opinnäytetyössä keskityttiin kartoittamaan, toteuttavatko muut kunnat ja kuntayhtymät vastaavanlaisia matalan kynnyksen palveluita sosiaalipalveluina. Tarkoituksena oli myös selvittää jo näiden toiminnassa olevien matalan kynnyksen palveluiden toimintaa. Lisäksi palvelun tarvetta oli tavoitteena tehdä näkyväksi keräämällä tietoa perhekeskuksen eri ammattikuntien työntekijöiltä. Muiden kuntien kokemusten sekä moniammatillisen näkökulman saaminen oli palvelun kehittämisen kannalta erityisen tärkeää, jotta palvelusta muodostuisi heti mahdollisimman toimiva sekä asiakkaiden tarpeita vastaava kokonaisuus. Teimme opinnäytetyön ajan tiivistä yhteistyötä Hyvinkään sosiaalihuoltolain mukaisen perhetyön esimiehen ja tiimin kanssa taataksemme heitä mahdollisimman paljon hyödyttävän tiedon keruun.

Opinnäytetyömme tutkimuksellinen osuus jakautui kahteen vaiheeseen; kartoitus- ja haastatteluvaiheeseen. Kartoitusvaiheessa etsimme tietoa, missä kunnissa ja kuntayhtymissä järjestetään matalan kynnyksen palveluita sosiaalipalveluina. Haastatteluvaiheessa haastattelimme kartoitusvaiheessa valikoitujen matalan kynnyksen palveluiden työntekijöitä sekä Hyvinkään perhekeskuksen työntekijöitä. Kartoitus- ja haastatteluvaiheen rinnalla Hyvinkään perhetyöntekijät ideoivat ja suunnittelivat uutta matalan kynnyksen palvelua. Opinnäytetyön toiminnallisen osuuden aikataulu oli työelämäkumppanin määrittelemä. Aikataulu ajoittui kevääseen ja kesään 2021, sillä uusi palvelu oli suunniteltu alkavaksi syyskuussa 2021. Kartoitustyön tuli valmistua toukokuun loppuun mennessä ja haastatteluvaiheen tulokset elokuun puoleen väliin mennessä. Kartoitus- ja haastatteluvaiheiden tulokset esiteltiin perhetyön esimiehelle ja tiimille heti niiden valmistuttua. Näin he pääsivät hyödyntämään saatuja tietoja mahdollisimman varhaisessa vaiheessa osana palvelun ideointia ja suunnittelua.

2 Matalan kynnyksen palvelut

1990-luvun lama aiheutti yhteiskunnassamme kriisitilanteen, jolloin ihmisten köyhyys ja ongelmat lisääntyivät. Julkisten palveluiden resurssien ollessa laman vuoksi heikot palveluiden tuottamisen paine kohdistui vapaaehtoisin sekä kolmannen sektorin eli järjestöjen ja säätiöiden toimintaan. (Leemann & Hämäläinen 2015, 5-6.) Matalan kynnyksen käsite vakiintui Suomessa A-klinikkasäätiön perustaessa Helsinkiin 1997 Suomen ensimmäisen ruiskujen ja neulojen vaihtopisteen huumeidenkäyttäjille. Matalan kynnyksen käsite on alun perin liittynyt vahvasti päihdehuoltoon, mutta nykyisin se on paljon laajemmalti käytössä. (Törmä 2009, 164-169.)

Ervastin & Saaren (2011, 207) mukaan hyvinvointivaltion yhtenä tärkeimmistä tehtävistä voidaan pitää yksilöiden ja perheiden tukemista erilaisten palveluiden avulla. Matalan kynnyksen palvelut tarjoavat eri elämäntilanteissa oleville ihmisille toimintaa, tukea ja kontakteja muihin ihmisiin lisäten näin kävijöidensä osallisuuden tunnetta ja vaikuttaen positiivisesti heidän hyvinvointiinsa. Leemannin ja Hämäläisen (2015, 1) mukaan matalan kynnyksen palveluilla tarkoitetaan palveluita, joissa palveluun hakeutumiseen vaadittavia edellytyksiä on madallettu. Käsite matalasta kynnyksestä on kuitenkin suhteellinen, sillä palvelun huonon sijainnin, aukioloaikojen tai liian kalliiden asiakasmaksujen lisäksi kynnyksenä avun hakemiselle voidaan pitää esimerkiksi pelkoa leimaantumisesta palvelunkäyttäjänä, vaatimusta päihteettömyydestä tai ajan varaamisesta. Palveluiden ulkopuolelle voidaan jäädä myös, jos ihmisen voimavarat eivät enää riitä avun hakemiseen jonkin fyysisen tai psyykkisen esteen tai esimerkiksi etukäteen tiedossa olevan pitkän jonotusajan vuoksi. Matalan kynnyksen käsitteessä onkin esteiden poistamisen lisäksi kysymys asiakkaiden kokemuksista palveluun hakeutumisen helpoudessa. Matalan kynnyksen palveluihin hakeutumisen ja niiden käyttämisen on tarkoitus olla nimenomaan käyttäjän mielestä mahdollisimman vaivatonta. (Leemann & Hämäläinen 2015, 1-5.)

Matalan kynnyksen palveluissa pyritään vahvistamaan kävijöiden sosiaalisia verkostoja, auttamaan arjen haasteissa sekä luomaan positiivisia elämäkokemuksia, jolloin toiminnasta voidaan puhua myös ennaltaehkäisevänä toimintana. Varhaista puuttumista pidetään tärkeänä lapsiperheiden ongelmakierteen syntymistä estävässä työssä (Raunio 2006, 104). Matalan kynnyksen palveluiden katsotaan ennalta ehkäisevän syrjäytymistä tuottamalla käyttäjälleen sosiaalista osallisuutta sekä tunteen yhteiskuntaan kuulumisesta. Matalan kynnyksen palveluiden nähdään näin vaikuttavan myönteisesti koko kansanterveyteen kaventamalla väestön hyvinvointieroja. (Leemann & Hämäläinen 2015, 3.)

Lapsi- ja perhepalveluiden (LAPE) muutosohjelma oli nykyistä hallitusta edeltävällä Sipilän hallituskaudella yksi hallituksen kärkihankkeista. Hallitusohjelman toimintasuunnitelmassa todettiin lapsi- ja perhepalveluiden hajanaisten palvelujärjestelmä, jota erityisesti haluttiin

lähteä uudistamaan. LAPE-muutosohjelman tavoitteena on ollut vahvistaa palveluiden oikea-aikaisuutta sekä perhelähtöisyyttä ja ottaa huomioon lapsen etu tukemalla vanhemmuutta sekä huomioimalla perheiden kasvava monimuotoisuus. Muutosohjelmassa halutaan siirtää palveluiden painopiste varhaiseen tukeen ja ongelmien ennaltaehkäisyyn lisäämällä matalan kynnyksen palveluita esimerkiksi perhekeskuksia perustamalla. (Lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelma 2016, 5-6.) Hanketta jatketaan edelleen (Terveiden ja hyvinvoinnin laitos 2021a).

3 Lapsiperheiden hyvinvointi

3.1 Tämänhetkinen tilanne

Tutkimuksen mukaan suurin osa suomalaisista lapsista elää parempaa lapsuutta kuin ehkä koskaan aiemmin maamme lapset ovat eläneet. Kuitenkin merkittävä osa lapsista on syrjäytymisvaarassa perheen kasautuvien ongelmien vuoksi. (Eskola 2014, 3.) Köyhissä kotitalouksissa asuvien lasten määrä on lisääntynyt 1990-luvulta lähtien. Varsinkin 2000-luvulla yksinhuoltaja-perheiden lasten taloudellinen huono-osaisuus on lisääntynyt. Ylisukupolvinen huono-osaisuus on kasvanut julkisten palveluiden heikennysten, työmarkkinoiden epävakaisuuden sekä yhteiskunnan eriarvoistumisen lisääntyessä. Lapsuudessa koettu huono-osaisuus ja köyhyys vaikuttaa ihmisen elämään usein myös aikuisuudessa. (Kallio & Hakovirta 2020, 7-8.) Lapsiperheiden tuen tarpeet vaihtelevat huolta aiheuttavien syiden sekä perheen voimavarojen mukaan. Avun saantia voivat vaikeuttaa esimerkiksi tuen tarpeeseen liittyvät varhaisen tunnistamisen viiveet, ehkäisevien palvelujen vähyys, palveluihin hakeutumatta jättäminen sekä arjen rakenteita tukevan toiminnan vähäisyys. (Halme & Perälä 2014, 225.)

Lapsuus on merkittävä elämänvaihe jokaiselle yksilölle. Lapsen persoonallisuuden kehitykselle sekä myöhemmän elämän mahdollisuuksille ratkaisevan tärkeitä seikkoja ovat varhaislapsuuden kasvuympäristö ja sosiaaliset suhteet. Lapsuuden perhe on yksi tärkeimmistä ja keskeisimmistä lapsen kasvuympäristöistä ja sosiaalisten suhteiden muodostajista, joka vaikuttaa olennaisesti lapsuuden elämäntilanteeseen ja elämän rakentamiseen useilla osa-alueilla. Lapsuuden perhettä kuormittaneet ongelmat voivat tästä syystä erityisesti haitata lapsen kasvua ja kehitystä. (Saari, Eskelinen & Björklund 2020, luku 4.) Raunio (2006, 98-99) korostaa vanhempien hyvinvoinnin merkitystä lasten pahoinvoinnin syitä pohdittaessa, sillä lasten normaali kasvu ja kehitys voivat olla uhattuina vanhempien ongelmien tai syrjäytymisen tai sen vaaran seurauksena.

Lapsiperheiden kokemiin pieniinkin huoliin tulisi puuttua mahdollisimman varhaisessa vaiheessa ennen ongelmien lisääntymistä, sillä ongelmien kasautuessa niihin puuttuminen hankaloituu (Perälä, Kanste & Halme 2013, 124-125). Terveiden- ja hyvinvoinnin laitoksen vuonna

2018 tekemän lapsiperheiden hyvinvointia tutkivan selvityksen mukaan ilmenee edelleen suuri tarve ammattilaisen antamaan tukeen. Kymmenestä 4-vuotiaan vanhemmasta jopa yhdeksällä on selvityksen mukaan tarve saada tukea ainakin yhteen perheen asiaan tai huoleen. Suurimpina huolenaiheina kyselyssä huomattiin olevan lasten kasvuun ja kehitykseen liittyvät huolet. Seuraavaksi suurimpina huolenaiheina olivat lapsen käytökseen sekä vanhempien omaan jakamiseen liittyvät asiat. Myös parisuhteen asioihin koettiin tarvittavan tukea. (Vuoremaa 2019, 8.) Perälän ym. (2013, 123) mukaan lapsiperheiden huolenaiheita ovat myös lapsen sosiaaliset suhteet, tunne-elämä, liiallinen pelaaminen sekä perheen yhteisen ajan riittämättömyys. Näihin asioihin vanhemmat kokevat saavansa apua heikosti. Osansa haastavaan tilanteeseen tuovat myös lapsiperheiden arkea koskeviin palveluihin tehdyt heikennykset (Eskola 2014, 4). Perälän ym. (2013, 122) mukaan lapsiperheiden korjaavien palveluiden kuormittuneisuus on johtanut siihen, että sosiaali- ja terveystaloudessa korostetaan nykyisin ennaltaehkäiseviä ja hyvinvointia edistäviä palveluja.

3.2 Suojaavat tekijät

Lapsen kasvua suojaavista tekijöistä tärkeimpinä voidaan pitää myönteisiä ihmissuhteita sekä onnistumisen kokemuksia. Myös koettu hyväksyntä sekä kannustava ja myönteinen ilmapiiri auttavat turvaamaan lapsen kasvua ja kehitystä. (Terveystalouden ja hyvinvoinnin laitos 2020.) Keskeinen lasten hyvinvointia suojaava tekijä onkin turvallinen, huolenpitoa sisältävä suhde lapsen ja vanhemman tai muun lasta hoitavan aikuisen välillä. Hyvinvoinnin takaamiseksi tulee lapselle huolenpidon sekä välittämisen lisäksi tarjota turvallinen arki sääntöineen ja käytänteineen. (Laajasalo & Pirkola 2012, 28.) Pysyvien aikuisten luomassa rakastavassa, turvallisessa, kasvua ja kehitystä tukevassa ympäristössä lapsi voi elää ikänsä mukaista lapsuutta (Kannanoja & Karjalainen 2017, 158). Kuitenkin arjen hyvinvointi muodostuu pitkälti yksilön tietynä ajankohtana kokemana tarpeiden riittävänä tyydyttymisenä elinolosuhteiden, toimintamahdollisuuksien ja voimavarojen osalta (Raijas 2011, 262).

Yhteiskunnallisella tasolla lapsiperheiden hyvinvointia tukevat riittävä toimeentulo, toimiva työn ja perhe-elämän yhteensovittaminen sekä hyvät julkiset palvelut ja toimintaedellytykset (Kansallinen lapsistrategia 2021, 23). Perheen ulkoiset ja sisäiset resurssit vaikuttavat merkittävästi lapsuuden hyvinvointiin. Resurssit voivat olla lapsen hyvinvointia suojaavia tekijöitä tai ne voivat lisätä riskejä lapsen hyvinvoinnin suhteen. Ulkoisina resursseina pidetään esimerkiksi perheen taloudellista tilannetta, asumistasoa sekä vanhempien koulutustasoa. Sisäisillä resursseilla tarkoitetaan lapsen ja vanhempien keskinäisiä suhteita, heidän persoonallisuksiinsa sekä perheen jäsenten elämänhistoriaa. (Forssén, Laine & Tähtinen 2002, 88.)

Suojaavia tekijöitä lapsen ja perheen elämässä ovat mahdollisuudet elämän perusedellytyksiin, kuten riittävään toimeentuloon ja ravintoon, puhtaaseen vaatteeseen sekä turvalliseen kotiin ja asuinympäristöön. Vanhempien päihteettömyyden sekä hyvän terveyden, tai ainakin

tarvittavan terveydenhoidon, katsotaan myös suojaavan lasta ja koko perhettä. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2020.) Perheen lisäksi läheis- ja vertaissuhteilla on suuri merkitys lapsen hyvinvoinnissa. Lapsen läheiset ihmissuhteet voivat koostua perheen lisäksi mm. isovanhemmista, muista sukulaisista sekä ystäväistä. Nämä ihmissuhteet vahvistavat lapsen hyvinvointia ja suojaavat vastoinkäymisten vaikutuksilta. Lisäksi lasten kokonaisvaltaista hyvinvointia edistää lasten monipuolinen vapaa-ajanvietto ja harrastustoiminta. (Kansallinen lapsistrategia 2021, 29-31.)

Lapsiperheiden tukeminen on koko yhteiskunnallisesti merkittävää ja kannattavaa, koska perheen tukeminen vaikuttaa lapsuuden hyvinvointiin. Lapsuuden hyvinvointi on perustana myöhemmälle hyvinvoinnille sekä toiminta-, opiskelu- ja työkyvylle. (Kalliomaa & Iivonen 2017.) Lasta suojaavista tukitoimista tehokkaimpina nähdään kaikille tasapuolisesti saatavilla olevat eli universaalit perusturvapalvelut. Merkityksellistä on, että niistä saatava tuki olisi voimakkuudeltaan sopivassa suhteessa havaittuun tarpeeseen. (Terveyden ja hyvinvoinninlaitos 2020.) Lisäksi Laajasalon & Pirkolan (2012, 28) mukaan lasten hyvinvointia voidaan vahvistaa ja tukea myös välillisesti vanhempiin kohdistuvilla ohjaus- ja tukitoimilla. Kansallisella lapsistrategialla (2021, 23-24) kehitetään Suomen lapsiin kohdistuvia palveluita laadukkaiksi, yhdenvertaisiksi, monipuolisiksi sekä lasten kasvua, kehitystä ja oppimista tukeviksi. Lisäksi kehitetään palveluiden lapsi- ja perhelähtöisyyttä, saavutettavuutta, varhaista tukea sekä ennaltaehkäiseviä ja matalan kynnyksen toimintamuotoja. YK:n lapsen oikeuksien yleissopimuksen (1989, 3 artikla) mukaan kaikissa lapsia koskevissa toimissa on ensisijaisesti otettava huomioon lapsen etu.

3.3 Uhkaavat tekijät

Nykyisessä hallitusohjelmassa todetaan yhteiskunnallisen eriarvoisuuden heijastuvan lapsiperheiden hyvinvointiin. Lapsiperheköyhyttä esiintyy eniten pienlapsiperheissä ja yksinhuoltajaperheissä. Lisäksi lapsiperheiden jatkuvasti lisääntyvä monimuotoisuus haastaa nykyisiä palveluiden toiminta- ja tukimuotoja. Jo yksi kolmasosa maamme lapsiperheistä edustaa jotain muuta perhemallia kuin perinteistä ydinperhettä. (Osallistava ja osaava Suomi - sosiaalisesti, taloudellisesti ja ekologisesti kestävä yhteiskunta 2019, 143-144.)

Tutkimuksen mukaan vanhempien matalalla koulutustasolla, työttömyydellä sekä pitkäaikaisella toimeentulotuen asiakkuudella on voimakkaat suorat yhteydet lasten ylisukupolvisen huono-osaisuuteen samoissa elämän osa-alueissa aikuisuudessa (Vauhkonen, Kallio & Erola 2017, 508-509). Syrjäytymisen riski kasvaa, kun ongelmat alkavat kasautua ja samalla elämänhallinta heikentyy. Merkittävänä riskitekijöinä lasten syrjäytymiselle pidetään myös vanhempien mielenterveys- ja päihdeongelmia perheessä. Lasten ja nuorten syrjäytymisen voidaan katsoa olevan merkittävästi yhteydessä perhetaustaan sekä esimerkiksi huonoihin

toimintamahdollisuuksiin ja sitä kautta osallisuuden tunteen puutteeseen. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2021b.)

Lasten ja nuorten mielenterveysongelmat ovat myös lisääntyneet ja haastavat siten heidän hyvinvointiaan. Synä lasten ja nuorten mielenterveysongelmiin pidetään mm. yksinäisyyttä ja kiusatuksi tulemistä, vanhempien mielenterveysongelmia, vaikeita huoltajuuskiistoja, turvatomuutta ja epävarmuutta ihmissuhteissa sekä kotioloissa. (Lapsen aika - Kohti kansallista lapsistrategiaa 2040 2019, 26-27.) Halmeen ja Perälän (2014, 216) mukaan Solantaus-Simula, Punamäki & Beardslee (2002) sekä Leinonen, Solantaus & Punamäki (2003) korostavat, että vanhemmuudessa esiintyvien ongelmat ovat merkittävä tekijä lasten kehityksen sekä käyttäytymisen ongelmissa. Lisäksi vanhemmuuden ongelmat voivat olla taustalla myös lapsen mielenterveysongelmien ja yleisen pahoinvoinnin syntymisessä sekä syrjäytymisessä. Hillin, Ståhlin, Merikukan & Ristikarin (2017, 663) mukaan henkilökohtaisen koettelemuksen sekä hyvinvointivajeen lisäksi syrjäytyminen aiheuttaa yhteiskunnallisia kustannuksia korjaavien palveluiden, toimeentulon tukien sekä menetettyjen verotulojen muodossa.

Perheiden elämään ja hyvinvointiin on suuresti vaikuttanut vallitseva Covid-19 viruksen (korona) aiheuttama maailmanlaajuinen kriisi sekä siitä johtuvat lomautukset ja kasvanut työttömyys. Kriisistä johtuvat talousongelmat ovat vaikuttaneet eritoten niihin perheisiin, joissa taloustilanne on ollut hankala jo ennen koronaa. Taloushuolien lisäksi koronakriisin vaikutuksesta perheiden elintavat ovat heikentyneet (Aalto-Setälä ym. 2021, 123). Esimerkiksi lasten liikunnassa sekä unen ja ravinnon saannissa huomattiin tapahtuneen heikennyksiä (Paju 2020, 31). Perheissä on koettu normaaliin tilanteeseen verrattuna myös enemmän stressiä ja yksinäisyyttä. Lisäksi mielenterveysongelmat sekä vanhemmuuden ja parisuhteen ongelmat ovat lisääntyneet. Vaikka perheiden tuen ja avun tarve on koronakriisin aikana lisääntynyt, niin neuvolassa ja kouluterveydenhoitajalla käynnit ovat selvästi vähentyneet. Lisäksi perheiden tuensaantimahdollisuudet ovat koronan myötä heikentyneet sosiaalipalveluissa. (Aalto-Setälä ym. 2021, 123-134.) Tukipalveluiden vetäytyminen lähes täysin etäpalveluiksi on haastanut erityisen merkittävästi niiden lapsiperheiden arkea, joissa on erityistä tukea tarvitsevia lapsia (Paju 2020, 37).

3.4 Syrjäytyminen ja syrjäytymisen ennaltaehkäisy

Syrjäytyminen on hyvin moniulotteista. Käsitteenä syrjäytymisellä tarkoitetaan elämäntilannetta, jossa jokin ihmisen hyvinvointia heikentävä tekijä estää ihmisen osallistumista yhteiskuntaan sen täysipainoisena jäsenenä. Ihmiset ovat erityisen alttiita joutumaan yhteiskunnan ulkopuolelle erilaisissa elämän muutosvaiheissa, kuten esimerkiksi koulun, työn tai parisuhteen päättyessä. Lapsen syrjäytymisriskiin vaikuttaa erityisen suuresti, jos lapsen elin- ja kasvuympäristössä on useampi syrjäytymisen riskitekijä. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2021.)

Perheille saatavilla olevien palveluiden hajanaisuus kasvattaa yhteiskunnallista eriarvoistumista, sillä se heikentää palveluiden löytämistä ja niihin hakeutumista sekä heikentää palveluiden vaikuttavuutta. Palvelujärjestelmän pirstaleisuus kuormittaa myös työntekijöitä ja lisää vahvempien tukitoimien tarvetta ja on näin kalliimpaa myös yhteiskunnalle. (Lapsen aika - Kohti kansallista lapsistrategiaa 2040 2019, 26-27.) Tutkimusten mukaan huomattavia syrjäytymisriskejä aiheuttavat myös kaikkiin lapsille tarkoitettuihin palveluihin kohdistetut säästötoimenpiteet. Näitä tukileikkauksia ja tehostamistoimenpiteitä on tehty 90-luvun lama-ajoista lähtien, ja ne ovat johtaneet merkittävästi tukipalvelujen ohentumiseen heidän kohdallaan, jotka hyötyisivät palveluista eniten. (Salmi 2020, 43-44.) Tehdyt heikennykset vähensivät erityisen merkittävästi perheille tarjottavaa kotipalvelua, jonka vaikutuksesta lasten sijoittaminen kodin ulkopuolelle lisääntyi huomattavasti (Paasivirta 2020). Vuonna 2014 tehdyssä sosiaalihuoltolain uudistuksessa perheiden kotipalvelun saatavuutta pyrittiin lisäämään asettamalla se subjektiiviseksi oikeudeksi eli sitä on tarjottava lapsen välttämättömän hyvinvoinnin turvaamiseksi (Sosiaalihuoltolaki 1301/2014, 19§.) Paasivirran (2020) mukaan lainmuutoksella ei ole kuitenkaan saavutettu sellaista varhaisentuen hyötyä mitä kotipalvelulla saatiin ennen lama-aikaa, koska subjektiivisen oikeuden vuoksi palvelu ei ole kaikkien perheiden saatavilla.

Syrjäytymistä ja köyhyyttä voidaan ehkäistä huolehtimalla riittävästä sosiaaliturvasta, peruspalveluiden saatavuudesta sekä tukemalla ihmisten työkykyä ja vähentämällä työttömyyttä (Sosiaali- ja terveysministeriö 2021). Lisäksi syrjäytymistä voidaan ehkäistä koko perheen osallisuutta, terveyttä ja hyvinvointia vahvistamalla sekä tukemalla ja lisäämällä konkreettisia osallistumisen mahdollisuuksia. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2021b.) Perheen hyvinvointia uhkaaviin tekijöihin voidaan vaikuttaa tukemalla arjen sujumista ja perheiden kokonaisvaltaista hyvinvointia (Hilli ym. 2017, 674).

Poliittisilla päätöksillä tulisi pyrkiä vähentämään lapsiperheissä havaittuja riskitekijöitä ja järjestämään palveluiden oikea-aikaisuutta niin, että perheiden on mahdollista saada tukea ennaltaehkäisevästi sekä viivytyksettä (Ristikari ym. 2018, 128). Lapsen epäsuotuisaan kehityskulkuun tulisi pystyä puuttumaan varhaisesti ja yksilöllisesti lapsen koko elinympäristön haasteet huomioiden (Lapsen aika - Kohti kansallista lapsistrategiaa 2040 2019, 26-27).

3.5 Hyvinvointipalveluiden kehittäminen

Lapsen edun ja perheiden monimuotoisuuden huomioon ottaminen ovat olleet lähtökohtana palvelujen kehittämisessä jo Sipilän hallitusohjelmassa, jolloin käynnistettiin LAPE eli lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelma. Muutosohjelmassa oli tarkoituksena painottaa varhaisen tuen saamista ja ongelmien ennaltaehkäisyä kehittämällä matalan kynnyksen palveluita ja vahvistaa vanhemmuutta kaikissa lapsiperheissä. Ensisijaisesti muutoksen tekemisellä haluttiin keskittyä lapsen edun huomioimiseen, vanhemmuuden tukemiseen sekä perheiden kasvaan monimuotoisuuteen. Muutosohjelmaan kuului myös suunnitelma palvelujärjestelmän

uudistamisesta ja kehittämisestä paremmaksi kokonaisuudeksi. (Lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelma 2016, 5-6.)

LAPE-muutosohjelmaa jatketaan hallitusohjelman mukaisesti myös vuosina 2020-2023. Muutosohjelmassa on tarkoitus kehittää edelleen muun muassa perhekeskustoimintoja ja perheiden varhaisia arjen tukipalveluita, kuten kotipalvelua. Muutosohjelman tavoitteina ovat kasvavan eriarvoistumisen pysäyttäminen, perheiden hyvinvoinnin vahvistaminen sekä ennaltaehkäisevien ja korjaavien sote-palveluiden laadun, oikea-aikaisuuden sekä saatavuuden takaaminen. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2021a.) LAPE-muutosohjelmassa muutostyön tavoitteiksi nimetään lapsi- ja perhelähtöiset palvelut, jotka oikea-aikaisuudellaan vahvistavat perheiden voimavaroja ja hyvinvointia. Kustannussäästöjä yhteiskunnalle saadaan, kun matalan kynnyksen palveluiden oikea-aikaisella avulla tukitoimien positiivinen ja voimaannuttava vaikutus lisääntyy eikä korjaaville palveluille tai vahvemmalle tuelle ole siten niin paljon tarvetta. Nykyisellään palvelut ja tarpeet eivät kohtaa riittävän hyvin, joten ilman muutoksia palvelut eivät pysty vastaamaan esimerkiksi lasten sekä nuorten kasvavaan eriarvoistumiseen ja lastensuojelun tarpeeseen. (Kohti lapsi- ja perhelähtöisiä palveluita 2021, 2-3.) LAPE-muutosohjelman ansiosta lastensuojelun kokonaiskustannukset ovat vuoden 2019 talousarvoin mukaan taittuneet hienoiseen laskuun (LAPE-muutosohjelman arviointi 2019, 66).

Perälän, Halmeen & Nykäsen (2012, 55-56) mukaan lapsiperheille suunnattu tuki tulisi viedä lähelle lapsen ja nuoren kasvu- ja kehitysympäristöjä. Tuessa on heidän mielestään olennaista palvelun helppo saatavuus, leimaamattomuus sekä osallisuuden ja voimavarojen vahvistaminen. Palveluiden suunnittelussa lähtökohtana on oltava asiakkaan oma osallistuminen suunnitelman tekemiseen (Kohti lapsi- ja perhelähtöisiä palveluita 2021, 2). Perheiden tuen parantamiseksi LAPE-muutosohjelmassa onkin tarkoituksena esimerkiksi lisätä nuorten mielenterveys- ja päihdepalveluja sekä kehittää matalan kynnyksen perhepalveluita, tukea lasten kasvua ja oppimista sekä kehittää eri alojen yhteistyön rakenteita (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2021a).

Hyvinvoinnin edistämistä ja palveluiden kehittämistä toteutetaan myös rakenteellisella sosiaalityöllä. Rakenteelliseen sosiaalityöhön kuuluu asiakastyöhön perustuvan tiedon tuottaminen asiakkaiden tarpeista käsin, tavoitteelliset toimenpide-ehdotukset ja toimet havaittujen ongelmien ennaltaehkäisemiseksi sekä lieventämiseksi. Tämän tulisi tapahtua osana asuin- ja toimintaympäristöjen, kuntien sekä muiden palveluiden tukivalikoiman kehittämistä. (Sosiaalihuoltolaki 1301/2014, 7§.) Rakenteellisella sosiaalityöllä tuotetaan asiakastyöhön perustuvaa tietoa ja tuodaan näkyväksi asiakkaiden ongelmat, tarpeet ja vahvuudet. Saatuja tietoja hyödyntämällä kehitetään sosiaalihuollon työn sisältöä vaikuttavamiksi ja parannetaan hyvinvointia edistävää toimintaa. (Sosiaalihuoltolain soveltamisopas 2017, 34-35.) Käytännössä rakenteellinen sosiaalityö on siis muutostyöskentelyä, jonka kohteena ovat sosiaalisia vaikeuksia aiheuttavat yhteiskunnalliset ja yhteisölliset tekijät sekä organisaatioissa havaitut toiminnan

esteet (Kananoja & Karjalainen 2017, 163). Rakenteellisen sosiaalityön käsitettä voi lähestyä myös ymmärrystapana ja eettisenä periaatteena, jonka tavoitteena on yhteiskunnallisen eriarvoisuuden vähentäminen sekä tasa-arvon, oikeudenmukaisuuden ja yhdenvertaisuuden lisääminen osana sosiaalialan työtä (Pohjola 2014, 33).

4 Lapsiperheiden tukeminen

Kolmasosa pienten lasten vanhemmista koki tarvitsevänsä jonkinlaista tukea vanhemmuuteensa, todetaan Lapsen aika - Kohti kansallista lapsistrategiaa 2040-raportissa. Tämän lisäksi lasten ja nuorten hyvinvointi on raportin mukaan tutkitusti eriarvoistunut vuosien saatossa, eikä perheiden saama tuki ole ollut oikeanlaista tai oikea-aikaista. Tilanteen parantamiseksi on tärkeää tunnistaa lasten ja nuorten sekä vanhempien tuen tarpeet sekä lisätä varhaista puuttumista. (Lapsen aika - Kohti kansallista lapsistrategiaa 2040 2019, 26-27.)

Lapsiperheiden hyvinvointia tukemaan kehitetyt perhekeskukset tarjoavat monialaisia sekä yhteen sovitettuja palveluja lapsille, nuorille ja perheille. Perhekeskusten palveluverkoston kuuluvat mm. perustason sosiaali- ja terveystalot (sote-palvelut) sekä niitä tukevat erityistason palvelut, kunnan muu terveyttä ja hyvinvointia edistävä toiminta sekä seurakuntien ja järjestöjen toiminta. Palveluita tuotetaan lapsi- ja perhelähtöisesti yhden tai useamman kunnan perhekeskuksissa niin, että tukea on mahdollista saada entistä kohdennetummin ja oikea-aikaisemmin. Perhekeskuksen työntekijöiden tiivis yhteistyö takaa asiakkaille sujuvan ja päällekkäisyyksiä välttävän palvelukokonaisuuden. Perhekeskusten tavoitteena on auttaa lapsia ja perheitä kokonaisvaltaisesti vastaamalla avun ja tuen tarpeisiin mahdollisimman varhaisessa vaiheessa tasalaatuisesti ja yhdenvertaisesti. (Pelkonen ym. 2019, 11-12.) Lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelman (2016, 2) mukaan perhekeskuspalveluja tulisi kehittää entistä enemmän ennaltaehkäiseviin ja varhaista tukea tarjoaviin palvelumuotoihin, kuten matalan kynnyksen palveluihin.

Perhekeskusten yhtenä tavoitteena tulisi olla varhaisen tuen toimintamallin vahvistaminen kehittämällä esimerkiksi ennakoivaa ja voimavaraistavaa perhetyötä. Nykyisten palvelumallien lisäksi perhekeskuksissa tulisi tarjota monipuolisia perheiden erilaisia tarpeita vastaavia palveluita nykYTEKNOLOGIAA HYÖDYNTÄEN. (Pietilä-Hella 2006, 64-72.) Tampereen yliopiston ja THL:n vuonna 2019 toteuttamassa tutkimuksessa Kurikan perhekeskuksessa tehty ennaltaehkäisevä perhetyö todettiin kustannustehokkaaksi ja vaikuttavaksi toimintamalliksi, jolla voidaan vähentää korjaavien palveluiden tarvetta. Verrokkiryhmään verrattuna, koeryhmällä oli keskimäärin kaksikymmentä käyntiä vähemmän korjaavissa lapsiperhepalveluissa. Tutkimus osoitti, että terveys- ja sosiaalipalvelujen kokonaiskustannuksissa voidaan saada aikaan pidemmällä aikavälillä säästöjä suuntaamalla taloudelliset voimavarat ennaltaehkäiseviin palveluihin. (Klavus, Hastrup, Jarvala, Pusa & Rissanen 2019, 4.)

Lapsen hyvinvointi on riippuvainen vanhemman ja koko perheen hyvinvoinnista. Tämä vahva yhteys saa aikaan lasten hyvinvoinnin suuren vaihtelevuuden perheittäin ja tekee lasten kehityksen turvaamisesta laaja-alaista tukea vaativan palvelun tarpeen. (Sipilä & Österbacka 2013, 14.) Vanhemmuutta tukemalla vaikutetaan myös lasten hyvinvointiin, sillä toimiva vanhemmuus lisää myönteistä ja rakastavaa suhdetta lapseen. Vanhemmat kaipaavat erityisesti perheen kokonaistilanteen yksilöllistä huomioimista sekä tuen tarpeisiin liittyvien vaihtoehtoisten toimintamallien esiin tuomista. (Pelkonen 2019, 106-107.) Halmeen ja Perälän (2014, 216) mukaan Heckman (2011) on todennut, että tutkimuksissa on havaittu perheiden ongelmien ehkäisyssä olevan oleellisesti vaikuttavaa ja keskeistä varhainen huolten tunnistaminen.

4.1 Lainsäädäntö perhetyössä

Sosiaalihuoltolain tarkoituksena on ylläpitää ja edistää yksilön, perheen ja yhteiskunnan sosiaalista turvallisuutta, toimintakykyä, osallisuutta ja hyvinvointia. Hyvinvointia on edistettävä ennaltaehkäisevästi. Lain tavoitteena on turvata sosiaalipalveluiden yhdenvertainen saaminen sekä eriarvoisuuden ja syrjäytymisen vähentäminen. Sosiaalihuoltolain arvoperustana toimii asiakaslähtöisyys, joka takaa asiakkaan ihmisarvoisen kohtelun ja palveluiden tuottamisen asiakkaan tarpeista lähtien. (Sosiaalihuoltolain soveltamisopas 2017, 15-16.)

Sosiaalihuoltolaki määrittelee kuntien vastuulle sosiaalihuoltopalvelujen järjestämisen asukkailleen. Palvelut sisältävät sosiaalisen turvallisuuden ja hyvinvoinnin edistämisen tehtävät ja palvelut. (Sosiaalihuoltolain soveltamisopas 2017, 16.) Sosiaalipalveluilla laissa tarkoitetaan kunnallisia sosiaalipalveluita ja muita tukitoimia, joilla sosiaalihuollon ammattihenkilöstö edistää ja ylläpitää yksilön, perheen ja yhteisön turvallisuutta, toimintakykyä, osallisuutta ja hyvinvointia. (Sosiaalihuoltolain soveltamisopas 2017, 23). Sosiaalihuollon laillistettuja ammattihenkilöitä ovat sosiaalityöntekijä, sosionomi ja geronomi (Laki sosiaalihuollon ammattihenkilöistä 817/2015, 7§ & 8§).

Toimintakyvyllä tarkoitetaan sosiaalihuoltolaissa sekä sosiaalista että fyysistä toimintakykyä. Sosiaalihuollon olennainen tavoite on sosiaalisen toimintakyvyn tukeminen. Sosiaalista toimintakykyä on lain mukaan kyky toimia muiden ihmisten kanssa samassa tilanteessa. Hyvinvoinnin edistämisellä tarkoitetaan sosiaalihuoltolaissa niin yksilöiden, perheiden kuin koko väestön sosiaalisen hyvinvoinnin, osallisuuden, terveyden ja turvallisuuden vahvistamista. Kunnan kaikkien toimialojen tulee edistää hyvinvointia ja matalan kynnyksen palvelut ovat yksi hyvinvoinnin edistämisen palveluista. Osallisuus määritellään sosiaalihuoltolaissa yksilön mahdollisuudeksi vaikuttaa omissa asioissaan sekä yhteisössä ja yhteiskunnassa. Vaikuttamisen mahdollisuus lisää yksilön yhteenkuulumisen ja osallisuuden tunnetta. (Sosiaalihuoltolain soveltamisopas 2017, 24-25.)

Sosiaalihuoltolain (1301/2014) 3 luvun 13§ edellyttää, että lapsella ja hänen perheellään on oikeus saada lapsen kehitystä tukevia välttämättömiä sosiaalipalveluja ilman lastensuojelun asiakkuutta. Näiden ehkäisevien palveluiden tavoitteena on tukea lapsen hoidosta ja kasvatuksesta vastaavia henkilöitä lapsen kasvatuksellisissa ja hoidollisissa asioissa (Sosiaalihuoltolain soveltamisopas 2017, 51). Lisäksi sosiaalihuoltolain (1301/2014) 2 luvun 6§ velvoittaa kunnat järjestämään asukkaalleen sosiaalihuollon neuvontaa ja ohjausta, jossa on kiinnitettävä erityistä huomiota lasten ja nuorten sekä erityistä tukea tarvitsevien henkilöiden neuvontaan ja ohjaukseen.

Perhetyö on yksi sosiaalihuoltolain mukaisista lakisääteisistä sosiaalihuollon palveluista. Sosiaalihuoltolain (1301/2014) 3 luvun 18§:ssä perhetyöllä tarkoitetaan perheen hyvinvoinnin tukemista sosiaaliohjauksella. Perhetyöllä vahvistetaan perheen voimavaroja ja keskinäistä vuorovaikutusta vanhemmuuden tukemisen, lasten kasvatuksellisen, toimintakyvyn ja arjenhallinnan keinoin suunnitelmallisesti ja pitkäjänteisesti. Perhetyötä voidaan antaa myös varhaisessa vaiheessa ja se on osa perhekeskustoimintamallia. Sosiaalihuoltolain mukaisen perhetyön tuen ollessa riittämätöntä voidaan lapsi ja perhe siirtää lastensuojelun asiakkaaksi. (Sosiaalihuoltolain soveltamisopas 2017, 58-59.)

Perhetyötä ohjaa sosiaalihuoltolain lisäksi myös monet muut lait ja säädökset, kuten laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista (812/2000), laki lapsen huollosta ja tapaamisoi-keudesta (361/1983), laki sosiaalihuollon ammattihenkilöistä (817/2015), laki lasten kanssa työskentelevien rikostaustan selvittämisestä (504/2002), hallintolaki (434/2003) ja YK:n lapsen oikeuksien sopimus. Lisäksi perhetyötä keskeisesti ohjaavia tahoja ovat: eduskunta, valtioneuvosto, sosiaali- ja terveysministeriö (STM), Terveiden ja hyvinvoinnin laitos (THL) sekä aluehallintovirastot ja kunnat.

4.2 Perhetyö

Perhetyötä voidaan tehdä monissa eri toimintaympäristöissä, kuten sosiaalityössä, varhaiskasvatuksessa, kouluissa, hoitotyössä tai seurakuntien ja järjestöjen toteuttamana. Opinnäytetyömme työelämäkumppanilla Keusotella perhetyötä tehdään sosiaalihuoltolain sekä lastensuojelulain mukaisena perhetyönä. Osana kuntien ja kuntayhtymien palveluja perhetyön palvelun tarkemmat sisällöt voivat vaihdella kuntien välillä huomattavasti, joihin vaikuttavat esimerkiksi erilaiset organisaatorakenteet (Vilén, Seppänen, Tapio & Toivanen 2010, 29). Tässä opinnäytetyössä perhetyöstä puhuttaessa tarkoitetaan sosiaalihuoltolain mukaista perhetyötä, jonka tarpeisiin opinnäytetyöllä pyritään vastaamaan.

Järvinen, Lankinen, Taajamo, Viestilä & Virolainen (2012, 12) kuvaavat perhetyötä perheiden tukemiseksi ammatillisin ja tavoitteellisin keinoin perheiden erilaisiin ja muuttuviin tarpeisiin vastaten. Perhetyön tavoitteena on tukea ja vahvistaa perheiden omia voimavaroja ja elämänhallintaa vanhemmuuden ja vuorovaikutustaitojen tukemisen, toimintakyvyn

vahvistamisen sekä perheen arjen hallinnan ja lasten kasvatuksen keinoin. Perhetyössä huomioidaan kaikkien perheenjäsenten yksilölliset tarpeet ja tuetaan heidän hyvinvointiaan. (Rönkkö & Rytönen 2010, 40.) Keskeistä perhetyössä on varhainen tukeminen ja ongelmien ennaltaehkäisy vaikuttamalla arjessa jaksamiseen ja onnistumisen kokemuksiin (Järvinen ym. 2012, 13). Tärkeänä osana perhetyötä voidaan pitää perheiden tukiverkoston vahvistamista, syrjäytymisen ennaltaehkäisyä sekä perheiden omien voimavarojen havaitsemista ja niiden vahvistamista (Järvinen ym. 2012, 16; Rönkkö & Rytönen 2010, 40–41). Perhetyön tavoitteet asetetaan aina jokaisen perheen sen hetkisten tarpeiden ja voimavarojen mukaan (Järvinen ym. 2012, 14).

Edellä mainittujen lisäksi vanhemmuuden tukeminen ja voimavarojen vahvistaminen ovat usein tuen kohteina perhetyössä. Työskentelyssä käytetään hyödyksi erilaisia menetelmiä ja työvälineitä, joiden avulla voidaan auttaa asiakasta kussakin tilanteessa erilaisin keinoin. (Vilén, ym. 2010, 208.) Perhetyössä asiakkaina on hyvin erilaisia ihmisiä, jotka ovat eri elämäntilanteissa. Asiakkaiden kokemat haasteet sekä voimavarat ovat yksilöllisiä, jotka on otettava työskentelyssä huomioon. Järvisen ym. (2012, 158) mukaan olennaisinta perhetyössä on työntekijän aito kiinnostus ja välittäminen asiakasta kohtaan, jota työntekijä voi tarjota tietoisella ja kiireettömällä läsnäololla.

Elämässä tapahtuvat, joskus odottamattomatkin, muutokset voivat johtaa minkä tahansa perheen tilanteeseen, jossa ongelmien kasautumisen myötä perheen hyvinvointi ja arjessa jaksaminen heikentyvät. Perhetyön tarjoamalla pienilläkin tukitoimilla voidaan tukea perheen elämänhallinnan ylläpitämistä ja jaksamista. Perhetyöllä tavoitellaan perheen itsenäistä arjessa selviytymistä ja koetun hyvinvoinnin lisääntymistä. Työn kesto ja intensiivisyys määrittyvät aina kunkin perheen sen hetkisen elämäntilanteen mukaan. (Järvinen ym. 2012, 14.) Perheiden ongelmien kasautumisen estämiseksi perhetyötä tulee antaa mahdollisimman varhaisessa vaiheessa ja sitä voidaan tarjota myös ennaltaehkäisevästi (Sosiaalihuoltolain soveltamisopas 2017, 58). Sosiaalihuoltolain mukainen perhetyö on siis perheiden varhaista tukemista, jolla pyritään välttämään ongelmien kasautuminen ja mm. lastensuojelun asiakkuuksia.

4.3 Perhetyön keskeiset periaatteet

Perhetyön keskeisiä periaatteita ovat hyvien eettisten käytänteiden lisäksi asiakaslähtöisyys, perhelähtöisyys ja lapsilähtöisyys. Asiakaslähtöisyys on asiakkaan kunnioittamista, asiakkaan oikeuksista tiedottamista ja niiden lisäämistä sekä asiakkaan tarpeiden ja toiveiden kuulemista. Asiakaslähtöinen työskentely kasvattaa palvelunkäyttäjän omaa päätös- ja valintavaltaa ja sitä kautta tukee asiakasta oman elämän ymmärryksessä ja voimaantumisessa. Asiakaslähtöisyys motivoi perheenjäseniä työskentelemään kohti muutosta työntekijän avustuksella. (Järvinen ym. 2012, 17-19.) Asiakaslähtöisessä toimintatavassa uskotaan asiakkaan omien käytännön tapojen olevan parhaiten soveltuvia hänen elämäänsä ja siten helpottavan muutoksen

tekemisessä. Asiakas asettaa itse omat muutostavoitteensa sekä osallistuu itse oman palvelunsa suunnitteluvaiheeseen, toteutukseen ja arviointiin. (Terveystieteiden tutkimuskeskus 2021c.)

Perhelähtöisyydellä tarkoitetaan asiakkaana olevan perheen toiveiden ja tarpeiden huomioimista yksilöllisesti. Jokainen perhe on oman tilanteensa asiantuntija ja perhe itse määrittelee, ketä perheeseen kuuluu. Perhelähtöisessä työssä voidaan tarvittaessa keskittyä erityisesti vain osaan perheenjäsenistä, mutta työssä painottuu silti koko perheen huomioon ottaminen. Perhetyössä on tärkeää ottaa huomioon myös perheenjäsenien keskinäiset suhteet. Perhelähtöisyys toteutuu, kun työntekijä tunnistaa perheen ainutlaatuisuuden ja erilaisuuden sekä huomioi perheen kokonaisuutena, jossa jokainen on oman tilanteensa asiantuntija. Tämä vaatii aikaa sekä tutustumista perheen arkeen, toimintatapoihin ja yksilöihin. (Järvinen ym. 2012, 23-25.)

Lapsilähtöisyydellä tarkoitetaan puolestaan lapsen kasvun ja kehityksen huomioimista ja turvaamista työskentelyn aikana (Järvinen ym. 2012, 26). Lapsilähtöisyys on pyrkimystä ymmärtää lasta ihmisenä lapsen ja nuoren kehitysvaiheista käsin. Aikuisen tehtävänä on tukea lapsen kasvua ja kehitystä lapsen toimiessa siinä itse aktiivisena tekijänä. Lapsilähtöisyys on tällöin lapsuuden arvostamista sekä lapsen oman persoonallisuuden huomioimista ja hyväksyntää. (Pulkkinen 2018, 21.) Lapsilähtöisyys perhetyössä toteutuu, kun lapsi otetaan mukaan työskentelyyn ja hänen näkökulmansa sekä mielipiteensä huomioidaan. Oleellista on pohtia, miten perheen tilanne vaikuttaa lapseen ja hänen kokemusmaailmaansa. (Järvinen ym. 2012, 17-27.)

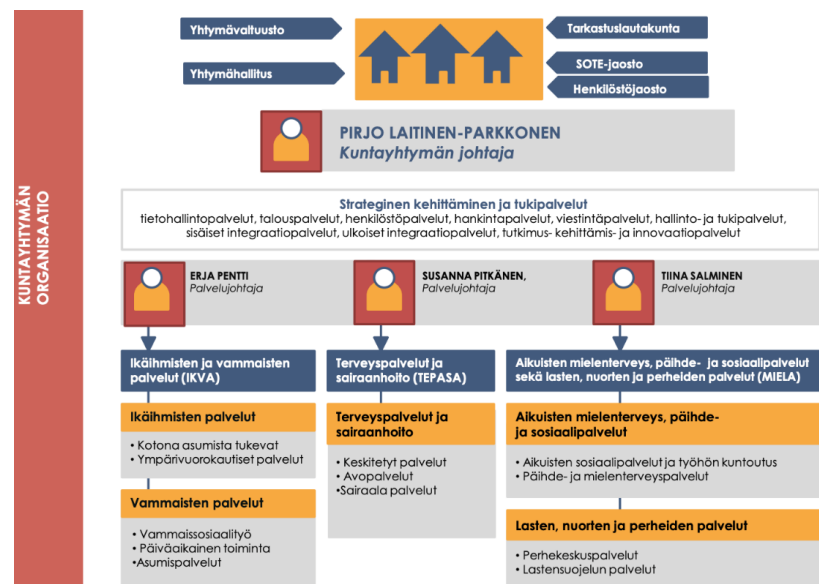
5 Opinnäytetyön työelämäkumppani

5.1 Keski-Uudenmaan sote -kuntayhtymä

Keusote muodostuu kuudesta jäsenkunnasta, joita ovat; Hyvinkää, Järvenpää, Mäntsälä, Nurmijärvi, Pornainen ja Tuusula. Jäsenkunnissa asukkaita on yhteensä lähes 200 000. Keusote on järjestänyt ja tuottanut jäsenkuntiensa kaikki julkiset sosiaali- ja terveyspalvelut vuodesta 2019 alkaen. Työntekijöitä kuntayhtymässä noin 3 500 henkilöä. Organisaatiossa sosiaali- ja terveyspalvelut on jaettu kolmeen palvelualueeseen:

- ikäihmisten ja vammaisten palvelut
- terveyspalvelut ja sairaanhoito
- aikuisten mielenterveys-, päihde- ja sosiaalipalvelut sekä lasten, nuorten ja perheiden palvelut

(Keski-Uudenmaan sote, 2021.)

Kuvio 1: Organisaatiokaavio (Keski-Uudenmaan sote, 2021).

Kuntayhtymä on organisaationa verrattain nuori sen oltua toiminnassa vasta hieman yli kaksi ja puoli vuotta. Näiden 2,5 vuoden aikana kuntayhtymä on yhdenmukaistanut jäsenkuntiansa toimintaa ja edelleen organisaation rakenteet ja toimintamallit hakevat osittain vielä muotoaan. Keusoten tavoitteena on tuottaa jäsenkuntien asukkaille oikea-aikaisia, ennaltaehkäiseviä sekä helposti saavutettavia ja asiakaslähtöisiä laadukkaita palveluita tasa-arvoisesti (Parasta jokaiselle 2020).

Keusoten perustamisen myötä Hyvinkään kaupungin perustehtävä on keskittynyt korjaavasta työstä ennaltaehkäisevään ja hyvinvointia edistävään työhön (Hyvinvointikertomus 2020). Keusotella ei tämän linjauksen vuoksi ole aiemmin tuotettu sosiaalihuoltolain mukaisia perheille tarkoitettuja matalan kynnyksen neuvontapalveluja. Kuitenkin Hyvinkään perhetyön tiimissä koettiin, että tarve tämänkaltaiselle hyvinkääläisiä lapsia ja lapsiperheitä varhaisesti tukevalle sekä ennaltaehkäisevälle palvelulle on olemassa. Hyvinkään asukasluku oli vuoden 2019 lopussa 46 470, josta 0-17-vuotiaita lapsia oli yhteensä 8 762 ja lapsiperheiden määrä oli Hyvinkäällä vuoden 2018 lopussa 4 905 (Hyvinvointikertomus 2020).

Kuvio 2: Hyvinkään lapset, nuoret ja lapsiperheet (Hyvinvointikertomus 2020).

5.2 Sosiaalihuoltolain mukainen perhetyö Keusotella

Keusotessa Hyvinkäällä perhekeskuspalvelut on koottu saman katon alle asiakkaita palvelevaksi monipuoliseksi ja toimivaksi kokonaisuudeksi. Perhekeskuksen tavoitteena on koota yhteen lapsia, nuoria ja perheitä auttavat ihmiset sekä tarjota tukea, ratkaisuja ja oikea-aikaisia palveluita (Keski-Uudenmaan sote 2019). Hyvinkään perhekeskuksessa toimivat Keusoten järjestämät lasten, nuorten ja perheiden palvelut, joita ovat mm. lapsiperheiden kotipalvelu, lastensuojelu, neuvola, nuorisoasema, perheneuvola, perhesosiaalityö ja perhetyö sekä varhaisentuen perheohjaus. Kolmannen sektorin toimijoiden palveluja ei ole Hyvinkään perhekeskuksessa ole saatavilla.

Sosiaalihuoltolain mukainen perhetyö on osa perhekeskuksen palveluja, jolla tuetaan perheiden kokonaisvaltaista hyvinvointia, voimavaroja ja arjen hallintaa. Sosiaalihuoltolain mukainen perhetyö aloitetaan sellaisissa perheissä, joissa huoli lapsesta ei ole vielä niin suuri, että siihen pitäisi puuttua lastensuojelullisin keinoin. Työtä tehdään ammatillisesti yhteistyössä perheen sekä tarvittaessa moniammatillisen yhteisön kanssa. Työ on aina suunnitelmallista sekä työtä kohtaan asetetaan asiakasperheen kanssa yhteiset tavoitteet. Tavoitteita asettaessa otetaan huomioon perheen sen hetkinen elämäntilanne haasteineen ja voimavaroineen. Perhetyön tavoitteena on edistää perheen kokonaisvaltaista hyvinvointia ja jaksamista arjessa niin, että puututaan olemassa oleviin haasteisiin ja ehkäistään uusien syntymistä, jotta perheen voimavarat ja elämänhallinta lisääntyvät. Perhetyö on varhaista tukemista, jolla pyritään välttämään voimakkaampien tukitoimien, kuten esimerkiksi lastensuojelun tarvetta. Keusotella perhetyötä tekevä työntekijä on nimikkeeltään perheohjaaja.

Keusotessa Hyvinkäällä sosiaalihuoltolain mukaisen perhetyön perheohjaajat olivat havainneet omassa työssään tarvetta sellaiselle palvelulle, josta vanhempien olisi mahdollista saada apua, tukea ja neuvontaa nopeasti ilman asiakkuutta lapsiperheiden kaikenlaisiin arkisiin haasteisiin. Perheohjaajat lähtivät esimiehensä avustuksella kehittämään uutta matalan kynnyksen perhetyön walk in -palvelumuotoa Hyvinkään perhekeskuspalveluiden yhteyteen keväällä 2021. Walk in -palvelulla tarkoitetaan kaikille avointa ja ajanvarauksetonta matalan kynnyksen neuvontaa ja ohjauspalvelua. Toisen opinnäytetyön tekijän, linan, työskennellessä kyseisenä aikana perhetyön tiimissä kehittyi ajatus lähteä tukemaan uuden palvelun suunnittelua ja ideointia opinnäytetyön keinoin.

6 Opinnäytetyön tarkoitus, tavoitteet ja tutkimuskysymykset

Opinnäytetyön tarkoituksena oli tukea Keusoten Hyvinkään sosiaalihuoltolain mukaisen perhetyön esimiehen ja tiimin uuden walk in -perhetyöpalvelun ideointia ja suunnittelua. Opinnäytetyömme koettiin tuovan palvelun toteutumisen kannalta erityisen arvokkaita tuloksia, sillä

tuloksilla pystyttäisiin perustelemaan palvelun tarvetta ja tukemaan suunniteltua toteutustapaa. Uuden palvelun suunnittelu, kehittäminen sekä lopulta toteuttaminen on pitkän aikavälin prosessi, jonka vuoksi opinnäytetyömme rajautui selvitystyön tekemiseen sekä suunnitellun palvelun tarpeellisuuden esiintuomiseen.

Opinnäytetyön tavoitteena oli tehdä selvitystyö muissa kunnissa ja kuntayhtymissä toimivista sosiaalihoitolain mukaista matalan kynnyksen perhepalveluista ja kartoittaa näiden jo toiminnassa olevien perhepalveluiden toimintaa. Lisäksi tavoitteena oli kerätä tietoa suunnitellun palvelun tarpeellisuudesta perhekeskuspalveluissa toimivilta työntekijöiltä. Silfverbergin (2006, 18) mukaan projektin suunnittelun käynnistyessä kannattaa kiinnittää huomioita riittävän taustaselvityksen tekemiseen. Taustaselvityksillä pyritään tunnistamaan ne tekijät, jotka on otettava huomioon kestävästä tulosta tavoiteltaessa ja niillä voidaan selventää projektin sidosryhmien näkemyksiä aiheesta. Taustaselvitysten avulla voidaan myös tutkia vastaavanlaisia kehittämissuunnitelmia. Projektin rajausta tai toimintaympäristöä ja sen soveltumista voidaan myös täsmentää taustaselvityksin. (Silfverberg 2006, 18.)

Opinnäytetyömme tutkimuskysymykset:

Näkevätkö Hyvinkään perhekeskuspalveluiden työntekijät sosiaalihoitolain mukaisen matalan kynnyksen perhetyön palvelun tarpeellisena ja miten palvelun tarve tulee esille?

Miten muissa kuntayhtymissä ja kunnissa toteutetaan sosiaalihoitolain mukaisia matalan kynnyksen palveluita?

Millaisia kokemuksia muissa kuntayhtymissä ja kunnissa on saatu sosiaalihoitolain mukaisista matalan kynnyksen palveluista?

7 Opinnäytetyön tutkimusmenetelmät

7.1 Laadullinen tutkimus

Opinnäytetyömme toteutettiin kvalitatiivisella tutkimusmenetelmällä. Kvalitatiivista eli laadullista tutkimusta voidaan Juhilan (2021) mukaan lähestyä monin eri tavoin. Ominaista laadulliselle tutkimukselle kuitenkin on, että sen aineistona on empiirinen eli kokemukseräinen aineisto. Laadullisessa tutkimuksessa aineisto kerätään esimerkiksi haastatteluista, keskusteluista tai havainnointipäiväkirjoista. Ominaista laadulliselle tutkimukselle on myös se, ettei aineistojen analysoinnissa tuloksia päätellä numeraalisesti eli analysoinnissa ei olla niinkään kiinnostuneita siitä, kuinka moni vastaaja on vastannut johonkin kysymykseen samalla tavalla,

vaan jokaisen vastaajan omalla kokemuksella on merkitystä. Tutkijan on pyrittävä analysoimaan aineisto ilman etukäteisoletuksia ja välttämään asioiden itsestään selvänä pitämistä. (Juhila 2021.)

Hirsjärvi, Remes & Sajavaara (1997, 161) kirjoittavat, että laadullisen tutkimuksen lähtökohdiana on todellisen elämän kuvaileminen. Tutkimuksessa on pyrittävä ottamaan huomioon elämän monimutkaisuus, jossa asiat ja tapahtumat vaikuttavat toisiinsa. Tämän vuoksi asiaa on tutkittava kokonaisvaltaisesti. Laadullisessa tutkimuksessa aineisto kerätään esimerkiksi teema- tai ryhmähaastatteluiden metodein, joissa tutkittavan omat kokemukset ja näkökulmat saadaan esiin. Laadullisessa tutkimuksessa tutkittavat henkilöt tai aineistot on tärkeää valita tarkoituksenmukaisesti, jotta aineistoon saadaan tutkimuksen kannalta olennaista tietoa. (Hirsjärvi ym. 1997, 161-164.) Olennaista laadulliselle tutkimukselle on siis tutkimukseen osallistuvien ihmisten kokemukset ja näkökulma tutkittavana kohteena olevasta ilmiöstä. Lisäksi laadullisella tutkimuksella voidaan lähestyä tutkittavaa ilmiötä monesta eri suunnasta ja monin eri menetelmin. (Puusa & Juuti 2020, 76-77.)

Tuomen ja Sarajärven (2009, 73) mukaan haastattelut toimivat hyvin tutkimuksen aineiston keruumuotona. Haastattelumuotoja ovat esimerkiksi lomakehaastattelu, teemahaastattelu sekä syvähaastattelu, jotka eroavat toisistaan strukturoinnin eli jäsentelyn sekä tavoitteiden tasolla. Lisäksi haastattelut ovat joustavia ja soveltuvat monenlaisiin tilanteisiin. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 73.) Haastattelut ovat yleisesti ottaen keskusteluja, jotka tapahtuvat tutkijan aloitteesta ja joilla on ennalta määritelty tavoite. Vastaajilta saatu aineisto on laadullisessa tutkimuksessa aina vastaajan subjektiivinen ja omakohtainen tulkinta asioista sekä tapahtumista. Haastatteluista kerättyjen aineistojen tavoitteena on pystyä tekemään vakuuttavia tutkittavaa ilmiötä kuvaavia päätelmiä. Haastattelutilanteen tallentaminen edesauttaa vakuuttavien päätelmien tekemistä. Vaikka haastattelua pidetäänkin monipuolisena aineistonkeruumenetelmänä, on syytä pohtia, mikä haastattelumuodoista sopii parhaiten tutkittavaan aiheeseen ja tutkimuksen tavoitteisiin. (Puusa 2020, 103-104.)

7.2 Teemahaastattelu ja lomakekysely

Teemahaastattelussa pyritään saamaan merkityksellisiä vastauksia tutkimusongelmaan ja tarkoitukseen. Teemahaastattelu on puolistrukturoitu haastattelu, joka etenee etukäteen valittujen teemojen mukaisesti, mutta haastattelijalla on kuitenkin mahdollisuus kysyä kysymykset tilanteeseen sopivassa järjestyksessä. Haastattelijalla on mahdollisuus myös selventää kysymyksiä, korjata mahdollisia väärinkäsityksiä sekä keskustella tutkimuksen kannalta oleellisista asioista kysymysten järjestystä ja sisältöä soveltaen. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 74-75.) Etukäteen pohdittujen teemojen ja kysymysten avulla tutkija pysyy tutkimuksen kannalta oleellisissa ja tärkeissä seikoissa ja saa merkityksellistä tietoa tutkimuksen tarkoituksen näkökulmasta. Tällöin osa haastattelun lähtökohdista on ennalta määritelty, mutta tutkija ei

kontrolloi sitä kokonaan vaan toimii haastattelun ohjaajana. Haastateltavaa kannustetaan vastaamaan aihepiiristä vapaasti omasta subjektiivisesta näkökulmasta käsin. (Puusa 2020, 112-113.)

Valitsimme opinnäytetyömme aineistonkeruumenetelmäksi teemahaastattelun, koska halusimme haastatteluiden kautta saada mahdollisimman paljon vastaajien omakohtaisia kokemuksia ja syvää tietoa opinnäytetyössämme käsittelemistämme aiheista. Teemahaastattelun avulla pystyimme pitämään haastattelutilanteessa käydyt keskustelut opinnäytetyömme kannalta kiinnostavissa ja olennaisissa aiheissa sekä tarvittaessa tarkentamaan kysymyksiä ja näin ollen syventämään vastauksia. Pyrimme keräämään teemahaastatteluiden avulla mahdollisimman todellista, luotettavaa ja laajaa tietoa jo olemassa olevista matalan kynnyksen palveluista sekä niiden tarpeesta.

Haastateltavien työkiireiden vuoksi käytimme kahdessa tapauksessa aineistokeruumuotona sähköpostilla lähetettävää lomakekyselyä haastattelun sijasta. Lomakekysely on strukturoitu aineistonkeruumuoto, jossa kysymykset kysytään ja niihin vastataan tietyssä järjestyksessä. Lomakekyselyssä on tärkeää huomioida, että siinä kysytään vain tutkimuksen kannalta oleellisia asioita. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 74.) Lomakekysely mahdollistaa tehokkaan ja laajan aineiston keruun, jos kyselylomake on huolellisesti suunniteltu suhteessa itse tutkimuksen tutkimuskysymyksiin (Hirsjärvi ym. 1997, 195). Koska opinnäytetyö toteutettiin laadullisena tutkimuksena, kysyimme kyselylomakkeessa vain avoimia kysymyksiä. Kyselylomakkeiden avoimet kysymykset ovat kysymyksiä, joihin on jätetty tyhjä tila vapaata vastausta varten (Hirsjärvi ym. 1997, 198). Avoimilla kysymyksillä on tarkoitus saada vastaajan oma ääni kuuluviin. Kun vastausvaihtoehtoja ei anneta, vastauksessa nähdään vastaajan oma todellinen näkemys ja tietämys kysytystä asiasta. (Hirsjärvi ym. 1997, 201.)

7.3 Opinnäytetyön luotettavuus ja eettisyys

Hirsjärven ym. (1997, 23) mukaan tutkimuksen tekemisen aikana täytyy noudattaa hyvää tieteellistä käytäntöä, jotta tutkimus on eettisesti hyvä ja hyväksyttävä. Hyvä tieteellinen käytäntö edellyttää tutkimusluvan hankintaa sekä sitä, että tiedonhankinta-, tutkimus- ja arviointimenetelmät ovat eettisesti kestäviä. Lisäksi tutkijan tulee noudattaa rehellisyyttä sekä yleistä tarkkuutta ja huolellisuutta tutkimustyön lisäksi tulosten esittämisessä sekä arvioinnissa. (Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa 2012.) Hyvään tieteelliseen käytäntöön kuuluu myös rehellisyys sekä avoimuus läpi koko tutkimustyön. Tutkimuksen suunnittelu, toteutus ja raportointi täytyy tehdä huolellisesti ja yksityiskohtaisesti. Tiedonhankinnan lähtökohtana on oltava ihmisarvon ja itsemääräämisoikeuden kunnioittaminen. (Hirsjärvi ym. 1997, 24-25.)

Opinnäytetyötä varten haettiin tutkimuslupaa Keusotelta. Lisäksi jouduimme hakemaan tutkimuslupaa kahdesta muusta kunnasta haastatteluja varten. Opinnäytetyön toteutus aloitettiin

Keusotelta saadun tutkimusluvan jälkeen. Haastateltavien aseman ja oikeuksien turvaamiseksi haastateltavat perehdytettiin ennen teemahaastatteluja opinnäytetyön sisältöön ja tavoitteisiin saatekirjeen muodossa (liitteet 1 & 2). Lisäksi haastateltavilta pyydettiin suostumus opinnäytetyöhön osallistumisesta suostumuslomakkeella (liite 3). Haastatteluun osallistuminen oli vapaaehtoista ja haastateltava voi perua opinnäytetyöhön osallistumisen missä vaiheessa tahansa opinnäytetyön prosessia. Haastateltavilla oli halutessaan mahdollisuus tutustua etukäteen teemahaastattelurunkoon (liitteet 4 & 5). Haastattelun kulkuun, nauhoitukseen sekä haastateltavan oikeuksiin liittyvät seikat käytiin läpi vielä kaikkien haastateltavien henkilöiden kanssa ennen haastattelutilanteen alkua. Haastateltavien anonymiteetti turvattiin läpi koko opinnäytetyön ja sen prosessin ajan. Haastatteluista saatu aineisto hävitetään asianmukaisesti opinnäytetyön päätyttyä.

Raportoinnissa käytettiin Harvardin järjestelmän mukaisia lähdeviittauksia Laurean ohjeistuksen mukaan. Opinnäytetyön teoreettiseen pohjaan pyrimme etsimään tietoa mahdollisimman monipuolisesti ja käytimme vain luotettaviksi lähteiksi arvioimiamme lähdemateriaaleja. Luotettavuuden kasvattamisen vuoksi pyrimme tekemään koko opinnäytetyön prosessista mahdollisimman läpinäkyvän ja pyrimme raportoimaan opinnäytetyön etenemisen vaiheet mahdollisimman tarkasti ja käytännönläheisesti.

8 Alkukartoitus

8.1 Alkukartoituksen toteutus

Opinnäytetyömme tutkimuksellinen osuus jakautui kahteen vaiheeseen; kartoitus- ja haastatteluvaiheeseen. Kartoitusvaiheessa etsimme tietoa eri kuntien ja kuntayhtymien sosiaalihuoltolain mukaisista matalan kynnyksen palveluista. Kartoitus ei opinnäytetyön laajuuden vuoksi koskenut kaikkia Suomen kuntia tai kuntayhtymiä, vaan kartoitus perustui internetsivujen kautta löydettyyn materiaaliin. Pidimme kuitenkin tärkeänä, että pyrimme löytämään mahdollisimman monta kuntaa tai kuntayhtymää, jossa järjestetään matalan kynnyksen palveluja sosiaalihuoltolain mukaisina palveluina. Työelämäkumppanin määrittelemän aikataulun mukaan kartoitusvaiheen tulosten tuli valmistua toukokuun loppuun mennessä, jolloin uuden palvelun suunnittelu oli tarkoitus käynnistää.

Aloitimme kartoittamalla mahdollisia matalan kynnyksen palveluita kuntien ja kuntayhtymien internetsivujen kautta. Pällekkäin tehtävän työn välttämiseksi jaoimme Suomen maakunnat kahteen osaan niin, että perehdyimme kumpikin omaan osaamme. Sivustojen kautta saimme osviittaa siitä, minkälaisia palveluita missäkin kunnassa tai kuntayhtymässä järjestetään. Useassa tapauksessa palveluiden rakenteellinen sijoittuminen jäi internetsivuilta saadun tiedon perusteella epäselväksi, joten selvitystyötä jatkettiin ottamalla palveluihin yhteyttä

puhelimitse tai sähköisesti. Yhteydenotossa varmistimme palvelun rakenteellisen sijoittumisen ja sosiaalihuoltolain mukaisuuden sekä haastattelun mahdollisuuden. Yhteydenotot eivät aina tuottaneet haluttua tulosta, koska palvelun rakenteellinen sijoittuminen ei ollut aina selvää puheluun tai sähköpostiin vastanneelle henkilölle, jolloin emme voineet pitää vastausta luotettavana. Yhteydenotoista saamamme palautteen mukaan moni piti opinnäytetyömme aihetta hyvin tärkeänä ja mielenkiintoisena.

Internetsivujen sekä puheluiden ja sähköpostien lisäksi kysyimme Facebookissa Sosionomien uraverkosto -ryhmässä vinkkejä sosiaalihuollon mukaisista matalan kynnyksen palveluista. Saimme useamman vastauksen mihin palveluihin kannattaisi olla yhteydessä. Osa keskusteluun vastaajista kertoi itse omalla työpaikallaan järjestettävästä palvelusta ja pyysi halutesamme olemaan suoraan henkilökohtaisesti heihin yhteydessä. Teimme ryhmän kautta löydetyihin palveluihin lisäselvityksiä kartoittaaksemme palveluiden sisältöä tarkemmin sekä sähköisesti että puhelimitse. Kaksi näistä Facebook-ryhmän kautta löydetyistä palveluista johti lopulta haastatteluun saakka.

Alkukartoituksen tavoitteena oli tuottaa Keusoten perhetyön esimiehelle ja tiimille tietoa siitä, missä kunnissa ja kuntayhtymissä tuotetaan sosiaalihuoltolain mukaisia matalan kynnyksen palveluita sekä minkälaisia jo toiminnassa olevat palvelut ovat. Tiedon kerääminen oli uuden palvelun perustamisen kannalta olennaista, jotta pystyttiin perustelemaan palvelun tarpeellisuus ja todentamaan, että tämän kaltaista toimintaa on tarjolla muuallakin. Alkukartoituksen tulokset esiteltiin perhetyön tiimille ja esimiehelle heti niiden valmistuttua toukokuun 2021 lopussa tiimin kehityspäivän yhteydessä, jotta he pääsivät hyödyntämään saatuja tietoja mahdollisimman varhaisessa vaiheessa osana palvelun ideointia ja suunnittelua. Kehityspäivän tarkoituksena oli, muiden asioiden lisäksi, uuden matalan kynnyksen palvelun suunnittelun aloittaminen. Kartoituksen tulokset esiteltiin suullisesti sekä jakamalla tuloksista tehty paperinen kooste, joka sisälsi kaikki löytämämme matalan kynnyksen perhetyöpalvelut sekä niiden keskeisimmät työn sisällöt. Alkukartoituksen pohjalta valitsimme myös haastateltavat opinnäytetyön haastatteluvaihetta varten.

8.2 Alkukartoituksen tulokset

Alkukartoituksen tuloksena löysimme 16 mahdollista sosiaalihuoltolain mukaista matalan kynnyksen perhepalvelua eri kunnista tai kuntayhtymistä, jota pidimme erittäin hyvänä tuloksena. Olimme jokaiseen näihin palveluihin yhteydessä henkilökohtaisesti, joko puhelimitse tai sähköisesti, selvittääksemme palveluiden rakenteellisen sijoittumisen ja perehtyäksemme paremmin niiden toimintaan.

Näistä 16 palvelusta kolme sijoittui lopulta tarkemman selvityksen tuloksena perusterveydenhuollon palveluihin ja kolmesta paikasta emme saaneet vastausta useista yhteydenottoyrityksistä huolimatta. Loput 10 palvelua sijoittuivat sosiaalihuoltolain mukaisten palveluiden alle.

Tulos oli mielestämme positiivisesti yllättävä, koska ennakkoon käsityksemme oli se, että matalan kynnyksen palveluita tuotetaan kunnissa ja kuntayhtymissä lähinnä hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen palveluina yhteistyössä järjestöjen ja eri yhteistyökumppaneiden kanssa.

Kartoituksemme mukaan sosiaalihuoltolain mukaisia matalan kynnyksen perheiden palveluita järjestetään Suomessa ainakin: Hämeenlinnassa, Jyväskylässä, Kymssotessa, Lempäälässä, Oulunkaareissa, Päijät-Hämeessä, Sipossa, Somerolla, Vaasassa ja Vantaalla. Palvelut pitävät sisällään mm. matalan kynnyksen sekä varhaisen tuen perhetyötä, ohjausta ja neuvontaa lapsiperheille, tukea lapsiperheiden arkeen, parisuhde- ja eroneuvontaa sekä apua ja tukea lapsiperheiden neuropsykiatrisiin haasteisiin. Tyypillistä ja yhtenäistä näille palveluille oli se, että palveluihin voi hakeutua matalalla kynnyksellä ilman aiempaa kontaktia tai asiakkuutta sosiaalitoimeen.

Palveluja toteutetaan kunnasta tai kuntayhtymästä riippuen vastaanottopisteillä, ennakkoon sovitulla tapaamisilla tai puhelimitse. Suurimmassa osassa näistä palveluista palvelun käyttäjät pystyivät asioimaan palvelussa anonyymisti tyypillisesti n. 1-5 kertaa ilman asiakkuutta. Osassa palveluista tehtiin kuitenkin kirjauksia asiakkaan ja työntekijän oikeusturvan takaamiseksi. Henkilökohtaisen kasvokkain tapahtuvan palvelun lisäksi useassa näissä palveluissa oli tarjolla myös chat-palvelua, jossa asiakkaan anonymiteetti on täysin suojattu. Chat-palvelua oli tyypillisesti tarjolla n. 1-2 kertaa viikossa tiettyyn kellonaikaan.

Alkuperäisenä tavoitteena oli löytää walk in -tyyppisiä sosiaalihuoltolain mukaisia matalan kynnyksen perheille suunnattuja palveluita, mutta kartoitustyön tuloksena löysimme vain kaksi palvelua, jotka sisälsivät walk in -periaatteen mukaisen palveluihin pääsyn mahdollisuuden. Lopulta valikoimme näistä kymmenestä sosiaalihuoltolain mukaista matalan kynnyksen palvelua järjestävästä kunnasta haastateltaviksi ne, joiden tiedoista koimme olevan eniten hyötyä Keusoten perhetyön tiimille uuden palvelun kehitystyössä. Kriteereinä pidimme mahdollista walk in -periaatteen löytymistä sekä sitä, että tapaaminen voidaan järjestää anonyymisti ilman asiakkuuden syntymistä. Haastateltaviksi palveluntuottajiksi valikoituivat: Jyväskylä, Lempäälä, Sipoo, Vaasa ja Vantaa.

Jyväskylän Perhekompassi ja Lempäälän Nepsykioski valikoituivat haastatteluihin mukaan niiden walk in -palvelumuodon vuoksi. Lempäälän palvelu tarjoaa neuvontaa, materiaaleja ja apuvälineitä neuropsykologisia haasteita kohtaaville lasten vanhemmille. Lasten neuropsykiatriset haasteet kuormittavat perhetyöntekijöiden kokemuksen mukaan perheiden hyvinvointia ja jaksamista kasvavissa määrin, jonka vuoksi pidimme tärkeänä tuoda Lempäälän Nepsykioskin toiminnan näkemyksen mukaan opinnäytetyöhön. Tämä toive tuli esiin myös työelämäkumppanilta. Alkukartoituksessa tuli ilmi, että Vaasan varhaisen tuen perhepalvelu Peppiä pidetään yleisesti perheille tarkoitetun matalan kynnyksen palveluiden edelläkävijänä Suomessa, jonka vuoksi pidimme sen saamista mukaan haastatteluihin opinnäytetyömme kannalta

erittäin tärkeänä. Vantaan Perhekoutsit oli toisen opinnäytetyön tekijän, Heidin, tiedossa oleva monipuolinen ja jalkautuva matalan kynnyksen perhetyöpalvelu. Jyväskylän lisäksi Siipoon matalan kynnyksen palvelu tuli ilmi Facebookin kautta tehdystä kyselystä ja pidimme sitä alkukartoituksen perusteella mielenkiintoisena ja Hyvinkäälle suunnitteilla olevaa palvelua vastaavana.

9 Opinnäytetyön toteutus

9.1 Aineiston keruu

Opinnäytetyö toteutettiin laadullisena tutkielmana ja menetelmänä käytimme kvalitatiivista aineistonhankintamenetelmää. Opinnäytetyön toiminnallisen osuuden tavoitteena oli selvittää, miten muissa kuntayhtymissä ja kunnissa toteutetaan sosiaalihuoltolain mukaisia matalan kynnyksen palveluja ja kuinka tarpeellisena sosiaalihuoltolain mukaiset matalan kynnyksen palvelut nähdään perhekeskuspalveluiden työntekijöiden keskuudessa. Aineistoa kerättiin puolistrukturoiduilla teemahaastatteluilla sekä lomakehaastatteluilla sähköpostitse. Ennen aineiston keruuta haimme opinnäytetyöllemme tutkimuslupaa Keusotelta. Keusoten lisäksi Vantaa ja Lempäälä vaativat tutkimusluvan hakemista haastatteluja varten. Keusoten tutkimusluvan saimme toukokuussa 2021 sekä Vantaalle ja Lempäälään kesäkuussa 2021. Työelämäkumppanin määrittelemän aikataulun mukaan haastatteluvaiheen tulokset tuli valmistua elokuun puoleen väliin mennessä, sillä uuden palvelun ensimmäinen aukiolopäivä oli suunniteltu olevan 2.9.2021. Väliin piti jäädä aika, jolloin perhetyön tiimi voisi hyödyntää saatuja tietoja osana palvelun ideointia ja suunnittelua ennen toiminnan käynnistämistä.

Alkukartoituksen perusteella haastatteluihin valikoitui viisi kuntaa, joiden katsottiin sopivan parhaiten uuden matalan kynnyksen palvelun tukemiseen. Hyvinkään perhekeskuksessa toteutimme haastattelut neljän eri työntekijän kanssa. Teemahaastattelut toteutettiin mahdollisuuksien mukaan kasvotusten, Teams-viestintäpalvelun kautta tai sähköpostikyselyinä. Haastatteluiden toteutukseen vaikuttivat maantieteelliset etäisyydet, vallitseva koronatilanne sekä haastateltavien henkilöiden kesälomat ja tilanteet työpaikoilla. Osalla haastatteluun vastaajista oli omista syistä, kuten yksin tehtävän päivystyksellisen työn vuoksi, niin kiireinen aikataulu, että haastatteluajankohtaa ei saatu sovittua. Nämä henkilöt vastasivat haastattelukysymyksiin sähköpostin välityksellä. Tuloksissa käytämme kaikista haastatelluista henkilöistä termiä vastaaja.

Toteutimme haastattelut jakamalla ne opinnäytetyön tekijöiden välille. Pidimme käytännön kannalta parhaimpana ja selkeämpänä sitä, että toinen opinnäytetyön tekijöistä toteuttaa perhekeskuksen työntekijöiden haastattelut ja toinen matalan kynnyksen palveluiden työntekijöiden haastattelut. Pystyimme tällöin tekemään haastattelut omien aikataulumme

mukaan ja koimme, että tiiviistä työelämäkumppanin asettamasta aikataulusta oli näin helppompaa pitää kiinni. Luonnollisena jakona pidimme sitä, että linan vastuulle tuli toteuttaa perhekeskuksen työntekijöiden haastattelut, koska opinnäytetyötä aloittaessa lina työskenteli Hyvinkään perhetyön tiimissä. Heidi toteutti täten matalan kynnyksen palveluihin tehdyt työntekijöiden haastattelut.

Teemahaastatteluiden tavoitteena oli tuottaa aineistoa, joka tukee uuden matalan kynnyksen perhetyön palveluidean suunnittelua ja kehittämistä. Kaikki haastattelut ja kyselyt toteutimme kesän 2021 aikana, jonka jälkeen saatu aineisto litteroitiin ja analysoitiin. Teemahaastatteluista ja lomakehaastatteluista saadut vastaukset analysoitiin ja tulokset esiteltiin elokuun puolessa välissä perhetyön tiimille sovitun aikataulun mukaisesti uuden palvelun suunnittelupalaverin yhteydessä. Tulokset esiteltiin suullisesti ja jakamalla ne sekä paperisina että sähköisinä versioina työntekijöille, jotta niihin olisi mahdollista palata myöhemmin.

9.2 Perhekeskukseen tehdyt haastattelut

Hyvinkään perhekeskukseen teimme neljä haastattelua. Haastattelujen määrä jäi suunniteltua pienemmäksi työntekijöiden kesälomien vuoksi. Kuitenkin haastatteluista saamamme aineisto oli hyvin laaja ja kattava, joten koimme sen riittäväksi. Puusa & Juuti (2020, 84-85) korostavat, että laadullisessa tutkimuksessa keskeistä ei ole vastaajien määrä vaan olennaista on saada aineistosta tutkimuksen kannalta tarvittava tieto. Perhekeskuspalveluista haastattelimme perhesosiaalityön erityissosiaaliohjaajaa, varhaisentuen perheohjaajaa, lapsiperheiden kotipalvelun perhetyöntekijää sekä palvelutarpeen arvioinnin sosiaalityöntekijää. Vastaajiksi valikoituivat työntekijät, joilla on työnsä puolesta laaja ja monipuolinen kokemus sekä tieto lapsiperheissä koetuista haasteista. Kaikkien vastaajien työnkuva on toisistaan poikkeava, jonka toivoimme tuovan haastatteluihin erilaisia näkökulmia ja mielipiteitä. Perhekeskukseen tehdyt haastattelut toteutettiin kasvotusten kesän 2021 aikana.

Hyvinkään perhekeskuksen työntekijöille tekemämme teemahaastattelut koostuivat kolmesta eri teemasta. Teemahaastattelun kysymykset oli alun perin laadittu työelämäkumppania kiinnostaviin teemoihin perustuen. Haastattelurunko kysymyksineen tarkistutettiin ja hyväksytettiin työelämäkumppanilla ennen haastatteluiden toteuttamista.

Teemahaastattelun ensimmäiset kysymykset koskivat haastateltavan työntekijän taustatietoja. Ensimmäinen teema keskittyi palveluiden tämänhetkiseen tilanteeseen. Pyrimme selvittämään perhekeskuksen työntekijöiden havaitsemia haasteita ja ongelmia perheissä ja vanhemmuudessa oman työnsä näkökulmasta. Tarkastelimme myös palveluiden oikea-aikaisuutta ja sitä, mitkä seikat voivat hankaloittaa vanhempien hakeutumista palveluiden pariin. Lisäksi keräsimme haastateltavien työntekijöiden mielipiteitä siitä, miten palveluiden oikea-

aikaisuutta ja ennaltaehkäisevää työtettä voitaisiin heidän näkökulmastaan parantaa, jotta perheet saisivat tuen mahdollisimman varhain niin, että perheen kokemat haasteet ja ongelmat eivät kasaantuisi. Näiden seikkojen tarkastelun koimme tärkeäksi, jotta ymmärrys suunnitellun walk in -perhetyön palvelupisteen tarpeesta, tarkoituksesta ja tavoitteista lisääntyisi.

Haastattelun toisessa teemassa kysyttiin haastateltavien työntekijöiden mielipiteitä siitä, miten perheitä ja vanhempia voitaisiin tukea suunnitellulla walk in -perhetyön palvelupisteellä. Tässä teemassa meitä kiinnosti myös se, millaista matalan kynnyksen perhetyön tulisi heidän näkökulmastaan olla käytännössä ja millaisia tavoitteita sen tulisi sisältää. Viimeinen teema keskittyi matalan kynnyksen perhetyön mahdolliseen kohderyhmään. Kahden viimeisen teeman tavoitteena oli kerätä ideoita ja ehdotuksia walk in -perhetyön palvelupisteen suunnittelun tueksi sekä saada mahdollisimman laaja ja monipuolinen näkemys siitä, millaista toiminnan tulisi perhekeskuksen muiden työntekijöiden näkökulmasta olla. Haastatteluista saaduilla tiedoilla pyrittiin rikastuttamaan jo olemassa olevaa suunnitelmaa uusien ideoin sekä havainnoin.

Teemahaastattelun runko sisälsi yhteensä 14 kysymystä. Kysymysten määrä vaihteli kuitenkin haastattelutilanteesta riippuen. Haastatteluiden aikana tehdyt tarkentavat kysymykset lisäsivät huomattavasti kysymysten lopullista määrää. Haastattelut kestivät noin 20-40 minuuttia ja ne toteutettiin kasvotusten kesäkuussa 2021. Litteroitua materiaalia kertyi yhteensä noin 25 tekstisivun verran.

9.3 Matalan kynnyksen palveluihin tehdyt haastattelut

Haastateltaviksi matalan kynnyksen palveluntuottajiksi valikoituivat: Jyväskylä, Lempäälä, Sipoo, Vaasa ja Vantaa. Tutkimuslupahakemus opinnäytetyöhön osallistumista varten tarvittiin Vantaalta sekä Lempäälästä, jonka vuoksi haastatteluiden tekeminen kyseisten palveluiden kohdalta hieman viivästyi. Myös työntekijöiden kesälomat vaikuttivat haastatteluiden ajankohtiin. Jyväskylän Perhekompassin, Lempäälään Nepsykioskin sekä Vantaan Perhekoutsien haastattelut hoituivat etänä Teams -viestintäpalvelun välityksellä kesän 2021 aikana. Sähköpostilla saimme vastaukset Sipoon matalan kynnyksen perhepalveluista sekä Vaasan varhaisen tuen Peppi -palvelusta. Yhden haastattelun sähköpostivastaukset saimme vasta heinäkuun puolen välin jälkeen ja viimeinen haastattelu Teams -viestintäpalvelun kautta ehdittiin tehdä vasta heinäkuun lopulla, joten analysointivaihe pystyttiin aloittamaan kunnolla elokuun alussa. Pysyimme kuitenkin suunnitellussa aikataulussa.

Matalan kynnyksen palveluiden työntekijöille tekemämme teemahaastattelut koostuivat kolmesta eri teemasta. Teemahaastattelun kysymykset oli alun perin laadittu työelämäkumppania kiinnostaviin teemoihin perustuen. Haastattelurunko kysymyksineen tarkistutettiin ja hyväksytettiin työelämäkumppanilla ennen haastatteluiden toteuttamista. Haastattelurunkoon lisättiin muutama uusi kysymys tarkastuksen yhteydessä työelämäkumppanin toiveesta. Nämä

lisäykset koskivat palveluiden kehittämistä, mainontaa sekä mahdollisten chat-palveluiden toimintaa.

Haastattelun alussa kysimme haastateltavan työntekijän taustatietoja. Ensimmäisen teeman kysymykset koskivat itse matalan kynnyksen palvelua. Kysymyksillä haimme vastauksia siihen, millaisesta matalan kynnyksen työstä on kysymys ja kuinka se sijoittuu rakenteellisesti nimenomaisessa organisaatiossa. Kysimme, millaisiin tarpeisiin palvelu on aikanaan perustettu ja halusimme tietää, kuinka palvelua mainostetaan tai markkinoidaan sen mahdollisille käyttäjille ja mitä palvelun käyttäminen käyttäjältään edellyttää. Viimeisenä kysymyksenä toisessa kysymysosiossa pyysimme haastateltavaa kertomaan omia henkilökohtaisia näkemyksiä palvelun onnistumisista, haasteista ja kehityskohteista.

Toisena teemana oli käytännön työ. Kysimme tarkentavia kysymyksiä matalan kynnyksen työn käytännöistä ja työn tavoitteista. Näillä kysymyksillä halusimme syventää tietoa käytännön työn tekemisestä, kuten kirjaamisesta ja erilaisista yhteydenottotavoista. Lopuksi pyysimme haastateltavaa kertomaan havaitsemiaan palvelusta saatuja hyötyjä palvelunkäyttäjien keskuudessa.

Kolmas teema käsitteli matalan kynnyksen palveluiden vaikutuksia ja tulevaisuuden näkymiä. Kysymykset koskivat toiminnan arviointia, palvelun kehittämistä ja jo tehtyjä muutoksia sekä haastateltavan näkemystä palvelun vaikutuksista. Kysimme myös, onko palvelusta kerätty tai saatu palautetta ja millaista mahdollinen saatu palaute on ollut.

Kysymyksiä oli yhteensä 23 ja aikaa kului yhden haastatteluiden tekemiseen puolesta tunnista vajaaseen tuntiin. Litteroitua materiaalia haastatteluista kertyi yhteensä noin 20 tekstisivun verran. Sähköpostitse tehdyistä kyselyistä saadut vastaukset olivat yhteensä 5,5 tekstisivua.

9.4 Aineistolähtöinen sisällönanalyysi

Jotta tutkimuksen aineisto olisi helpompi analysoida, on se tarkoituksenmukaista kirjoittaa puhtaaksi eli litteroida. (Hirsjärvi & Hurme 2014, 138.) Teemahaastatteluista saamamme aineistot litteroitiin analysointia varten. Litteroinnin yhteydessä aineisto anonymisoitiin, eli poistimme kaikki sellaiset tiedot, joista vastaajan henkilöllisyys voisi paljastua. Haastatteluissa olimme kiinnostuneet niiden asiasisällöstä, emmekä esimerkiksi vuorovaikutuksen kuluista, jonka vuoksi käytimme aineistomme litteroinnissa peruslitterointia. Tietoarkiston (2021) mukaan peruslitteroinnissa haastattelut kirjoitetaan puhtaaksi puhekieltä noudattaen, mutta tietyt puheessa esiintyvät täytesanat, esimerkiksi niinku, jätetään kirjoittamatta. Turhia sanojen toistoja tai yksittäisiä äännähdyksiä ei myöskään kirjoiteta. Peruslitteroinnissa vain asiasisältöön merkittävät tunneilmaisut lisätään kirjalliseen materiaaliin. (Tietoarkisto 2021.)

Analysoimalla tutkimusaineistoa aineistolähtöisesti pyritään luomaan selkeä ja tiivis kuvaus tutkittavasta ilmiöstä tai aiheesta aineiston sisältämää informaatiota kadottamatta tai siihen vaikuttamatta. Ensimmäiseksi analysoinnissa karsitaan puhtaaksi kirjoitetusta aineistosta kaikki epäolennainen pois. Karsimisen jälkeen aineistossa on enää vain tutkimustehtävää ajatellen kaikki olennainen tieto. Tästä aineiston olennaisesta tiedosta aloitetaan tutkimustehtävää kuvaavien ilmaisujen etsiminen. Löydetyt alkuperäiset ilmaisut pelkistetään ja listataan, jonka jälkeen niistä etsitään yhtäläisyyksiä tai eroavaisuuksia. Tämän jälkeen samankaltaiset ilmaisut ryhmitellään aiheittain ja syntyy analysoinnin alaluokkakäsitteet. Alaluokkia yhdistämällä muodostuvat yläluokat, yläluokkia yhdistelemällä pääluokat ja siten lopulta saadaan aineistosta vastaukset tutkimusongelmaan. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 108-112.)

Opinnäytetyömme tutkimuskysymysten käsitellessä työn tarpeen sanoittamista, käytännön työtä sekä työntekijöiden kokemuksia matalan kynnyksen työstä, pidimme niitä aineiston analysoinnissa sopivina tarkastelunäkökulmina. Haastatteluaineistojen litteroinnin jälkeen aineistoista alkoi nousta esiin vastauksia erilaisiin palvelua koskeviin teemoihin. Löydettyjä teemoja korostimme aineistoista eri väreihin, jotta aineistosta saatiin esiin olennaisimmat asiat. Näin eri teemoihin liittyvät vastaukset olivat helpommin yhdisteltävissä analysoinnin seuraavassa vaiheessa toisiinsa.

Eri väreihin korostettuja ilmaisuja kerättiin yhteen saman aihealueen alle. Seuraavassa vaiheessa loimme taulukot, joihin keräsimme olennaisimmat ilmaisut eri aiheista. Alkuperäiset ilmaisut kirjoitettiin tämän jälkeen pelkistettyyn muotoon. Tarkastelemalla näitä pelkistettyjä ilmaisuja muodostui taulukkoon analyysimme alaluokat. Yläluokat syntyivät alaluokkia yhdistelemällä sekä värikoodauksia tarkastelemalla. Pääluokat muodostuivat yläluokkien teemoja yhdistelemällä. Opinnäytetyön tutkimuskysymyksiin vastattiin mielestämme ylä- ja pääluokkien teemoissa.

Perhekeskuspalveluihin tehtyjen haastatteluiden analysoinnissa pääluokiksi muodostuivat lähtötilanne, tavoite sekä suunnitteilla oleva palvelu. Opinnäytetyön raportissa perhekeskuspalveluiden tuloksia tarkastellaan laajemmin yläluokkien kautta. Matalan kynnyksen palveluihin tehdyistä haastatteluista saadun aineiston perusteella syntyivät pääluokat työn tarve ja sen tavoitteet sekä käytännön ohjaustyö, työn markkinointi, työn haasteet, koettu hyöty sekä työn kehittäminen. Alla olevissa taulukoissa esittelemme sisällönanalyysin etenemistä ja eri luokkien muodostumista. Perhekeskuspalveluiden analyysitaulukot esitellään sinisellä pohjalla ja matalan kynnyksen taulukot harmaalla pohjalla.

Taulukko 1: Esimerkki aineiston pelkistämisestä / perhekeskupalvelut

Alkuperäinen ilmaus	Pelkistetty ilmaus
<i>”Rajojen asettamisessa, joka näkyy toki sillä lailla, että ne hyppii seinille siellä. Siit tulee vähän semmonen noidankehä ja kierre sitte, että lapset on vaativia ja juokuttaa ja passuuttaa vanhempiaan.”</i>	Rajojen puute ilmenee lapsen huonona käyttäytymisenä.
<i>”Jos aattelee perheohjausta, sitähan joutuu jonottamaan. Et tavallaan sitä palvelua ei pysty järjestämään sillan, kun se perhe sitä tarvitsisi.”</i>	Perheohjauksen ruuhkaisen tilanteen vuoksi perheet eivät saa tukea oikea-aikaisesti.
<i>”Siinä kohtaa kun omat taidot tuntuu et ne ei riitä, ni siinä kohtaa kun sais sen tuen et päästään eteenpäin.”</i>	Varhainen tukeminen edesauttaa vanhempien pärjäämistä.
<i>”Varmaan just se, että voidaan sanoa ettei tulis asiakkuutta. Kynnys madaltus. Koska kyllähän me ollaan sosiaalitäitejä kaikki asiakkaille.”</i>	Ilman asiakkuutta vanhemmat hakeutuisivat herkemmin palveluiden pariin.
<i>”No mä aattelin, et se varmaan vähentäis esimerkiksi hakeutumista perheneuvola palveluihin.”</i>	Muiden palveluiden tarve vähenee.

Taulukko 2: Esimerkki pelkistettyjen ilmauksien ryhmittelystä alaluokiksi / perhekeskupalvelut

Pelkistetyt ilmaukset	Alaluokka
Rajojen puute ilmenee lapsen huonona käyttäytymisenä.	Rajojen puute
Perheohjauksen ruuhkaisen tilanteen vuoksi perheet eivät saa tukea oikea-aikaisesti.	Palveluiden ja tuen puute
Varhainen tukeminen edesauttaa vanhempien pärjäämistä.	Varhainen tukeminen
Ilman asiakkuutta vanhemmat hakeutuisivat herkemmin palveluiden pariin.	Palvelu ilman asiakkuutta Viranomaispelko
Muiden palveluiden tarve vähenee.	Ennaltaehkäisevä työ Varhainen tukeminen Matalan kynnyksen palvelupiste

Taulukko 3: Aineiston luokittelu / matalan kynnyksen palvelut

Alaluokka	Yläluokka	Pääluokka
Vanhemmuuden vahvistaminen Avun saannin nopeuttaminen	Perheiltä tuleva tarve	Tarve
Uudenlainen palvelumuoto	Kunnalta tuleva tarve	Tarve
Korjaavien palveluiden tarpeen vähentäminen Oikea-aikainen apu Varhainen tuki	Ongelmien ennaltaehkäisy	Tavoite
Oikea-aikainen apu	Hyvinvoinnin lisääminen ja voimavarojen kasvattaminen	Tavoite
Etätyö Lähityö Palveluohjaus	Ohjaus	Käytännön työ
Jalkautuva markkinointi Some päivitykset Some päivitykset yhteistyökumppanin kanssa	Työntekijän tekemä markkinointi	Markkinointi
Palvelun löydettävyys Yhteistyön toimimattomuus Tiedottamisen toimimattomuus	Markkinoinnin haaste	Käytännön työn haasteet
Tiedottamisen toimimattomuus Pandemian aiheuttama poikkeusaika Pelkojen vaikutukset	Ulkopuolelta tuleva haaste	Käytännön työn haasteet
Työn tarpeen ja työntekijäresurssien sopiva suhde	Sisäpuolelta tuleva haaste	Käytännön työn haasteet
Kuulluksi tuleminen Vanhemmuuden vahvistaminen	Asiakkaan kokema	Työn koettu hyöty
Parisuhteen korjaaminen	Työntekijän näkemys	Työn koettu hyöty
Alueellistaminen Oman työkuvan kehittäminen Työn sisällön kehittäminen	Palvelun kehittäminen	Käytännön kehittäminen
Verkostoyhteistyö	Yhteistyön kehittäminen	Käytännön kehittäminen

10 Analysointitulokset Hyvinkään perhekeskuspalveluihin tehdyistä haastatteluista

10.1 Havaitut haasteet perheissä ja vanhemmuudessa

Perheiden kokemat ja vanhemmuuteen liittyvät haasteet ilmenevät vastaajien mukaan heidän työssään monin eri tavoin. Vanhempien parisuhteeseen liittyvät haasteet nousivat esille kaikissa neljässä haastattelussa. Vastajat kokivat, että vanhempien parisuhteen hankala tilanne vaikuttaa koko perheeseen, kuten perheen välisiin vuorovaikutussuhteisiin, kuin myös lasten kasvatukseen. Varsinkin olosuhteissa, joissa vanhemmat pohtivat tai ovat päätyneet avio- tai avoeroon, koetaan tilanne hankalana ja perheitä kuormittavana. Eroamassa oleville vanhemmille saattaa olla epäselvää, miten eron jälkeisessä tilanteessa toimitaan lasten asumisen ja tapaamisten järjestelyiden kanssa. Varsinkin, jos ero on riitaisa, voi vanhempien olla haastavaa sopia käytännön asioista hyvässä hengessä keskenään. Aina vanhemmat eivät myöskään kykene tekemään erotilanteisissa päätöksiä lapsen edun mukaisesti vaan päätöksen teko tapahtuu muista intresseistä käsin.

”Parisuhde hiertää monesti.”

”Ja sit teitysti jos tulee avioeroo ja tämmössiä näin niin, sitte nekin on taas yks yks iso pulma perheissä, että miten siitä sitten eteenpäin perhe jatkaa.”

Toisena merkittävänä haasteena perheissä vastaajat pitivät vanhempien väsymystä ja uupumusta sekä mielenterveyteen, kuten masennukseen, liittyviä ongelmia. Väsymys ja uupumus saattaa vastaajien mukaan johtua esimerkiksi vanhemman kuormittuneisuudesta tai pienen lapsen kanssa koetuista unipulmista. Myös koronan koetaan tuoneen perheisiin omat haasteensa, joka kuormittaa vanhempien jaksamista arjessa. Lisäksi edellä mainitut parisuhteen haasteet voivat vaikuttaa vanhemman jaksamiseen sekä koettuun mielenterveyteen.

”Vanhempien mielenterveysongelmat ja yleinen jaksamattomuus. Mikä johtuu sitten ahdistuneisuudesta ja masentuneisuudesta. ”

”No varmasti tää korona on nyt tuonut omat haasteensa perheissä. Et nyt alkaa selkeesti näkyä se uupumus, että eivät enää välttämättä nii jaks.”

Vastaajien mukaan myös sosiaalinen media (some), kuten internetin keskustelupalstat koetaan usein ahdistavana. Someen muiden vanhempien lataamat idylliset kuvat perheen arjesta saattavat aiheuttaa paineita sekä stressiä omaan vanhemmuuteen. Lisäksi muiden ihmisten kommentit ja mielipiteet somessa voidaan ottaa liian vakavasti. Muihin vertaaminen aiheuttaa usein epävarmuutta ja huonommuuden tunnetta.

”Paljon, paljon katselee somea ja sieltä tulee myös sitä ahdistusta myös. Sitä tavallaan, kun muut sanoo ja muilla tehdään näin.”

Vanhemman jaksamattomuus voi aiheuttaa perheessä myös muunlaisia haasteita. Väsynyt tai masentunut vanhempi ei välttämättä jaksaa pyörittää arkea lasten hyvinvoinnin kannalta riittävän hyvällä tavalla. Lisäksi rajojen asettaminen sekä niistä kiinni pitäminen voivat tuntua uupuneesta vanhemmasta liian raskailta. Vastajaat kokivat, että usealta vanhemmalta on hämärtynyt se mielikuva, mitä lapselta voidaan vaatia. Tämä puolestaan aiheuttaa erään vastaajan mukaan haasteita aivan lastenkasvatuksellisissa perusasioissa. Rajojen asettaminen lasten pelaamiseen ja ruutu-aikaan liittyen koettiin erityisen haastavana. Liikaa pelaavat lapset kärsivät haastateltavien mukaan usein univajeesta, joka pahimmillaan heijastuu koulunkäyntiin ja muuhun käytökseen. Rajojen ja selkeän arkirytmien puute voi aiheuttaa lisäksi lasten huonoa sekä vaativaa käytöstä vanhempiaan kohtaan.

”Koska sitte ei oo sitä jaksamista, että jaksettas niitä rajoja laittaa. Ei oo sellasta selkeyttä siellä arjessa.”

”Kotiintuloajat ja ruutuajan rajoittaminen. Tuntuu et vanhemmat on ihan neuvottomia sen edessä ja eivät oikein tiedä miten sitä sen lapsen tai nuoren pelaamista pitäis rajoittaa tai vois rajoittaa tai miten sitä vois valvoa. Koska, se sitten vaikuttaa jo siihen koulunkäyntiin, että pelataan ja unen saanti vaikeutuu ja on nukahtamisvaikeuksia ja sitten ei jaksaa aamulla herätä.”

Vanhemman yksinäisyys ja tukiverkoston puute vaikuttaa myös vanhemmuuteen. Yksinäinen vanhempi ei saa tukea ja kannustusta muilta aikuisilta, joka voi aiheuttaa epävarmuutta ja epäjohtamukaisuutta omassa toiminnassa vanhempana. Lapsen kannalta olisi tärkeää, että häntä hoitava aikuinen olisi määrätietoinen ja johdonmukainen, sopivasti rajoja asettava sekä arjen rutiineista kiinnipitävä sekä turvallinen ja luotettava.

”Yksinäisyys, yksin jääminen sen lapsen asioissa.”

Yksi vastaaja nosti myös esille kuinka neuropsykiatriset haasteet ovat nousseet viime aikoina entistä enemmän esille. Lapsen neuropsykiatriset oireet tuovat arkeen omat haasteensa. Ilman apua ja tukea jääneet vanhemmat voivat kokea voimattomuutta varsinkin, jos lapsi ei ole saanut oireisiinsa vielä diagnoosia.

”Aika paljon sekä pienemmissä että isommissa on tätä neuropsykiatrisia haasteita.”

Edellä mainitut haasteet ja ongelmat voivat heijastua ja ilmetä lapsen käytöksessä haastateltavien mukaan monin eri tavoin, kuten huonoksi tai haasteelliseksi koettuna käytöksenä,

väkivaltaisuutena vanhempia tai muita lapsia kohtaan ja vaikeutena toimia ohjattuna sekä ryhmässä. Lapsen haasteellinen käytös vaikuttaa myös vanhempiin. Pitkään jatkunut huonoksi koettu käytös kuormittaa ja väsyttää vanhempia, joka puolestaan voi ilmetä vanhemman toiminnassa rajojen asettamisen puutteina ja ylipäättään kykynä olla riittävän hyvä vanhempi lapselle. Vastaaajat kuvaavat perheen sisäisten ongelmien sekä lapsen huonon käytöksen vaikuttavan lisäksi perheen välisiin vuorovaikutussuhteisiin. Myös vanhempien mielenterveyteen liittyvät haasteet voivat ilmetä lapsessa eri tavoin riippuen lapsen luonteesta ja temperamentista. Vanhempien mielenterveyteen liittyvät haasteet voivat vaikuttaa myös lapsen ja vanhemman välisen kiintymyssuhteen muodostumiseen.

”Varmaan semmonen haastava käyttäytyminen päiväkodissa, esimerkiksi muita lapsia kohtaan. Väkivaltaisuus. Vaikeeta ottaa ohjeita vastaan ja ryhmässä toimiminen.”

”Tietysti siihen vuorovaikutukseen vaikuttaa.... jaksamiseen vaikuttaa ja ylipäänsä kykyyn olla siinä vanhempana.” (Lapsen huonoksi koettu käytös)

10.2 Nykyisten palveluiden oikea-aikaisuus

Kysyttäessä vastaajilta, kokivatko he nykyisten palveluiden olevan oikea-aikaisia apua tarvitseville perheille, oli jokainen sitä mieltä, että apua saadaan usein liian myöhään. Pahimmassa tapauksessa ongelmat ovat kasaantuneet silloin jo niin suuriksi, että sosiaalihuollon tarjoamilla palveluilla niitä ei pystytä ratkomaan. Vastaaajat kokivat, että vanhemmat voisivat olla itse enemmän aktiivisia hakemaan apua varhaisessa vaiheessa, jotta ongelmat eivät kasaantuisi. Kuitenkin vastaajat tiedostivat sen, että vanhemmat saattavat kokea ahdistuneisuutta ja turhautumista, jos heitä pompotellaan paikasta toiseen tai pyydetään soittamaan henkilöltä toiselle saamatta vastausta tai apua tarvitsemaansa ongelmaan.

Yksi vastaajista kertoi, että perheelle on saatettu jopa tehdä palvelutarpeen arvio, jossa ei ole todettu palveluille tarvetta. Kuitenkin, kun lopulta myöhemmin kyseisessä perheessä aloitetaan työskentely, todetaan, että apua olisi tarvinnut jo paljon aikaisemmin. Resurssien puute näkyy vastaajien mukaan palveluiden saatavuudessa ja siinä, että haettuja palveluja joudutaan usein jonottamaan, eikä palvelu pääse alkamaan silloin, kun tukea perheessä tarvittaisiin. Tuen puute voi kasaannuttaa ongelmia perheessä entisestään ja tilanne voi pahimmassa tapauksessa kriisiytyä.

”No, varmaan jotkut saa (palveluja oikea-aikaisesti), mutta mä en tietenkään tiedä niitä perheitä, koska ne ei sitten tänne meille asti tule. Mutta ne, jotka tulee, niin tuntuu että ne on hirmu myöhässä. Et olis pitänyt päästä jo paljon, paljon aikaisemmin. Et ne probleemat on jo niin suuret, ku tullaan tähän meidän palveluun. Nii, et ne tulee liian myöhässä.”

10.3 Asiakkaiden kynnys hakeutua palveluiden pariin

Vastaajat olivat havainneet omassa työssään vanhemmilla olevan joskus suurikin kynnys hakeutua itse palveluiden pariin. Kynnys saattaa vastaajien kokemusten mukaan johtua leimatuksi tulemisen pelosta, pelosta joutua sosiaalipalveluiden tai lastensuojelun asiakkaaksi. Varsinkin pienissä ongelmissa vanhemman kynnys hakea apua koettiin suurena. Vanhempaa saattaa mietityttää, onko ongelma tai koettu haaste niin pieni, ettei siihen kehtaa hakea apua. Lisäksi vanhemmat saattavat erään haastateltavan mukaan miettiä, vievätkö he jonkun toisen enemmän apua tarvitsevan paikan, jos he hakevat pieniin huoliin apua ja tukea. Myös oma kokemus vanhempana epäonnistumisesta voi aiheuttaa häpeää ja näin estää vanhempaa hake-masta tarvitsemaansa apua.

”Sitten on vähän se, et en mä nyt tiedä onks tää nyt mikään ongelma.”

”Varmaan just se, että voidaan sanoa ettei tulis asiakkuutta. Kynnys ma-daltus. Koska kyllähän me ollaan sosiaalityöntekijä kaikki asiakkaille.”

10.4 Haasteiden ennaltaehkäisy

Kaikki vastaajat olivat sitä mieltä, että ongelmien ennaltaehkäisyä voitaisiin parantaa tarjoamalla perheille oikea-aikaisia palveluita, joihin ei tarvita asiakkuutta ja joihin on helppo olla yhteydessä. Erityisen tärkeänä pidettiin sitä, että yhteyden saisi ammattilaiseen heti, kun tilanne sitä vaatii. Sen, että palvelun käyttö ei edellytä asiakkuutta, katsottiin madaltavan vanhempien kynnystä olla yhteydessä palveluihin. Nykyinen palvelujärjestelmä koettiin vanhempien näkökulmasta raskaana, koska palveluiden saaminen edellyttää palvelutarpeen arviota, joka voidaan jo itsessään kokea uuvuttavana prosessina. Myöskään palveluiden saatavuus heti palvelutarpeenarvion päätyttyä ei ole itsestään selvä asia, vaan palveluita joudutaan usein jonottamaan. Palveluihin on myös hankala päästä, mikäli ongelmat eivät ole vielä kovin suuria, vaikka vanhempien kokemus avun ja tuen tarpeesta olisi ilmeinen.

Tärkeää vastaajien mukaan olisi se, että vanhempien olisi mahdollista saada tukea ja keskusteluapua sellaisissa tilanteissa, joissa tuntuu, etteivät omat taidot enää riitä. Yksikin puhelu voisi tuoda avun haasteelliseen tilanteeseen ja vahvistaa vanhemmuutta siinä määrin, että seuraavassa haasteelliseksi kokemassaan tilanteessa vanhempi osaisi itse toimia tilanteen vaatimalla tavalla. Näin ollen ongelmat eivät pääsisi kasaantumaan tai kärjistymään ja perheen tilanteen kriisiytyminen voitaisiin parhaimmassa tapauksessa estää ja tarve asiakkuutta vaati-viin palveluihin voisi vähentyä. Lisäksi helposti tavoitettava matalan kynnyksen palvelu voisi vähentää tiedon etsimistä internetistä ja somesta, jolloin itsensä vertaaminen muihin vähentyisi.

”Tehtäis erilaisia just tämmösiä nopeita pisteit, vaikka just mihin voi ot-taa yhteyttä. Et ois semmonen todella matala kynnys tulla.”

”Siinä kohtaa kun omat taidot tuntuu et ne ei riitä, ni siinä kohtaa kun sais sen tuen et päästään eteenpäin.”

10.5 Walk in -perhetyö palvelun tavoitteet

Vastaajien näkökulmasta walk in -perhetyön palvelupisteen tavoitteet tulisi keskittyä siihen, että tarjotulla avulla voitaisiin tukea vanhempia mahdollisimman varhaisessa vaiheessa niin, että suuremmilta haasteilta ja ongelmilta voitaisiin välttyä. Varhaisen tukemisen toivottiin vaikuttavan ennaltaehkäisevästi palveluiden tarpeeseen ja esimerkiksi sosiaalihuollon asiakkuuden syntymiseen. Siksi vastaajat kokivat tärkeänä, että suunniteltua palvelua olisi mahdollista saada ilman asiakkuutta. Palvelua tulisi saada myös nopeasti juuri siihen hetkeen, kun haasteita tai ongelmia koetaan perheessä. Palvelun yhtenä tavoitteena mainittiin myös se, että vanhemmat saisivat kokemuksen kuulluksi tulemisesta, ymmärtämisestä ja välittämisestä. Konkreettisina tavoitteina palvelulla voisi olla vanhempien kanssa yhdessä laaditut arki-rutiinit ja rajat, kuten esimerkiksi pelaamiseen ja ruutuaikaan liittyvä rajat perheessä. Lisäksi perheen keskeisten vuorovaikutus- ja kommunikaatiotaitojen parantaminen koettiin tärkeänä ja tavoiteltavana asiana. Myös positiivisten asioiden huomaaminen lapsessa huonon käytöksen sijaan oli vastaajien mielestä yksi palvelun tärkeistä tavoitteista.

”Niin että pääsis ilman sitä asiakkuutta niistä asioista keskustelemaan. Mutsa tuntuu, että jo se, että pääsee niistä asioista juttelemaan ja puhumaan niin jo auttaa.”

”Varmaan just näissä herättämisissä, peli ajat muut ja ruutu ajat ja tämmöset, kun niihin puututtas vähän aikasemmin niin olis helpompaa.”

10.6 Mainostaminen

Vastaajat pitivät mainostamista tärkeänä asiana perheiden saavuttamiselle sekä näin ollen myös palvelun toteutumiselle. Mainostaminen tulisi vastaajien mukaan toteuttaa yhdessä eri yhteistyökumppaneiden ja toimijoiden kanssa, jotta se saavuttaisi mahdollisimman suuren joukon perheitä. Mainostamista toivottiin tapahtuvan niin koulujen, neuvolan, päiväkotien, seurakunnan, nuorisopalveluiden, koulukuraattorien kuin koulupsykologien kautta. Lisäksi vastauksissa mainittiin Keusoten omat internetsivut ja sosiaalisen median kanavat. Mainoksissa tulisi vastaajien mukaan olla yhteystiedot, kellonajat sekä mahdolliset chat-osoitteet ja puhelinnumerot.

”No some on hyvä sinänsä ja sit tietysti neuvolat, jos sitä mainostaa. Ja koulut, päiväkodit ehkä seurakuntakin vois mainostaa. Ku sehän varmaan se, et moni taho missä niitä lapsia käy niin vois sitä mainostaa. Ne missä vanhemmat käy paljon lasten kanssa.”

10.7 Kohderyhmä

Suunnitellun walk in -perhetyön palvelun kohderyhmänä vastaajat pitivät kaikkia lapsiperheitä, jotka kaipaavat apua ja tukea. Yleisesti ottaen kohderyhmänä nähtiin sellaiset perheet, joiden kokemat haasteet ovat niin vähäisiä, että asiakkuutta ei tarvita ja jotka pärjäävät kevyemmällä tuella kuin mitä muut asiakkuutta vaativat palvelut tarjoavat. Kuitenkin osa vastaajista oli sitä mieltä, että vain jaksavat, vahvat tai pärjäävät vanhemmat voisivat mahdollisesti hyötyä palvelusta. Mikäli vanhemmalla itsellään on haasteita jaksamisessa, ei hän välttämättä jaksakaan itse hakea apua perheessä koettuihin haasteisiin. Myöskään jos vanhempi ei jaksakaan tai kykene kotona omassa arjessaan toteuttamaan palvelun kautta saamia vinkkejä ja neuvoja, ei palvelua voida pitää hyödyllisenä. Kummassakin tapauksessa perhe tarvitsee tiiviimpää tukea kuin kertaluontoisena annettu matalan kynnyksen palvelun tuki ja ohjaus. Myös teini-ikäisten perheissä koettiin ongelmien olevan mahdollisesti jo niin syvällä ja vaikeita, ettei matalan kynnyksen palvelun avulla niihin pystyttäisi välttämättä puuttumaan.

”Niin et ne pärjäs semmosella kevyemmällä tuella. Mä aattelin siitä hyötyä sellaset, joilla ei oo vielä niin vaikeeks päässy ne ongelmat.”

”Ehkä vaati toki aika paljon tämmösiä vahvoja vanhempia, et on mistä ottaa. Semmosia normi peruserheitä, mitkä menee vähän uudessa tilanteessa vähän sormi suuhun. Et siinä kohtaa sais heti sen avun.”

Erityisinä ryhminä vastauksissa nousivat esiin eroperheet sekä maahanmuuttajat. Erotilanteissa vanhemmat ovat yleensä valmiita ottamaan apua vastaan ja etsivät sitä myös itse. Maahanmuuttajien tilanne nähtiin yhden vastaajan mukaan hankalana, koska jos he eivät kuulu kotoutuspalveluiden piiriin, heillä saattaa olla vaikeuksia saada palveluja muualta. Tämä voi johtua esimerkiksi siitä, että huono kielitaito estää tuen ja avun hakemiseen.

”No semmoset ihmiset vois varmaan tarttua siihen, joilla on avioero meillä. Koska silloin ihmiset yleensä lähtee hakemaan aktiivisesti apua ulkoilta päin.”

10.8 Käytännön työ

Käytännössä vastaajien mielestä walk in -palvelupisteen tulisi sijaita sellaisessa paikassa, johon perheiden olisi helppo saapua myös julkisilla kulkuvälineillä, mikäli he eivät omista autoa. Yhden vastaajan mielestä Hyvinkään perhekeskus ei ole vielä saanut perhekeskuksen asemaa, johon olisi mukava tulla ja jossa olisi muutakin toimintaa, kuten kahvilaa tai kolmannen sektorin toimijoiden palveluja. Tästä syystä hänen mielestään perhetyön walk in -palvelupisteen tulisi sijaita jossain sellaisessa paikassa, jossa perheet muutenkin liikkuvat. Näin palvelu olisi helpommin tavoitettavissa. Lisäksi yhtenä ajatuksena ilmaistiin, että työtä voitaisiin

tehdä myös liikkuvana siellä missä perheetkin liikkuvat ja viettävät aikaa, kuten esimerkiksi puistoissa ja kirjastoissa.

”Että missä se on se sijantikin, et miten ihmiset pääseeks ne helposti jos ei oo autoo ja mimmoset tilat siel on.”

”Enemmän sinne ruohon juuri tasolle missä ne (perheet) enemmän liikkuu.”

Kasvokkain annettavan neuvonnan ja ohjauksen lisäksi vastauksissa nousi esille puhelin- ja chat -palvelu. Näitä pidettiin tärkeinä, koska osa vanhemmista on työssäkäyviä, eivätkä työnsä vuoksi pysty välttämättä saapumaan tiettyyn kellonaikaan paikan päälle. Puhelin- ja chat -palvelu voisivat myös madaltaa vanhempien kynnystä ottaa yhteyttä, koska silloin ei tarvitse kohdata työntekijää kasvokkain.

”Mullakin on paljon näitä tai itseasiassa suurin osa on tai melkein kaikki on työssä käyviä ihmisiä. Mä mietin heidän kannaltaan, että miten se toteutuis, kun heillä on se työ. Ja jos pitää tiettyyn aikaan soittaa tiettyyn paikkaan, ni se voi olla haasteellista. Chatti, esimerkiks.”

Käytännössä perhetyön walk in -palvelupisteellä annettavan ohjauksen tulisi vastaajien mukaan sisältää mm. neuvoa, tukea, ymmärrystä ja ohjausta sekä vinkkejä ja kikkoja, joita vanhemmat voivat kokeilla ja joiden avulla heidän on mahdollisuus muuttaa omaa toimintaansa. Apua tulisi saada pienimpiinkin arjen pulmatilanteisiin ja perheiden kohtaamiin haasteisiin. Palvelussa tulisi saada myös päivän rakenteeseen ja rajoihin, kuten ruokailuaikoihin ja pelamisen rajoittamiseen, liittyvää tietoa ja ohjausta. Pienempien lasten vanhemmille toivottiin uniohjausta. Yhtenä ehdotuksena esitettiin myös erilaisten hakemusten, kuten päiväkotihakemuksen, täyttämistä yhdessä vanhemman kanssa. Yksi vastaajista toivoi myös, että palvelupisteeltä olisi mahdollista saada tietoa Hyvinkäällä toimivista kolmannen sektorin palveluista, seurojen toiminnasta, leikkitoiminnasta, äiti-lapsi kahviloista yms. Lähtökohtana palvelupisteen työlle tulisi kuitenkin olla kunkin vanhemman voimavarat ja jaksaminen sekä kyseisen perheen toiveet ja tarpeet.

”No tietenkin vinkkejä, kikkoja mitä vois kokeilla. Osa hyötyy ihan niistä vinkeistä, et mitä voit muuttaa toiminnassasi. Kokeile tätä.”

Vanhemmille, joille henkilökohtainen avun hakeminen voi tuntua hankalalta, toivottiin myös ryhmämuotoista ohjausta ja neuvontaa, jolloin asioista on mahdollista keskustella yleisesti. Vanhemmuuden kyseenalaistamisen ikävä tunne vähenee ryhmämuotoisessa toiminnassa, kun neuvoja ei kohdisteta tiettyyn henkilöön vaan vanhemmuuteen yleisesti. Lisäksi vastaajien mukaan tarjolla tulisi olla myös henkilökohtaista keskusteluapua työntekijän kanssa, jolloin vanhemmalla on mahdollisuus peilata omia ajatuksiaan ja saada vahvistusta omalle

toiminnalleen. Vanhempien nähtiin tarvitsevan vahvistusta omalle toiminnalleen, jotta vanhemman kokemus omasta pärjäämisestä vanhempana lisääntyisi ja näin ollen toiminta ilman ulkopuolisen tukea mahdollistuisi. Vanhemmuuden vahvistaminen sekä vanhemman kannustaminen nähtiin yleisesti todella tärkeinä asioina suunnitellussa palvelussa.

”Kun on epävarmuutta siitä omasta vanhemmuudesta, niin tavallaan jos voi peilata niitä omia ajatuksiaan ja keskustella jonkun kanssa, et oonko mä toiminut ihan oikein. Ja sit saa sitä vahvistusta. Et hei nyt kuulostaa siltä, että sä oot tehnyt ihan oikein näitä juttuja.”

Kaksi vastaajista oli myös sitä mieltä, että palvelua ei pitäisi jättää vain yhden kerran varaan. Vanhemmilla tulisi heidän mielestään olla halutessaan mahdollisuus esimerkiksi työntekijän puheluun tai muuhun yhteydenottoon ensimmäisen käynnin jälkeen, jossa voitaisiin tarkastella ovatko annetut neuvot ja ohjeet toimineet perheessä vai olisiko syytä kokeilla jotain muuta. Näin perhe ei jäisi yksin ongelmiensa kanssa, vaan saisi tarvittaessa hieman enemmän tukea kuitenkin vielä ilman asiakkuutta.

”Ettei oo vaan ensimmäinen neuvo, vaan et seurataan myös sitä, miten se neuvo on lähtenyt teillä pureutumaan tai pitääkö ottaa joku toinen lähtökohta.”

10.9 Haasteet

Haasteena suunnitellulle palvelulle yksi vastaaja piti palvelulle suunniteltua sijaintia Hyvinkään perhekeskuksessa. Lisäksi yksi vastaaja koki, että joidenkin vanhempien on hankala lähteä kotoa yhtään minnekään, joka hankaloittaa avun saamista. Erästä vastaajaa mietityttivät myös käytännön seikat palvelupisteellä. Esimerkiksi miten vanhempien kanssa käytävät keskustelut toteutetaan, jos paikalla on useampi vanhempi samaan aikaan ja vanhempi toivoo saavansa neuvoja yksityisesti. Useiden vanhempien ollessa paikalla voi tulla myös tilanteita, jolloin syntyy jonoa. Vastaaja mietti myös, saavatko kaikki paikalle tulleet palvelua jonotustilanteessa, jos palvelupisteen aukioloaika ehtii umpeutua sekä onko vanhemmilla edes aikaa ja kärsivällisyyttä jäädä jonottamaan omaa vuoroaan.

”Se ois fyysisesti täällä (Hyvinkään perhekeskuksessa)? Mä näen sen tosi hankalana.”

”Miten ois se henkilökohtainen asiointi toteutettavissa, jos haluaa tulla henk. koht. juttelemaan?”

11 Analysointitulokset matalan kynnyksen palveluiden haastatteluista

Kun käytämme matalan kynnyksen palveluihin tehtyjen haastatteluiden aineiston analysointituloksissa sanaa palvelu, tarkoitamme sillä niitä matalan kynnyksen perhepalveluita, jotka valikoituivat tehdyn alkukartoituksen perusteella ja joiden työntekijää haastattelimme opinnäytetyöhömmme. Saimme näistä palveluista vastaukset haastatteluin tai sähköpostikyselyin.

11.1 Tarve matalan kynnyksen palvelulle

Kysyttäessä millaisiin tarpeisiin palvelu on alun perin kunnassa perustettu, vastaajat kertoivat näkemyksensä perheiden lisääntyneestä avuntarpeesta ja siitä, ettei kunnassa tai alueella ollut vielä vastaavaa lakisääteistä matalan kynnyksen palvelua perheille. Eräässä kunnassa oli esimerkiksi ollut niin, ettei kouluikäisten lastenperheille ollut ollut tarjolla perhetyötä muuta kuin lastensuojelun kautta. Palvelun perustamisella on myös haluttu nopeuttaa ja keventää avun piiriin pääsemistä, ilman raskaita palvelutarpeenarvointiprosesseja.

”Kunnassa ei ole ollut aiemmin tarjolla vastaavaa matalan kynnyksen palvelua. Monet perheet kuitenkin kaipaavat ohjausta ja neuvontaa kasvatukseen ja vanhemmuuteen liittyvissä asioissa.”

11.2 Asetetut tavoitteet

Matalan kynnyksen työn tavoitteena on kaikissa vastauksen antaneissa palveluissa suurempien ongelmien ennaltaehkäisy ja palvelut ovatkin tarkoitettu perheille, joilla ei ole asiakkuutta muihin sosiaalipalveluihin tai lastensuojeluun. Ennaltaehkäisevässä työssä avun oikea-aikaisuus olisi jokaisen vastaajan mukaan tärkeää. Palveluiden oikea-aikaisuudella perheiden voimavaroja ja hyvinvointia voidaan parantaa ilman korjaavien palveluiden tarvetta. Oikea-aikaisen avun katsotaan auttavan tehokkaasti ja säästävän perheen voimavarojen lisäksi yhteiskunnan kuluja.

”Minusta tämä on äärimmäisen hyvä ja hieno työmuoto, koska tämä varhainen ja ennaltaehkäisevä tuki on aina parempi, ku korjaava tuki. Et se säästää inhimillistä kärsimystä ja se säästää kunnan rahaakin. Kun ihminen saa niin sanottua oikea-aikaista apua melkein heti, ni oikeesti ne ongelmat ei pääse kasaantumaan, suurentumaan.”

11.3 Käytännön ohjaustyö

Walk in -tyyppinen palvelu eli mahdollisuus tulla esimerkiksi kerran viikossa, tiettyinä aikana, keskustelemaan työntekijän luo ilman ajanvarausta, oli haastattelun hetkellä olemassa lopulta vain kahdessa palvelussa, joista saimme vastauksen. Mahdollisuuksia tavata matalan kynnyksen palvelun työntekijä esimerkiksi jonkin perhetapahtuman yhteydessä tai avoimessa

päiväkodissa on kuitenkin ollut ennen koronaa huomattavasti useammin ja useammassa haastatelluista palveluista. Myös kotikäyntejä on tehty ennen koronaa ainakin kahdessa palvelussa. Valitettavasti koronan vaikutukset näihin tapaamisiin näkyivät kuitenkin tällä hetkellä edelleen suuresti.

”Meil oli jossain kohtaa 21 paikkaa mihin me jalkauduttiin ja silleen et kerran kuussa tai kaks kertaa kuussa jokaiseen, niin nyt meil ei oo ollu kun kaks paikkaa tän koronan takia...”

”Siis joo, tehdään kotikäyntejä, varsinkin ennen koronaa tehtiin paljon ja nyt on ollut vähän. No just nyt on ruvennu ehkä palautumaan tämä. Ja sitten on tehty ulkoilmatapaamisia aika paljon just nytte, ihan takapihal tai puistos tai jossain.”

Koronasta johtuvat kokoontumisrajoitukset ovat vastaajien mukaan pakottaneet avoimet päiväkodit ja perhekerhot sulkemaan ovensa kävijöiltään. Vastaajat kertovat, että koronan myötä myös ohjaus ja neuvonta on siirtynyt paljolti lähitapaamisista etätapaamisiin ja etäohjaukseen. Etäohjausta voi saada paikasta riippuen puhelimitse, sähköpostilla, videopuheluin, eri viestintäpalveluiden kuten Messenger ja Teams sekä mahdollisten chat -palveluiden kautta. Viikoittaista chat -palvelua löytyi kahdesta matalan kynnyksen palvelusta ja kolmannen sellaista ollaan aloittamassa lähiaikoina. Chat-palvelu toimi joko kerran tai kaksi viikossa paikasta riippuen muutaman tunnin ajan. Chatin kautta tulevien yhteydenottojen katsottiin olevan vähäisiä ja chatin päivystämisen koettiin vievän työntekijöiden resursseja liikaa palvelun käyttäjiin nähden. Erään vastaajan näkemyksen mukaan valtakunnalliset neuvontachatit ovat lisääntyneet koronan myötä ja saattavat olla syynä edellä mainittuun. Chat-palvelun katsottiin kuitenkin olevan hyvin tärkeä niille palvelun käyttäjille, jotka haluavat taata anonymiteettinsä palvelun aikana.

”Ni sen takia meillä on ollu nyt vaan maanantai aamupäivät (chat), ettei menis sitä työaikaakaan siihen, että on kiinni jompikumpi.”

”Mutta sitten taas koetaan, että on tärkeä olla kuitenkin se anonyymi mahdollisuus kysyä, et jos joku haluaa kysyä, niin sitte on se mahdollisuus.”

Kahdessa vastauksessa tuli esille työntekijän jalkautuminen erityisesti juuri niille alueille, missä lapsiperheetkin asuvat ja liikkuvat. Esimerkkeinä jalkautumispaikoista olivat mm. avoimet päiväkodit, seurakunnan perhekahvilat, erilaiset perhetapahtumat, kirjastot, kauppakeskusten aulat sekä leikkipuistot. Jalkautumista perheiden pariin pidettiin hyvänä keinona saada matalan kynnyksen palvelua perheiden tietoisuuteen. Vanhempien on samalla mahdollisuus saada ohjausta ja tukea paikan päällä työntekijän kanssa keskustellen perheessä koetuista haasteista ja pienimmistäkin huolista. Jalkautumisen koettiin samalla madaltavan

vanhempien kynnystä ottaa yhteyttä palveluun myöhemminkin ja sen nähtiin helpottavan kontaktin ottamista työntekijään.

”Et mennään tässäkin sinne missä perheet jo on, ja alettiin käymään tuolla perhekahviloiden yhteydessä, et missä kaupungilla järjestetään kaupungin toimesta perhekahviloita ja sit osa oli Mll:n perhekahviloita, ni sovittiin sinne yhteyteen meidän käynnit, et sinne sai tulla ne, jotka siellä kerhossa jo oli sinne meidän luo.”

Vastauksista kävi ilmi, että käytännössä matalan kynnyksen työ on jokaisessa paikassa paljon vanhemmuuden vahvistamista. Palveluun hakeutuvat vanhemmat ovat usein väsyneitä pitkään jatkuneeseen haastavaan tilanteeseen perheessä ja tarvitsevat kannustamista arjessa jaksamiseen sekä oman uskon vahvistamista siihen, että toimii oikein kasvattajana ja vanhempana.

”Ja sit tsempataan vanhempia kun vanhemmat usein kauheen epävarmoja et olenko mä hyvä äiti, teenkö mä väärin ja kärsiikö mun lapsi jos mä teen niin näin ja noin ja sit me niinkun että sä teet tosi hyviin ja sä oot hyvä äiti ja kukaan meistä ei oo täydellinen.”

”Me haastetaan vanhempia, mut sillai pehmeesti.”

Haastatelluissa palveluissa ohjaus on erilaisten arkea helpottavien käytänteiden opastusta, tunne- tai palkintotaulukon käyttöön ohjaamista tai uusien menetelmien neuvontaa esimerkiksi säännöllisempään päivärytmiin, rajojen asettamiseen, lapsen tunteiden ilmaisuun tai rauhoittamiseen, tylsyyden siedon opettamiseen tai kuvatuon käyttöön. Osittain kaikissa haastattelemissamme palveluissa ja osassa paikoista jopa suurimmaksi osaksi työ on myös muihin palveluihin tai tarvittavan tuen piiriin ohjaamista.

”Ilmaista ohjausta ja neuvontaa, ja voi tulla ihan minkä tahansa lapsiperheen arjen asian kanssa kysymään vinkkiä, neuvoo, palveluohjausta, et ohjataan toisiin palveluihin myös ja sit siinä pystytään tekemään, jos on tarvetta ni perheohjaukselle tai kotipalvelun perhetyölle, ni sit voi jaan hakemus tehdä siinä käynnin aikana.”

Haastatelluissa tuli ilmi, että matalan kynnyksen palvelu voi olla myös perheiden kanssa työskentelevien toimijoiden käytettävissä. Esimerkiksi neuvolan työntekijä voi ottaa yhteyttä palveluun ja kysyä näkemystä asiakasperheelle sopivimmasta palvelusta. Eräässä palvelussa palvelun työntekijät tekevät paljon yhteistyötä muiden perheiden kanssa työskentelevien ammattilaisten, kuten päiväkotien ja koulujen, kanssa. He voivat esimerkiksi mennä päiväkotiin verkostoneuvotteluun päiväkodin ammattilaisen sekä perheen kanssa.

Haastatteluhetkellä jokaisessa palvelussa kohtaamiset tilastoidaan kävijämäärän todentamisen vuoksi. Tapaa pidettiin palveluun hakeutumisen kynnystä madaltavana. Kävijöiden nimet eivät pääsääntöisesti ole tulleet työntekijän tietoon kahdessa palvelussa. Poikkeuksena ovat kuitenkin työntekijän kanssa yhdessä tehdyt palveluhakemukset esimerkiksi kotipalveluun, jolloin nimi tietenkin tuli esiin. Kolmessa palvelussa tapaamisista tehtiin kirjauksia, mikäli työskentely oli yksittäisiä kertoja pidempikestoisempaa. Kirjaamiskäytännöt vaihtelivat paljon palvelusta riippuen ja osassa palveluista kirjaaminen olikin vastaajien mukaan todennäköisesti jollain tapaa muuttumassa lähiaikoina.

”Kirjauksia ei tehdä, mutta pistetään ylös tukkimiehen kirjanpidolla paljonko on käynyt asiakkaita, että voi jotenkin, mihkään ei jää mitään jälkeä, että voi tulla ihan, että tosi matalalla kynnyksellä lähdetään liikkeelle.”

Palvelun ollessa kertaluonteista ja palvelun käytön lyhytaikaista tai tilapäistä, ei sosiaalipalveluissa muuten käytössä olevaa asiakas- ja palvelusuunnitelmaa tehdä. Yhden palvelun haastattelussa tuli ilmi, että vanhemman on mahdollisuus saada kertaluonteisen ohjaustapaamisen jälkeen vielä puhelinsoitto työntekijältä, jossa keskustellaan, miten tapaamisen aikana annetut ohjeet ja neuvot ovat lähteneet toimimaan perheessä. Sen sijaan kahdessa matalan kynnyksen palveluista oli kertaluontoisen ohjauksen lisäksi saatavilla tuki- ja neuvontapalvelua perheen voimavarojen vahvistamiseksi jopa 3 kk ajaksi. Toisessa näistä palveluista oli käytössä Lapset puheeksi -keskustelu, jolla on tarkoitus auttaa perheen vanhempia näkemään asioita enemmän myös lapsen näkökulmasta. Lapset puheeksi - keskustelu pyritään tekemään pian työn aloituksen jälkeen, jonka jälkeen perheen kanssa voidaan tehdä heille sopiva toimintasuunnitelma.

Yksittäisiä yksilöllisiä ohjaus- tai neuvontakertoja on mahdollisuus saada anonyymina kaikissa haastattelemissamme palveluissa. Yhdessä palvelussa se onnistuu vain chatin kautta. Muissa paikoissa myös anonyymit tapaamiset olivat mahdollisia esimerkiksi palvelun toimistopisteellä tai työntekijän jalkautuessa leikkipuistoon.

Yhdessä kunnassa matalan kynnyksen palvelun työntekijät tekevät matalan kynnyksen palvelupisteen ohjausta muutaman tunnin viikossa oman sosiaalialan työn ohella. Muissa kunnissa matalan kynnyksen palvelupisteen työntekijät tekevät työtä kokoaikaisesti. Haastatteluissa tuli ilmi, että ainakin kahdessa kunnassa matalan kynnyksen palvelun työntekijät tekevät paljon muutakin yksilöllisen ohjaamisen lisäksi. Toisessa kunnassa työntekijät osallistuvat mm. luentosarjojen pitämiseen eri ikäisten lasten vanhemmille ja toisessa palvelun työntekijät ovat mukana esimerkiksi eroneuvonnassa ja ohjaamassa oman osaamisen mukaisia vertaisryhmiä. Koronan vuoksi edellä mainitut työtehtävät ovat kuitenkin tauolla.

11.4 Palvelun markkinointi

Kaikista opinnäytetyötämme varten haastatelluista palveluista löytyi tietoa yhteydenotto-ohjeineen kyseisen kunnan tai kuntayhtymän nettisivuilta, mutta muuten palveluiden markkinointi on vastaajien mukaan hyvin pitkälle itse työtä tekevien käsissä. Palveluilla on monessa kunnassa omat Instagram, Twitter ja/tai Facebook - sivut, joita työntekijät itse päivittävät. Sosiaalisen median alustoille päivitetään esimerkiksi tapahtumia, joihin palvelun työntekijät jalkautuvat. Jalkautuessaan työntekijät vievät (mm. perhetapahtumat, päiväkodit, koulut) tietoa omasta palvelustaan eteenpäin muille kunnan työntekijöille, muiden perhepalveluita järjestävien palveluiden työntekijöille sekä palvelun käyttäjille.

”Eli kaikki kaupungin avoimet päiväkodit on kierretty, olohuone tyyppiset kohtaamispaikat, Mll:n ja seurakunnan perhekahvilat ja niissä sit mennään juttelee meidän työstä ja annetaan se meidän esite ja myös jätetään niitä esitteitä sinne.”

”Sitten meillä on Facebook-sivut ja Instagram, jossa, tottakai, ite mainostetaan ja tehään tapahtumat...”

11.5 Palvelusta saatu palaute

Palautetta palvelusta ei ole kaikissa haastatelluissa palveluissa kerätty erikseen lainkaan. Yhdessä palvelussa palautetta kerätään suullisesti kysymällä palvelun käyttäjältä lopuksi, tuntee ko hän saaneensa vastinetta siihen, mitä lähti hakemaan. Kolmessa palvelussa on käytössä joko paperinen ja/tai sähköinen palautelomake, joka kaikille palvelunkäyttäjille käynnin tai käyntisarjan jälkeen annetaan suoraan käteen tai sähköisesti lähettämällä linkki kyselyyn.

”Pyydämme palautetta jokaiselta asiakkaalta sähköisesti. Linkki lähetetään tekstiviestillä jokaisen tapaamisen jälkeen.”

”Kyl mä ainakin oon aina kysyny kun he ovat lähteneet, että ovatko he saaneet sitä mitä ovat hakeneet, niin kyllä jokainen ainakin useimmat siinä vastanneet, että joo, he saivat sen mitä ajattelivatkin.”

Vastaajien mukaan palvelun käyttäjiltä saatu palaute on ollut pääsääntöisesti positiivista. Kaikissa palveluissa on ollut kävijöitä, jotka ovat kertoneet työntekijälle myös pelkän puhumisen, empaattisen kohtaamisen kokemisen ja kuunnelluksi tuleminen tunteen auttaneen. Lisäksi työntekijältä saatu positiivinen ja omaa vanhemmuutta tukeva palaute koettiin tärkeänä sekä merkityksellisenä. Vanhemmat saattavat olla hyvinkin epätoivoisia perheessä vallitsevasta tilanteesta johtuen ja epäilevät, voivatko saada tarvitsemansa avun ja tuen vain muutamalla ohjaustapaamisella. Kuitenkin perheet ovat hyötäneet tapaamisista ja pienilläkin interventioilla on saatu asioita paremmaksi. Haastateltavien mukaan osa perheistä on kokenut

saaneensa apua jo yksittäisistä tapaamisista sekä kertoneet saaneensa apua juuri siihen asiaan, mihin on tukea hakenutkin. Yhden vastaajan mukaan psykologista turvallisuutta saattaa vanhemmille tuottaa jo pelkästään tieto siitä, että tukea on saatavilla tarvittaessa.

”Monelle vanhemmalle riittää yhden tai kahden kerran tapaaminen perheohjaajien kanssa sekä vahvistus siitä, että he vanhempina ovat toimineet oikein, tai että lapsen käytös on ikätason mukaista.”

”No monet sanookin, et kun saa muutamal tapaamisel höytyy. Ni ne on tosi iloisia ja onnellisia ja kiittelee kovasti ja et kun se eka yhteyden otto on sellanen, että tästä ei tuu yhtään mitään ja kaikki on ihan huonosti ja sit kuitenkin usein aika pienellä interventiolla saadaan asiat parantumaan.”

Vastaajat kokivat matalan kynnyksen palveluilla olevan kynnystä madaltava ja pelkoa laskeva vaikutus myös perheen omaan mahdollisuuteen ottaa yhteyttä muihin vahvempiin tukitoimiin, esimerkiksi lastensuojeluun tai kotipalveluun.

11.6 Haasteet työssä

Palvelun haasteena koettiin suurelta osin markkinoinnin hankaluus ja osaksi siitä johtuva palvelun huono löydettävyys. Tosin esimerkiksi kaksi haastatteluun osallistunutta palvelua oli käynnistetty juuri hieman ennen korona-aikaa ja sen vuoksi vielä ikään kuin käynnistysvaiheessa edelleen. Vastaajien keskuudessa oli kokemus siitä, ettei monetkaan palvelunkäyttäjät ole hahmottaneet sosiaalipalveluiden rakenteita ja pelko lasten huostaanotosta yhteydenoton vuoksi istuu lujassa. Yksi vastaaja mainitsi erityisesti ulkomaalaistaustaiset ja maahanmuuttajat sellaisena palvelunkäyttäjryhmänä, jossa pelko lasten huostaanotosta näkyy vahvana ja siksi apua ei ehkä uskalleta hakea tai ottaa vastaan.

”Palvelun haasteena on edelleen palvelun löydettävyys eli markkinointia ja palvelusta tiedottamista voisi olla enemmänkin.”

”..maanmiehet oli varottanu, et älkää vaan ottako sinne kotiin ketään, et lapset viedään. Niin sit valehteli mulle, että kaikki on tosi hyvin ja he ei tartte enää mitään apua.”

Työntekijät tekevät itse markkinointia sosiaalisessa mediassa ja esitteiden jakamisen muodossa, mutta esimerkiksi matalan kynnyksen palvelusta neuvoloihin jätetyt esitteet eivät erään vastaajan mukaan välttämättä löydä aina tietään neuvolan ilmoitustaululle tai asiakkaiden saataville. Syynä markkinoinnin epäonnistumiseen voi olla siten ulkopuolinen syy, esimerkiksi työntekijän inhimillinen unohdus laittaa jätetyt esitteet esille. Markkinointiin liittyy myös osittain itse palvelun työntekijöiden ja yhteistyökumppaneiden työntekijöiden

vaihtuvuus. Yhteistyökumppanin työntekijän vaihtaessa työpaikkaa tieto matalan kynnyksen palvelusta katoaa usein lähteneen työntekijän mukana. Markkinointia on siis hyvä tehdä pitkäjänteisesti ja toistuvasti, jotta se tavoittaa kaikki uudetkin työntekijät.

”..et siel on hirvee vaihtuvuus työntekijöissä ni tietenkään se tieto ei pysy ja lähtee työntekijöitten mukana, ni näistä vaan täytyy kertoa ja markkinoija kokoajan sekä työntekijöille että asukkaille.”

Toisaalta haasteeksi koettiin myös työntekijäresurssit. Haastatelluissa palveluissa työtä tekevien henkilöiden määrä vaihteli. Osassa palveluita työtä tehtiin oman työn lisäksi tai ohella esimerkiksi yhtenä päivänä viikossa. Osassa työtä teki useampi ihminen kokoaikatyönään. Markkinoinnin ja työntekijäresurssien välinen suhde täytyy olla kunnossa palvelun tarpeen ja työntekijäresurssien lisäksi.

”Toisaalta haasteena ovat henkilöresurssit eli riittävä määrä työntekijöitä. Jos palvelu on suunnattu kaikille alueen lapsiperheille, työntekijöitä tulee olla riittävästi, jotta pystymme vastaamaan perheiden tarpeisiin.”

Osassa haastatteluita tuli esille, että koulujen kanssa yhteistyöhön pääsemällä tieto levittyisi laajasti mahdollisille palvelunkäyttäjille. Osassa haastatelluista palveluista tällainen yhteistyö toimikin hyvin ja tietoa palveluista saadaan koulun oppilashallintojärjestelmän (esim. Wilma) kautta alueen lapsiperheille. Yhdessä kunnassa palvelusta mainostaminen koulun kautta ei kuitenkaan aina onnistunut koulujen viestinvälityslinjauksista johtuen. Yhden haastattelun vastauksissa mahdollinen oppilashallintojärjestelmän käyttäminen mainostamisessa ei tullut esille lainkaan.

”...koulun kautta on saatu Wilmaan ilmoituksia tai tietoja näistä luennoista ja kioskin toiminnasta.”

”...Wilma viestit, että ne ois ne parhaimmat, mutta kun ne ei suostu niitä välttämättä laittamaan...”

Myös ajanvarauksettomuus nähtiin osittain työn haasteena varsinkin, jos asiakaskuntaa tulee laajalta alueelta pitkien matkojen päästä. Vastaja kokee, että tarjoamalla aikoja myös ajanvarauksella palvelu tavoittaisi myös ne vanhemmat, jotka saattavat epäröidä palvelupisteelle saapumista mahdollisen jonotilanteen vuoksi.

”...ite oon kyllä vähän kahta mieltä, että onko se nyt sitä matalan kynnyksen palvelua, et jos kotona oleva äiti, monta pientä lasta siellä vaikka, että pakkaako talvellaikin toppahaalarit kaikille päälle ja lähtee

kattomaan, oisko se vapaana nyt mua varten, se työntekijä, kuin että jos on ajanvarauksella ni tietää, että nyt se on varattuna mua varten.”

Työn huonoina puolina vastauksissa tuli ilmi se, ettei tällaisessa kertaluonteisessa ohjauksessa useinkaan nähdä lopullisia työn tuloksia, mikä saattaa madaltaa pitkällä aikavälillä työntekijän motivaatiota tehdä työtä. Lisäksi kahden vastaajan mukaan ohjaaminen koetaan välillä haastavaksi, koska kyse on usein vanhempien kyvystä asettaa rajoja ja niiden kiinni pitämisestä. Vanhemmilla saattaa olla harhainen mielikuva siitä, että haasteellisiksi koetut asiat muuttuisivat helposti, vaikka asioiden muuttaminen vaatisi todellisuudessa vanhemmilta panostusta ja pitkäjänteisyyttä. Vanhemmilla voi olla usein myös epärealistinen kuva siitä, että vanhemmuuden tulisi olla täydellistä.

”Sit on toki näitä koululaisia ja teinei, et ei mennä kouluun ja valvotaan yöt ja.. niihin on aika hankala, et kun aikuisen ite vaan pitäis jaksaa pitää ne rajat ja jöötä, et ei kukaan ulkopuolinen voi mennä sulle sanomaan, että sun lapsen pitää tehdä niin ja näin ja noin.”

Myös kirjaamattomuus nähtiin osin huonona puolena palvelun käyttäjän näkökulmasta. Jos matalan kynnyksen palvelupisteellä on monta työntekijää vastaanottamassa tai tekemässä työtä, saattaa jokin palvelun käyttäjä jäädä väliinputoajaksi, jos kirjauksia ei tehdä. Tällainen tilanne saattaa syntyä esimerkiksi silloin, kun vanhempi käy palvelupisteellä saman asian takia jatkuvasti keskustelemassa eri työntekijän kanssa, mutta tieto siitä ei kantaudu mihinkään. Perhe on tällöin mitä ilmeisemmin vahvemman tuen tarpeessa, mutta ilman kirjauksia sitä on vaikea todentaa.

11.7 Työn kehittäminen

Useassa vastauksessa tuli esille matalan kynnyksen työn jatkuva muutostarve. Työntekijän on oltava vastaanottavainen ja valmis muutoksille. Esimerkiksi jalkautumispaikkojen suhteen on liikuttava sinne, minne lapsiperheetkin liikkuvat. Vastauksissa ilmeni myös työn kehittämisen mahdollisuus yhteistyössä esimerkiksi neuvolan kanssa yhdistämällä chat-palvelua, jolloin mahdollisesti saataisiin karsittua päällekkäin tehtävää työtä palveluissa.

”Mut tuntuu, että semmosta jatkuvaa muutosta tää on eikä oo semmosta yhtä sabluunaa.”

”...että kun meillä on (kunnassa) neuvolachatti, ni mä oon sitä yrittäny kovasti, että sais tietää paljon siellä on kävijöitä ja montako työntekijää niillä päivystää ja minkälaisia asioita siellä on, et voitaisko näitä yhdistää, näitä mejän chattejä...”

Erään vastaajan palvelun työtä on kehitetty niin, että kotikäynnit on jätetty pois ja ohjausmahdollisuus keskitetty yhteen paikkaan, jotta työntekijäresurssit riittävät paremmin, jolloin esimerkiksi työntekijän siirtymisiin paikasta toiseen ei mene aikaa.

Toisaalla kunnan asuinalueet on jaettu työntekijöiden kesken. Työntekijän toimimisella vain tietyllä alueella pyritään siihen, ettei siirtymisiin menisi aikaa ja jotta työntekijän verkostoituminen alueen muihin sosiaalialan toimijoihin olisi helpompaa ja yhteistyö sujuisi mutkattomammin.

Myös matalan kynnyksen palveluille tyypillinen ajanvarauksettomuus oli kehittämisen kohteena kahdessa palvelussa niin, että tulevaisuudessa olisi mahdollista myös varata aika tapaamiselle, jolloin kävijä palveluun tullessa voisi olla varma, että työntekijä on varattuna silloin juuri hänelle.

*”Aloitamme syksyllä 2021 pika-ajat, joihin saa varata ajan sähköisesti va-
rauskalenterista tai puhelimitse.”*

*”Yritän saaha läpi, että saa ainakin tuolla laitakaupungilla kokeilla ite
sitä ajanvarauksella olevaa.”*

Vastaajien mukaan matalan kynnyksen palveluita tulisi kehittää niin, että tieto palveluista saataisiin leviämään alueen kaikille lapsiperheille. Ulkomaalaistaustaisille perheille olisi hyödyllistä, jos palvelua pystyttäisiin antamaan kielimuurin vähentämiseksi vähintään englanniksi. Vastaajat ovat lisäksi havainneet, että monessa lapsiperheessä puuttuvat tukiverkostot, jonka vuoksi tietoa oman lähialueen lapsiperhepalveluista ja harrastusmahdollisuuksista tulisi olla palvelussa enemmän. Kahden vastaajan mukaan vanhemmat tarvitsevat nykyisin myös ohjausta oikeiden ja luotettavien tietolähteiden pariin. Lisäksi koettiin, että vanhemmat kaipaavat enemmän määrin tietoa lasten murrosiästä ja vanhempien erolanteista sekä uusperheiden arjesta. Erääseen palveluun oltiinkin kehittämässä parisuhteen ensiapupistettä yhdessä seurakunnan toimijoiden kanssa.

”Tuolta seurakunnalta tulee mulle siihe työpari, ni on saanu luvan eli syksyllä me lähetään kokeilee sitä. Eli se on kans samanlaista matalan kynnyksen ennaltaehkäisevää ohjaus-neuvontapalvelua parisuhdeasioissa, jo paljon paljon ennen kun on eroasiat mietinnässä...”

11.8 Lisäkysymyksien vastaukset

Elokuussa aineiston analysointitulosten esittämisen yhteydessä nousi esille vielä työelämäkumppanin syvempi mielenkiinto palveluiden palautteen keräystapaa sekä palvelun kävijämääriä kohtaan. Esitimme lisäkysymyksen kaikkiin viiteen palveluun sähköpostitse. Pyysimme saada mahdollisuuksien mukaan vielä tietoa kävijämääristä esimerkiksi vuosi-, kuukausi- tai

viikkotasolla sekä siitä, millaisin kysymyksin mahdollista palautetta kävijöiltä kerätään. Kaikista palveluista tuli vastausviesti.

Niissä palveluissa, joissa palautetta tällä hetkellä kerätään, palautelomakkeen kysymykset koskevat esimerkiksi kokemuksia palvelun tehokkuudesta sekä näkemyksiä palvelun mahdollisesta kehittämisestä niin, että avun pyytämisen kynnyks madaltuisi entisestään. Kysymyksillä halutaan saada tietoon myös kävijän kokemuksia siitä, onko palvelun käyttäjä itse saanut päättää, mitä asiaa tapaamisella hoidetaan ja onko kävijän omat toiveet työn tavoitteista otettu huomioon. Osa kysymyksistä on vapaamuotoisia ja osaan vastataan asteikolla 1-5.

Kävijämäärät vaihtelivat suuresti riippuen alueesta ja palvelusta. Myös kävijä tai yhteydenotomäärien tilastointi vaihteli paljon, eivätkä luvut siten ole vertailtavissa keskenään. Osa palveluista oli myös vasta muutaman vuoden toiminnassa olleita, jonka kysymykseen vastaajat näkivät koronapandemian vaikutusten ohella syynä siihen, ettei yhteydenottoja tai palautetta ole vielä tarkemmin kerätty. Esille tulleet asiat jaettiin työelämäkumppanille heti vastausten saamisen jälkeen.

12 Johtopäätökset

Uutta Hyvinkään perhetyön matalan kynnyksen palvelupistettä pidetään selvityksemme mukaan tärkeänä. Sillä pystytään parhaimmillaan puuttumaan perheissä koettuihin haasteisiin oikea-aikaisesti ja ennaltaehkäisevästi, joskin palveluihin saapuminen vaatii jaksavia ja pärjääviä vanhempia. Palvelun tarpeellisuus nousee tuloksissa esiin eri tavoin, joista merkittävimpinä pidämme ongelmien kasaantumista ennen kuin sosiaalihuollon asiakkuus on alkanut. Tärkeää siis olisi tarjota palvelu, jossa tukea on mahdollista saada pieniinkin haasteisiin ilman asiakkuutta silloin, kun vanhempi kokee epävarmuutta omasta vanhemmuudestaan.

Keskeisimpänä tuloksena pidimme sitä, että matalan kynnyksen palvelupisteen työn tulisi olla vanhemmuuden vahvistamista erilaisin keinoin. Vanhemmat voivat olla selvityksemme mukaan epävarmoja omasta toiminnastaan sekä siitä, mitä lapselta voidaan vaatia. Vanhemmat saattavat myös verrata itseään muihin, joka myös osaltaan lisää epävarmuuden tunnetta. Lisäksi vanhempien omien tukiverkoston puute ja siitä johtuva yksinäisyys vaikuttavat saatuun vanhemmuuden tuen määrään. Matalan kynnyksen palvelupisteen tulisikin näistä syistä olla helposti saavutettavissa ilman asiakkuutta juuri siinä hetkessä, kun vanhempi kaipaa apua ja tukea. Tärkeää olisi, etteivät ongelmat pääse kasautumaan suuriksi, vaan että niihin olisi mahdollista saada tukea mahdollisimman varhain. Työn vaikuttavuutta lisää selvityksemme mukaan se, että vanhempi kohdataan empaattisesti ja välittävästi niin, että vanhempi saa kokemuksen kuulluksi tulemisesta ja ymmärtämisestä.

Selvityksemme mukaan vanhemman tulisi saada palvelusta vahvistusta ja kannustusta siihen, että on toiminut vanhempana oikein. Lisäksi palvelussa tulisi jakaa tarvittaessa erilaisia ohjeita ja neuvoja vanhemmuuden tueksi. Vanhemmat kaipaavat selvityksemme mukaan ohjeita ja neuvontaa erilaisiin arjen haasteisiin, jotka vaikuttavat lasten käyttäytymiseen sekä pidemmällä aikavälillä perheen vuorovaikutussuhteisiin. Varsinkin lasten rajoittaminen erilaisissa tilanteissa nousi selvityksessämme erityisesti esille. Tämän kaltaisia tilanteita ovat mm. peli- ja ruutuajan rajoittaminen. Lisäksi apua kaivattiin usein myös päivän rakenteen muodostamiseen, ruokailutilanteisiin ja perheen sisäisiin vuorovaikutus, kommunikaatio- ja tunnetaitoihin sekä positiivisuuden lisäämiseen. Tärkeää siis on, että lapselle tarjotaan turvallinen arki rutiineineen ja rajoineen hyvässä ja lämpimässä vuorovaikutussuhteessa omien vanhempien ja muiden perheenjäsenten kanssa. Usein tämä kuitenkin vaatii vanhemman oman toiminnan muuttamista, joka ei välttämättä tapahdu hetkessä. Siltikin jo pienilläkin interventioilla on pystytty vaikuttamaan perheen hyvinvoinnin lisäämiseen vanhempien näkökulmasta epätoivoisissakin tilanteissa.

Haasteena kuitenkin nähtiin vanhempien oma jaksaminen, joka hankaloittaa palveluihin, kuten myös matalan kynnyksen palveluihin, hakeutumista. Vanhemman jaksamattomuus vaikuttaa myös perheen sisäisiin vuorovaikutussuhteisiin sekä mm. rajojen asettamiseen ja arjen pyörittämiseen. Vanhempien omien voimavarojen ollessa vähäiset myös uusien käytäntöjen toteuttaminen voi olla haastavaa, vaikka niiden avulla arjen olisi mahdollista sujua paremmin. Vanhempien jaksamiseen vaikuttivat selvityksemme mukaan monet eri tekijät kuten väsymys, uupumus ja mielenterveyden ongelmat. Lisäksi yhtenä suurena vanhempien jaksamista ja koko perheen hyvinvointia kuormittavana tekijänä pidettiin vanhempien erotilannetta.

Muissa kunnissa sosiaalihuollon mukaisia matalan kynnyksen palveluja toteutetaan hyvin eri tavoin. Käytännössä palvelun sisältö ja toimintatavat vaihtelevat suuresti eri kuntien välillä. Yhtenäistä kuitenkin on, että palveluihin on mahdollista olla yhteydessä edes jollain tavalla anonyymisti ja ilman asiakkuutta. Osassa palveluista pidempiaikaisista tapaamista tehtiin kirjauksia, jotka eivät takaa asiakkaan anonymiteettia, mutta antavat oikeusturvan sekä työntekijälle että palvelun käyttäjälle. Lisäksi näissä paikoissa, joissa kirjauksia tehtiin, pidettiin hyödyllisenä sitä, että kävijän aikaisempia tapaamisia ja niissä annettuja ohjeita voitiin tarkastella kirjauksista. Joissain paikoissa työ sisälsi myös paljon palveluohjausta, jota ei ole tarkoitus antaa Hyvinkään tulevassa palvelussa, koska lapsiperheiden palveluohjaus on toteutettu Keusotella muulla tavalla. Kuitenkin pidämme tärkeänä sitä tietoa, että palveluohjausta kaivataan ja Hyvinkään perhetyön matalan kynnyksen palvelussa osataan varautua siihen, että asiakkaat ohjataan lapsiperheiden palveluohjauksen pariin sitä tarvittaessa. Lisäksi selvityksemme tuli esille tarve jakaa palvelussa tietoa lapsiperheiden palveluista ja harrastusmahdollisuuksista lähialueella.

Kokemukset muissa kunnissa toimivista matalan kynnyksen palveluista ovat kannustavia. Palveluja on perustettu perheiden lisääntyneeseen avuntarpeeseen sekä paikkaamaan vastaavan matalan kynnyksen palvelun puuttumista. Työn tavoitteina pidetään avun oikea-aikaista saamista sekä ongelmien ennaltaehkäisyä. Työn koetaan olevan vaikuttavaa ja perheiden tilanteisiin saadaan parannusta hyvin pienilläkin interventioilla ja tukitoimilla. Eniten vanhemmat ovat hyötäneet vanhemmuuden vahvistamisesta sekä arjen rutiineihin ja rajoihin liittyvistä neuvoista ja ohjeista. Neuvojen käyttöönotto vaatii kuitenkin vanhemmilta voimavaroja, panostusta ja pitkäjänteisyyttä.

Palvelun mainostamista pidettiin yleisesti haastavana, mutta tärkeänä ja merkityksellisenä palvelun löydettävyyden kannalta. Avainasemassa koettiin olevan hyvä yhteistyö kunnan eri toimijoiden kanssa. Yhteistyön toimivuus vaikutti suoraan mainostamisen onnistumiseen ja sitä kautta palvelun löydettävyyteen ja kävijämääriin. Kuitenkin palvelun käyttäjiä on mahdollista löytää selvityksemme mukaan parhaiten menemällä sinne, missä perheet liikkuvat, mutta se vaatii työntekijöiltä resursseja. Lisäksi työllä koetaan olevan jatkuva muutostarve ja työn kriittinen arviointi sekä palvelun käyttäjiltä saadut palautteet ovat merkittävässä roolissa palvelun kehittämisessä.

Tehokkaana työmuotona pidettiin jalkautumista, koska sen avulla matalan kynnyksen palvelua saatiin paremmin perheiden tietoisuuteen. Samalla mahdollistuu myös paikan päällä annettava ohjaus ja mahdollinen kynnys saapua palveluun paikan päälle nähtiin madaltuvan. Myös chat-palvelua pidettiin merkityksellisenä, koska sitä kautta vanhemman on mahdollista olla yhteydessä täysin anonymisti ja etäyhteydellä esimerkiksi työpäivän ohessa. Yllättävää kuitenkin oli, että chat-palvelun käyttö oli verrattain vähäistä. Chat-palvelun vähäiseen käyttöön sekä jalkautuvan työn toteutumiseen on vaikuttanut vallitseva koronatilanne, joka on tuonut mukanaan lisää valtakunnallisia chat-palveluja sekä sulkenut suuren osan lapsiperheiden käyttämistä palveluista kuten esimerkiksi perhekahviloita ja muita kokoontumispaikkoja. Selvityksestämme voidaan päätellä, että jalkautuminen sekä chat-palvelu ovat matalimman kynnyksen omaavia palveluita ja niillä saadaan tavoitettua varmimmin vähiten voimavaroja omaavia perheitä.

13 Pohdinta

Kiinnostuimme toteuttamaan opinnäytetyön osana uuden palvelun kehitystyötä, koska mielestämme sosiaalipalveluihin hakeutuminen saattaa olla monelle vanhemmalle suurikin kynnys, jota saattaa lisätä pelko sosiaalihuollon tai lastensuojelun asiakkaaksi joutumisesta. Halusimme olla edistämässä uutta matalan kynnyksen perhetyöpalvelua, jonka tarkoituksena on madaltaa vanhempien kynnystä hakeutua palveluiden ja tuen pariin. Koemme, että matalan kynnyksen työn tulisi olla tulevaisuudessa iso osa sosiaalipalveluita. Avun helppo

hakeminen pieniltäkin tuntuviin haasteisiin ehkäisisi tehokkaasti ongelmien kasaantumista ja näin ollen vahvempien tukimuotojen tarvetta sekä syrjäytymisen uhkaa.

Koimme aluksi haastavaksi löytää opinnäytetyöhön soveltuvia perheille suunnattuja matalan kynnyksen palveluja muista kunnista tai kuntayhtymistä. Tehokkaan alkukartoituksen tuloksena löysimme lopulta useamman vastaavan palvelun, joista joudimme karsimaan osan pois opinnäytetyön laajuuden vuoksi. Alkukartoitusta tehdessä meidät yllätti sosiaali- ja terveyspalveluiden organisaatorakenteiden erovaisuus kunnittain. Alkukartoituksen aikana huomasimme myös, että organisaatioiden rakenteet tai palvelun rakenteellinen sijoittuminen eivät olleet aina selviä työtä tekeville henkilöillekään. Osasta alkukartoituksessa mukana olleista palveluista emme lopulta saaneet lainkaan varmuutta palvelun sosiaalihuoltolain mukaisesta sijoittumisesta. Alkukartoituksen aikana muutaman palvelun rakenteellinen sijoittuminen jäi selvittämättä myös siksi, että asiasta tietäviä henkilöitä ei tavoitettu puhelimella eikä sähköpostilla useista yrityksistä huolimatta. Nämä palvelut jäivät automaattisesti pois opinnäytetyöstämme.

Matalan kynnyksen palveluista haastatteluun lupautuneille lähetimme etukäteen teemahaastattelurungon, joka sen lisäksi, että oli hyvän tavan mukaista, osoittautui tarpeelliseksi. Haastattelurungon etukäteen lähettäminen auttoi vastaajia valmistautumaan paremmin kysymykseen, mutta koimme sen auttavan myös haastattelijaa. Kaikki opinnäytetyöhömmme osallistuneet vastaajat matalan kynnyksen palveluista olivat hyvin innostuneita opinnäytetyömme aiheesta. He pitivät matalan kynnyksen palveluiden kehittämistä yleisesti tärkeänä asiana. Hyvinkään perhekeskuspalveluiden työntekijät eivät puolestaan halunneet tutustua haastattelukysymykseen etukäteen, koska kokivat antavansa parempaa kokemustietoa ilman ennakkoon tapahtuvaa perehdytystä. Koimme tämän tavan myös sopivaksi ja haastattelun aikana haastattelijan oli mahdollisuus tehdä tarkentavia kysymyksiä tarpeellisiksi katsomiinsa teemoihin. Käytännössä haastattelutilanteissa varmistimme, että haastattelun aikana saatiin vastaus kaikkiin kysymyksiin ja pysyttiin halutuissa teemoissa. Kaikki vastaajat halusivat aidosti jakaa kokemuksiaan työn tekemisestä ja työssä kohdatuista kehittämistarpeista. Haastatteluista saimme mielestämme kattavasti monipuolista kokemustietoa muualla Suomessa järjestettävistä matalan kynnyksen palveluista sekä työskentelytavoista, joilla voidaan vaikuttaa positiivisesti lapsiperheiden hyvinvointiin.

Suurin osa haastatteluista toteutettiin teemahaastatteluina joko kasvotusten tai etäyhteydellä, mutta muutama haastattelu toteutettiin vastaajien työkiireiden vuoksi sähköpostilla. Havaitimme, että sähköpostilla tehdyt kyselyt olivat vastauksiltaan selkeästi suppeammat. Havaitimme myös, että sähköisesti toteutettujen kyselyiden kysymysten asettelu on olennaisen tärkeää ja siihen olisi pitänyt paneutua enemmän, jotta sähköpostikyselyistä olisi saatu syvällisempiä vastauksia. Vastauksien syvällisyys riippuu toki myös kyselyyn vastaajan tavasta kirjoittaa ja kertoa asioita. Jälkikäteen ajateltuna olisi ollut parempi valita opinnäytetyöhön

mukaan vain ne henkilöt, joiden kanssa kasvokkain tai etäyhteydellä tapahtuva haastattelu olisi ollut mahdollinen.

Haastatteluissa tuli ilmi, että kirjaamiskäytännöt ovat matalan kynnyksen palveluissa jonkinlaisessa murrosvaiheessa ja tällä hetkellä ohjeistukset saattavat olla hieman epäselvät tai niitä tulkitaan eri tavoin. Käsitksemme mukaan useassa palvelussa ollaan siirtymässä siihen, että tulevaisuudessa kirjaamisesta tulee pakollista. Koemme asian hieman ristiriitaisena, koska muutos nostaa oleellisesti kynnystä hakeutua näiden palveluiden pariin, joihin ei mielestämme pitäisi olla kynnystä lainkaan. Toisaalta pidämme tärkeänä kävijän sekä työntekijän oikeusturvan takaamista, joka toteutuu kirjaamisen myötä. Jäimme kuitenkin pohtimaan, voidaanko silloin puhua enää matalan kynnyksen palvelusta lainkaan, jos palveluissa tehdään kirjauksia?

Haastatteluissa kävi myös ilmi, että eri käsitteiden käytössä tulee olla huolellinen siitä, että haastattelija ja vastaaja ymmärtävät käytetyn käsitteen samalla tavalla. Yksi tällainen käsite meidän kohdallamme oli varhaisen tuen käsite. HavaitSIMME, että käsite voidaan ymmärtää kahdella tavalla; sillä voidaan tarkoittaa ajoissa tilanteeseen tai ongelmaan nähden saatua tukea tai lapsen varhaisvuosina saatavaa tukea. Opinnäytetyössämme varhaisella tuella tarkoitetaan ensimmäiseksi mainittua ja oli tärkeää selventää asia haastattelutilanteissa epäselvyyksien välttämiseksi.

Vastauksia käsiteltäessä koimme tärkeäksi, että sama henkilö litteroi haastatteluista saadun aineiston ja analysoi sen, jotta asiayhteydet pysyvät totuuden mukaisina. Vaikka analysoimme kaikki vastaukset mahdollisimman tarkasti ja totuuden mukaisesti, koimme, että sähköpostikyselyiden vastauksien tulkinnassa on kuitenkin suurempi mahdollisuus väärin oletuksiin suullisesti tehtyihin haastatteluihin verrattuna. Koimme kuitenkin onnistuneemme analysoinnissa hyvin. Pidimme erityisen tärkeänä, että vastaajien anonymiteetti suojattiin huolellisesti läpi opinnäytetyön. Varsinkin Hyvinkään perhekeskuksen vastaajat olisivat olleet hyvin helposti tunnistettavissa, mikäli olisimme maininneet esimerkiksi vastauksissa vastaajan ammattinimikkeen. Tästä syystä emme ilmoittaneet vastaajien taustatietoja tuloksissa lainkaan. Koimme toimivamme näin eettisesti oikein. Tuloksia esitettäessä työelämäkumppanilla nousi vielä muutama lisäkysymys koskien palveluista kerättyä tietoa. Saimme vastaukset kaikista palveluista näihin kysymyksiin ja pystyimme näin välittämään työelämäkumppanille heidän kaipaamaansa tietoa.

Yhteistyö työelämäkumppanin kanssa oli mielestämme riittävän tiivistä ja tehokasta. Keväällä alkukartoituksen tuloksia sekä alustavaa teemahaastattelurunkoa esiteltäessä työelämäkumppanille saimme tarkennettua haastattelurungon juuri niihin teemoihin, jotka työelämäkumppani koki tärkeäksi ja mielenkiintoiseksi kehittämistyön kannalta. Myös toive erityisesti nepsyperheille järjestettävän matalan kynnyksen palvelun mukaan ottamisesta opinnäytetyön

haastatteluvaiheeseen nousi esiin. Tämän toiveen saimme toteutettua. Iinan ollessa opinnäytetyötä tehtäessä töissä Keusoten perhetyössä ja siten mukana myös uuden palvelun konkreettisesti ideoinnissa nousi häneltä jo alkukartoituksesta saamiemme tietojen pohjalta idea chat-palvelun toteuttamisesta Hyvinkäällä. Chat-palvelu on otettu mukaan syyskuussa Hyvinkäällä aloitetun palvelun toimintaan. Lisäksi konkreettisina toimina Hyvinkään perhetyön työntekijät ovat selvityksen ansiosta panostaneet alusta asti palvelun mainostamiseen ja pyrkineet tekemään yhteistyötä muiden alueen toimijoiden kanssa mainostamisen tehostamiseksi. Kävijämäärien kasvattamiseksi työntekijät harkitsevat ja suunnittelevat jalkautumista perheiden suosimiin kohteisiin. Myös palvelun kävijämäärien tilastointiin sekä palautteen keräämiseen saatiin tulosten ja lisäkysymysten myötä uusia näkökulmia ja ideoita. Uuden palvelun työn sisältöön ovat myös oleellisesti vaikuttaneet tulokset Hyvinkään perhekeskukseen tehdyistä haastatteluista. Tuloksien perusteella voidaan päätellä, millaisia tyypillisiä haasteita lapsiperheissä kohdataan ja näin ollen uuden palvelun sisältöä pystytään muokkaamaan tarvetta vastaavaksi. Kuitenkin pidämme tärkeänä, että palvelussa annettava tuki olisi aina kunkin perheen yksilöllisiä tarpeita vastaavaa.

Tuloksien esittelyn jälkeen saimme suullista palautetta työelämäkumppanimme työntekijöiltä. Palaute oli positiivista ja sen mukaan olimme saaneet kokoon monipuolista tietoa käytännön työn erilaisista mahdollisuuksista sekä tuoneet laajasti esille palvelun nähdyn tarpeen Hyvinkäällä. Myöhemmin pyysimme palautetta vielä opinnäytetyömme tuloksista sähköpostitse. Palautteen mukaan heitä yllätti se, kuinka kattavasti olimme saaneet kokoon tietoa kehitteillä olevan palvelun tyylisistä palveluista. Tärkeänä he pitivät erityisesti markkinoinnista saatua kokemustietoa haasteineen ja onnistumiseen sekä nähdyn palvelun tarpeen esille tuomista haastattelemalla Hyvinkään perhekeskuksen työntekijöitä.

Opinnäytetyön koimme mielenkiitoisena, opettavaisena ja välillä myös haastavana, mutta ennen kaikkea antoisana prosessina. Haastavaksi koimme opinnäytetyön toteutuksen ajankohdan, koska se ajoittui kesään. Esimerkiksi työntekijöiden tavoittaminen oli kesälomien vuoksi hankalampaa. Opinnäytetyömme aikataulu perustui kuitenkin työelämäkumppanin toiveisiin, emmekä koe osittain heikon tavoitettavuuden vaikuttaneen lopulta opinnäytetyöhömmä tai sen tuloksiin. Saimme toteutettua alkukartoituksen, kaikki suunnittelemamme haastattelut sekä tuloksien esittelyn sovitun aikataulun puitteissa. Opinnäytetyöprosessin aikana koemme kehittyneemme haastattelijoina sekä laadullisen tutkimuksen tekijöinä. Myös eettisten kysymysten huomioimisesta tutkimuksen aikana koimme oppineemme paljon. Ammatillisesti koemme kehittyneemme merkittävästi ja olemme päässeet syventämään jo opittuja tietoja ja taitoja. Opinnäytetyön myötä ymmärryksemme on lisääntynyt erityisesti varhaisen tukemisen sekä oikea-aikaisten palveluiden merkityksestä lasten ja lapsiperheiden hyvinvointiin. Koimme myös, että opinnäytetyöllämme tuotettiin arvokasta tietoa Hyvinkään sosiaalihuoltolain mukaisen perhetyön esimiehelle ja tiimille, jotka suunnittelivat, ideoivat ja lopulta toteuttivat

uuden matalan kynnyksen perhetyön palvelun Winkkaamon, joka aloitti toimintansa suunnitellun aikataulun mukaisesti syyskuussa 2021.

Tulevaisuudessa olisi mielenkiintoista saada lisää tietoa Winkkaamon vaikuttavuudesta sekä markkinoinnin onnistumisesta palvelun käyttäjien näkökulmasta. Lisäksi olisi mielenkiintoista tietää, parantavatko matalan kynnyksen perhetyöpalvelut yleisesti tuen oikea-aikaisuutta ja varhaista tukemista sekä vähentävätkö ne ongelmien kasautumista ja muiden palveluiden tarvetta. Toisin sanoen olisi merkittävää tutkia, voidaanko matalan kynnyksen perhetyöpalveluilla tukea perheiden hyvinvointia niin, että sillä ennaltaehkäistään ongelmien kasautumista ja muiden vahvempien tukitoimien ja palveluiden tarvetta? Opinnäytetyön ulkopuolelle jäi muutamia kiinnostavalta vaikuttavia palveluita, jotka eivät työn sisällön puolesta sopineet työhömmme. Todennäköisesti emme myöskään löytäneet kaikkia Suomessa toimivia sosiaalihuoltolain mukaisia matalan kynnyksen perhepalveluita. Täten olisi mielenkiintoista kartoittaa erilaisia matalan kynnyksen perhetyöpalveluiden toimintatapoja vielä laajemmin.

Lähteet

Painetut

- Ervasti, H. & Saari, J. 2011. Onnellisuus hyvinvointivaltiossa. Teoksessa Saari, J. (toim.) Hyvinvointi: Suomalaisen yhteiskunnan perusta. Helsinki: Gaudeamus Helsinki University Press, 191-218.
- Eskola, J. 2014. Esipuhe. Teoksessa: Lammi-Taskula, J. & Karvonen, S. (toim.). Lapsiperheiden hyvinvointi 2014. Helsinki: Terveystieteiden tutkimuskeskus, 3-4.
- Forssén, K., Laine, K. & Tähtinen, J. 2002. Hyvinvoinnin tekijät ja uhat lapsuudessa teoksessa Juhila, K, Forsberg, H. & Roivainen, I. (toim.) Marginaalit ja sosiaalityö. Jyväskylä: Kopijyvä Oy. 81-104.
- Halme, N. & Perälä, M-L. 2014. Lapsiperheiden huolet ja avunsaanti. Teoksessa: Lammi-Taskula, J. & Karvonen, S. (toim.). Lapsiperheiden hyvinvointi 2014. Helsinki: Terveystieteiden tutkimuskeskus, 216-227.
- Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 2014. Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Gaudeamus
- Hirsjärvi, S., Remes, P., Sajavaara, P. 1997. Tutki ja kirjoita. 15.-17. painos. Helsinki: Tammi.
- Järvinen, R. Lankinen, A. Taajamo, T. Viestilä, M. Virolainen, A. 2012. Perheen parhaaksi: Perhetyön arkea. 2. painos. Helsinki: Edita Publishing.
- Kallio, J. & Hakovirta, M. 2020. Johdanto: Lapsiperheiden köyhyys ja huono-osaisuus. Teoksessa: Kallio, J & Hakovirta, M. (toim.) Lapsiperheiden köyhyys & huono-osaisuus. Tampere: Vastapaino, 7-33.
- Kananoja, A. & Karjalainen, P. 2017. Hyvinvoinnin edistäminen ja yhteisötyö sosiaalipolitiikan uusissa rakenteissa. Teoksessa Kananoja, A. Lähteinen, M. & Marjamäki, P. (toim.) Sosiaalityön käsikirja. 4., uusitettu laitos. Helsinki: Tietosanoma, 156-170.
- Perälä, M-L. Halme, N. & Kanste, O. 2013. Johtaminen, palvelut ja lapsiperheiden hyvinvointi. Teoksessa toim. Reivinen, J. & Vähäkylä, L. Ketä kiinnostaa? Lasten ja nuorten hyvinvointi ja syrjäytyminen. Helsinki: Gaudeamus, 122-134.
- Pietilä-Hella, R. 2006. Perhekeskus - kohtaamisen tila ja paikka. Teoksessa Helminen, J. (toim.) Elämä koettelee, tuki kannattelee. Jyväskylä: PS-kustannus, 63-78.

Pohjola, A. 2014. Rakenteellisen sosiaalityön paikannuksia. Teoksessa Pohjola, A. Laitinen, M. & Seppänen, M. (toim.) Rakenteellinen sosiaalityö - Sosiaalityön tutkimuksen vuosikirja 2014. Helsinki: Unipress, 16-36.

Puusa, A. 2020. Haastattelu tyypit ja niiden metodiset ominaisuudet. Teoksessa Puusa, A. & Juuti, P. toim. Laadullisen tutkimuksen näkökulmat ja menetelmät. Helsinki: Gaudeamus, 103-117.

Puusa, A. & Juuti, P. 2020. Laadullisen tutkimuksen olemus. Teoksessa Puusa, A. & Juuti, P. toim. Laadullisen tutkimuksen näkökulmat ja menetelmät. Helsinki: Gaudeamus, 75-85.

Raijas, A. 2011. Arjen hyvinvointi. Teoksessa Saari, J. (toim.) Hyvinvointi: Suomalaisen yhteiskunnan perusta. Helsinki: Gaudeamus Helsinki University Press, 243-263.

Raunio, K. 2006. Syrjäytyminen: Sosiaalityötä kiinnostavia näkökulmia. Helsinki: Sosiaali- ja terveysturvan keskusliitto ry.

Rönkkö, L. Rytönen, T. 2010. Monisäikeinen perhetyö. Helsinki: WSOYpro.

Salmi, M. 2020. Lapsiperheiden köyhyys pitää yllä köyhyyden kierrettä. Teoksessa Kallio, J & Hakovirta, M. (toim.) Lapsiperheiden köyhyys & huono-osaisuus. Tampere: Vastapaino, 37-71.

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällön analyysi. 8. Uudistettu laitos. Helsinki: Tammi

Vilén, M. Seppänen, P. Tapio, N. Toivanen, R. 2010. Kohtaamisia lapsiperheissä: menetelmiä perhetyöhön. Helsinki: Kirjapaja.

Sähköiset

Aalto-Setälä, T. Eriksson, P. Hakulinen, T. Hastrup, A. Hietanen-Peltola, M. Jahnukainen, J. Klemetti, R. Lammi-Taskula, J. Lindberg, P. Linnaranta, O. Paju, P. Sirniö, O. Sulkanen, M. Vaara, S. Yliruka, L. & Wiss, K. 2021. Lapset, nuoret ja perheet. Teoksessa Kestilä, L. Jokela, M. Härmä, V. & Rissanen, P. (toim.) COVID-19-epidemian vaikutukset hyvinvointiin, palvelujärjestelmään ja kansantalouteen - Asiantuntija-arvio, kevät 2021. Terveystieteiden tutkimuslaitos, 123-138. Viitattu 4.8.2021.

<http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-343-649-7>

Hilli, P. Ståhl, T. Merikukka, M. & Ristikari, T. 2017. Syrjäytymisen hinta - case investoinnin kannattavuuslaskemasta. Yhteiskuntapolitiikka 2017:6, 663-675. Viitattu 28.9.2021.

https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/135714/YP1706_Hilliym.pdf?sequence=2

Hyvinvointikertomus. 2020. Hyvinkään kaupunki. Viitattu 24.8.2021.

<https://www.hyvinkaa.fi/globalassets/kaupunki-ja-hallinto/hallinto-ja-organisaatio/ohjeet-julkaisut/muut-julkaisut/hyvinvointikertomus-2020.pdf>

Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa. 2012. Tutkimuseettinen neuvottelukunta. Viitattu 9.5.2021.

https://tenk.fi/sites/tenk.fi/files/HTK_ohje_2012.pdf

Juhila, K. 2021. Laadullisen tutkimuksen ominaispiirteet. Teoksessa Jaana Vuori (toim.) Laadullisen tutkimuksen verkkokäsikirja. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. Viitattu 9.5.2021.

<https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/menetelmaopetus/kvali/mita-on-laadullinen-tutkimus/laadullisen-tutkimuksen-ominaispiirteet/>

Kalliomaa, M. & Iivonen, E. 2017. Mannerheimin Lastensuojeluliitto. Hyvinvoinnin ja terveyden perusta rakentuu lapsuudessa. Viitattu 27.10.2021.

<https://www.mll.fi/kannanotot-ja-lausunnot/hyvinvoinnin-ja-terveyden-perusta-rakentuu-lapsuudessa/>

Kansallinen lapsistrategia. 2021. Valtioneuvoston julkaisuja 2021:8. Viitattu 27.9.2021.

<http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-383-777-5>

Keski-Uudenmaan sote. 2021. Organisaatio. Viitattu 24.8.2021.

<https://www.keski-uudenmaansote.fi/kuntayhtyma/organisaatio/>

Keski-Uudenmaan sote. 2019. Perhekeskuspalvelut. Viitattu 24.8.2021.

https://www.keski-uudenmaansote.fi/asiakasryhmien_palvelut/lapset-nuoret-ja-perheet/perhekeskuspalvelut/

Klavus, J. Hastrup, A. Jarvala, T. Pusa, A-K. Rissanen, P. 2019. Monialainen perhekeskus tuottaa kustannusvaikuttavia palveluja - lapsiperhepalvelujen taloudellinen arviointi. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Viitattu 28.10.2021.

https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/138215/URN_ISBN_978-952-343-349-6.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Kohti lapsi- ja perhelähtöisiä palveluita. 2021. Sosiaali- ja terveysministeriö. Viitattu 24.8.2021.

<https://stm.fi/documents/1271139/1953486/LAPE-esite-verkko.pdf/68a59997-cc83-406d-ac8a-3dd8fbb5f3ba>

Laajasalo, T. & Pirkola, S. 2012. Terveyden ja hyvinvoinninlaitos. Ennen kuin on liian myöhäistä -Ehkäisevän mielenterveyshäiriön toimivia käytäntöjä palvelujärjestelmän kehittäjille.

Viitattu 24.8.2021.

https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/90874/URN_ISBN_978-952-245-686-1.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Laki sosiaalihuollon ammattihenkilöistä. 817/2015. Viitattu 12.9.2021.

<https://finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2015/20150817>

LAPE-muutosohjelman arviointi. 2019. Sosiaali- ja terveysministeriö. Viitattu 3.10.2021.

https://stm.fi/documents/1271139/13111556/Loppuraportti+LAPE_arviointi+8.3.2019_final.pdf/3efbd6b7-c22f-ef66-b412-4b3b521d9512/Loppuraportti+LAPE_arviointi+8.3.2019_final.pdf

Lapsen aika - Kohti kansallista lapsistrategiaa 2040. 2019. Valtioneuvoston julkaisuja 2019:4. Viitattu 3.10.2021.

https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/161441/VN_2019_4_Lapsen_aika.pdf?sequence=4&isAllowed=y

Lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelma. 2016. Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja muistioita 2016:29. Viitattu 25.4.2021.

https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/74904/Rap_ja_muist_29_2016.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Leemann, L. & Hämäläinen, R.-M. 2015. Matalan kynnyksen palvelut. Sosiaalisen osallisuuden edistämisen koordinaatiohanke (Sokra). Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. Viitattu 30.4.2021.

https://thl.fi/documents/966696/3775621/Tietopaketti_Matalan_Kynnyksen_Palvelut.pdf/97b1aef8-b8ca-4ec3-ac4c-b80d3e754cec

Osallistava ja osaava Suomi - sosiaalisesti, taloudellisesti ja ekologisesti kestävä yhteiskunta. 2019. Valtioneuvoston julkaisuja 2019:31. Viitattu 2.5.2021.

<https://valtioneuvosto.fi/documents/10184/13883062/Neuvottelutulos+hallitusohjelmasta+3.6.2019.pdf/e60d2023-3596-dae0-05db-d36c96e629fa/Neuvottelutulos+hallitusohjelmasta+3.6.2019.pdf?version=1.0&download=true&t=1559547262000>

Paasivirta, A. 2020. Miksi kotipalvelua ei ole tarpeeksi saatavilla?. Blogikirjoitus. Lastensuojelun keskusliitto. Viitattu 26.10.2021.

<https://www.lskl.fi/blog/miksi-kotipalvelua-ei-ole-tarpeeksi-saatavilla/>

Paju, P. 2020. Paikoiltaan siirretty arki. Lastensuojelun Keskusliiton verkkojulkaisu 2/2020. Viitattu 8.10.2021.

<https://www.lskl.fi/wp-content/uploads/Paikoiltaan-siirretty-arki-verkkojulkaisu.pdf>

Parasta jokaiselle. 2020. Keski-Uudenmaan sote. Viitattu 24.8.2021.

<https://www.keski-uudenmaansote.fi/globalassets/ku-sote/liitteet/paatoksenteko/keusotenyhtymastrategia-2020-2025-ja-oheismateriaali-23.10.2019.pdf>

Pelkonen, M. 2019. Vanhemmuuden ja parisuhteen tuki perhekeskuksen ydintehtävänä. Teoksessa Hakulinen, T. Laajasalo, T. Mäkelä, J. (toim.) Vanhemmuuden ja parisuhteen tuen vahvistaminen - Teoriasta käytäntöön, 106-113. Viitattu 25.4.2021.

https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/138389/URN_ISBN_978-952-343-357-1.pdf

Pelkonen, M. Hastrup, A. Normia-Ahlsten, L. Halme, N. Kekkonen, M. Kiviruusu, O. Liukko, E. Lämsä, R. 2019. Perhekeskukset Suomessa 2019 - Kehittämisen tilanne ja työn jatkuminen. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Viitattu 30.4.2021.

https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/139242/URN_ISBN_978-952-343-461-5.pdf

Perälä, M-L, Halme, N. Nykänen, S. 2012. Lasten, nuorten ja perheiden palveluja yhteensovitettava johtaminen. Terveyden- ja Hyvinvoinninlaitos. Viitattu 4.10.2021.

https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/90893/THL_OPA019_2012web.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Pulkkinen, L. 2018. Kohti yhteistä lapsikäsitystä. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Viitattu 10.9.2021.

https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/136124/URN_ISBN_978-952-343-086-0.pdf?sequence=1

Ristikari, T. Keski-Säntti, M. Sutela, E. Haapakorva, P. Kiilakoski, T. Pekkarinen, E. Kääriälä, A. Aaltonen, M. Huotari, T. Merikukka, M. Salo, J. Juutinen, A. Pesonen-Smith, A. Gissler, M. 2018. Suomi lasten kasvuympäristönä: Kahdeksantoista vuoden seuranta vuonna 1997 syntyneistä. Terveyden ja Hyvinvoinninlaitos. Viitattu 4.10.2021. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-343-152-2>

Saari, J. Eskelinen, N. & Björklund, L. 2020. Raskas perintö: Ylisukupolvinen huono-osaisuus Suomessa. E-kirja. Helsinki: Gaudeamus.

Silfverberg, P. 2006. Ideasta projektiksi projektinvetäjän käsikirja. Viitattu 7.5.2021.

http://www.rakennerahastot.fi/vanhat_sivut/rakennerahastot/tiedostot/esr_julkaisut_2000_2006/esitteet_ja_oppaat/oppaat/01_projektinvetajan_opas.pdf

Sipilä, J. & Österbacka, E. 2013. Enemmän ongelmien ehkäisyä, vähemmän korjailua? Valtiovarainministeriön julkaisuja 11/2013. Viitattu 7.5.2021.

https://www.researchgate.net/publication/236880520_Enemman_ongelmien_ehkaisy_vahemman_korjailua

Sosiaalihuoltolaki. 1301/2014. Viitattu 12.9.2021.

<https://finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2014/20141301>

Sosiaalihuoltolain soveltamisopas. 2017. Sosiaali- ja terveysministeriö. Viitattu 12.9.2021.

https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/80391/05_17_Sosiaalihuoltolain%20soveltamisopas.pdf

Sosiaali- ja terveysministeriö. 2021. Syrjäytymisen ja köyhyyden ehkäiseminen. Viitattu 24.8.2021.

<https://stm.fi/syrjaytymisen-ja-koyhyden-ehkaisy>

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. 2020. Lapset ja perheet. Viitattu 28.8.2021.

<https://thl.fi/fi/web/hyvinvointi-ja-terveyserot/eriarvoisuus/elamankulku/lapset-ja-perheet>

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. 2021a. Lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelma (LAPE).

Viitattu 24.8.2021.

<https://thl.fi/fi/tutkimus-ja-kehittaminen/tutkimukset-ja-hankkeet/lapsi-ja-perhepalveluiden-muutosohjelma-lape->

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. 2021b. Nuorten syrjäytymisen ehkäisy. Viitattu 24.8.2021.

<https://thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/hyvinvointi-ja-terveys/nuorten-syrjaytymisen-ehkaisy#syrjaytymisen>

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. 2021c. Asiakslähtöisyys. Viitattu 24.8.2021.

<https://thl.fi/fi/tutkimus-ja-kehittaminen/tutkimukset-ja-hankkeet/sosku/sosiaalisen-kuntoutuksen-opas/palvelun-sisallot/yksilotyoskentely/asiakslahtoisyys>

Tietoarkisto. 2021. Kvalitatiivisen datan käsittely. Viitattu 9.5.2021.

<https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/aineistonhallinta/kvalitatiivisen-datan-kasittely/>

Törmä, S. 2009. Matala kynnyks - pelkkä retorinen lupaus? Janus Sosiaalipolitiikan ja sosiaalityön tutkimuksen aikakauslehti, 17(2), s. 164-169.

<https://journal.fi/janus/article/view/50514>

Vauhkonen, T. Kallio, J. & Erola, J. 2017. Yhteiskuntapolitiikka 2017:5. Sosiaalisen huono-osaisuuden ylisukupolvisuus Suomessa. Viitattu 29.9.2021.

https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/135433/YP1705_Vauhkonenym.pdf?sequence

Vuorenmaa, M. 2019. Pienten lasten ja heidän perheidensä hyvinvointi 2018. Terveyden- ja hyvinvoinnin laitoksen tilastoraportti. Viitattu 2.5.2021.

<http://urn.fi/URN:NBN:fi-fe2019050214035>

YK:n lapsen oikeuksien yleissopimus. 1989. Viitattu 4.10.2021.

<https://www.lapsenoikeudet.fi/lapsen-oikeuksien-sopimus-turvaa-lasten-ihmisoikeudet/sopimus-kokonaisuudessaan/>

Kuviot

Kuvio 1: Organisaatiokaavio (Keski-Uudenmaan sote, 2021).	22
Kuvio 2: Hyvinkään lapset, nuoret ja lapsiperheet (Hyvinvointikertomus 2020).	22

Taulukot

Taulukko 1: Esimerkki aineiston pelkistämisestä / perhekeskuspalvelut	35
Taulukko 2: Esimerkki pelkistettyjen ilmauksien ryhmittelystä alaluokiksi / perhekeskuspalvelut	35
Taulukko 3: Aineiston luokittelu / matalan kynnyksen palvelut	36

Liitteet

Liite 1: Saatekirje Hyvinkään perhekeskuspalveluiden työntekijöille.....	70
Liite 2: Saatekirje matalan kynnyksen palveluiden työntekijöille	71
Liite 3: Suostumuslomake opinnäytetyöhön osallistumisesta	72
Liite 4: Teemahaastattelurunko Hyvinkään perhekeskuspalveluiden työntekijöille	73
Liite 5: Teemahaastattelurunko matalan kynnyksen palveluiden työntekijöille	74

Liite 1: Saatekirje Hyvinkään perhekeskuspalveluiden työntekijöille

Saatekirje

Hei,

Olemme sosionomi opiskelijoita Laurea-ammattikorkeakoulusta Tikkurilasta ja teemme tutkimuksellista opinnäytetyötä ”Matalan kynnyksen perhetyöpalvelu Hyvinkäälle - tutkimus palvelun suunnittelun ja toteutuksen tueksi”. Yhteistyö kumppanimme toimii Keski-Uudenmaan sote -kuntayhtymä ja teemme tiivistä yhteistyötä Hyvinkään sosiaalihuoltolain mukaisen perhetyön esimiehen ja tiimin kanssa. Opinnäytetyömme keskittyy uuden matalan kynnyksen ”Walk in” tyyllisen perhetyön suunnittelun ja toteuttamisen tukemiseen tutkimuksellisesti. Tutkimuksen avulla pyrimme saamaan palvelun tarvetta näkyväksi keräämällä tietoa perhekeskuksen eri ammattikuntien työntekijöiltä. Tutkimuksella on mahdollisuus tuottaa arvokasta tietoa Keski-Uudenmaan sote -kuntayhtymän Hyvinkään sosiaalihuoltolain mukaisen perhetyön esimiehelle ja tiimille palvelun ideoinnin, suunnittelun ja toteutuksen tukemiseksi. Lisäksi tutkimuksella on mahdollista saada perusteita uudelle palvelulle.

Perhetyön ideoiman walk in -palvelupisteen on suunniteltu sijaitsevan perhekeskuksen yhteydessä, jonne kävijöiden olisi helppo saapua. Walk in- perhetyöpalvelusta olisi mahdollista saada apua, tukea ja neuvontaa matalalla kynnyksellä lapsiperheiden kaikenlaisiin arkisiin haasteisiin varhaisessa vaiheessa. Palvelupisteelle voitaisiin ohjata kävijöitä myös muista perhekeskuksen palveluista, kuten esimerkiksi neuvolasta. Palvelun on tarkoitus olla lapsiperheitä ja vanhemmuutta varhaisesti tukevaa sekä toimia ennaltaehkäisevästi niin, ettei sosiaalihuollon asiakkuutta tarvittaisi. Tällöin palvelun käyttäjät voivat asioida palvelupisteellä halutessaan myös anonymisti. Palvelun keskeisinä tavoitteina on lapsiperheiden mahdollisimman varhainen tukeminen, lasten suojelun tarpeen ennaltaehkäisy sekä matala kynnyksisyys.

Etsimme vapaaehtoisia sosiaalihuollon työntekijöitä tutkimushaastatteluun. Palvelun toteutumisen kannalta tutkimukseen haastatelluilta henkilöiltä saatu tieto, kokemukset ja näkemykset sekä lopulta tutkimuksen tulokset ovat erityisen tärkeitä, joilla pystytään mahdollisesti perustelemaan uuden palvelun tarve ja suunniteltu toteutustapa. Haastattelu tullaan toteuttamaan mahdollisuuksien mukaan joko kasvotusten, puhelin haastatteluina, Teams-alustalla tai sähköisesti kesän 2021 aikana. Saatu aineisto anonymisoidaan, analysoidaan ja tulkitaan haastatteluiden päätyttyä. Käsittelemme saadun aineiston luotamuksellisesti sekä raportoimme tutkimustulokset rehellisesti ja tarkasti. Haastatteluista saatu aineisto hävitetään asianmukaisesti opinnäytetyön päätyttyä.

Vastaamme mieluusti mahdollisiin kysymyksiin ja annamme mielellämme lisätietoa tutkimukseemme liittyen.

Ystävällisin terveisin,

Heidi Vauhkonen ja Iina Viitanen
 Laurea-ammattikorkeakoulu, Tikkurila
 heidi.vauhkonen@student.laurea.fi
 iina.viitanen@student.laurea.fi
 Puh. 045 6383 482 / Heidi
 Puh. 040 7692 473 / Iina

Liite 2: Saatekirje matalan kynnyksen palveluiden työntekijöille

Saatekirje

Hei,

Olemme sosionomi opiskelijoita Laurea-ammattikorkeakoulusta Tikkurilasta ja teemme tutkimuksellista opinnäytetyötä ”Matalan kynnyksen perhetyöpalvelu Hyvinkäälle - tutkimus palvelun suunnittelun ja toteutuksen tueksi”. Yhteistyö kumppanimme toimii Keski-Uudenmaan sote -kuntayhtymä ja teemme tiivistä yhteistyötä Hyvinkään sosiaalihuoltolain mukaisen perhetyön esimiehen ja tiimin kanssa. Opinnäytetyömme keskittyy uuden matalan kynnyksen ”Walk in” tyyllisen perhetyön suunnittelun ja toteuttamisen tukemiseen tutkimuksellisesti. Tutkimuksessa keskitymme selvittämään toteuttavatko muut kunnat ja erityisesti kuntayhtymät vastaavanlaisia matalankynnyksen palveluita sosiaalipalveluina. Tarkoituksena on myös kartoittaa jo toiminnassa olevien matalan kynnyksen palveluiden toimintaa. Tutkimuksella on mahdollisuus tuottaa arvokasta tietoa Keski-Uudenmaan sote -kuntayhtymän Hyvinkään sosiaalihuoltolain mukaisen perhetyön esimiehelle ja tiimille palvelun ideoinnin, suunnittelun ja toteutuksen tukemiseksi. Lisäksi tutkimuksella on mahdollista saada perusteita uudelle palvelulle.

Perhetyön ideoiman walk in -palvelupisteen on suunniteltu sijaitsevan perhekeskuksen yhteydessä, jonne kävijöiden olisi helppo saapua. Walk in- perhetyöpalvelusta olisi mahdollista saada apua, tukea ja neuvontaa matalalla kynnyksellä lapsiperheiden kaikenlaisiin arkisiin haasteisiin varhaisessa vaiheessa. Palvelupisteelle voitaisiin ohjata kävijöitä myös muista perhekeskuksen palveluista, kuten esimerkiksi neuvolasta. Palvelun on tarkoitus olla lapsiperheitä ja vanhemmuutta varhaisesti tukevaa sekä toimia ennaltaehkäisevästi niin, ettei sosiaalihuollon asiakkuutta tarvittaisi. Tällöin palvelun käyttäjät voivat asioida palvelupisteellä halutessaan myös anonymisti. Palvelun keskeisinä tavoitteina on lapsiperheiden mahdollisimman varhainen tukeminen, lasten suojelun tarpeen ennaltaehkäisy sekä matala kynnyksisyys.

Etsimme vapaaehtoisia sosiaalihuollon työntekijöitä tutkimushaastatteluun. Palvelun toteutumisen kannalta tutkimukseen haastatelluilta henkilöiltä saatu tieto, kokemukset ja näkemykset sekä lopulta tutkimuksen tulokset ovat erityisen tärkeitä, joilla pystytään mahdollisesti perustelemaan uuden palvelun tarve ja suunniteltu toteutustapa. Haastattelu tullaan toteuttamaan mahdollisuuksien mukaan joko kasvotusten, puhelin haastatteluina, Teams-alustalla tai sähköisesti kesän 2021 aikana. Saatu aineisto anonymisoidaan, analysoidaan ja tulkitaan haastatteluiden päätyttyä. Käsittelemme saadun aineiston luotamuksellisesti sekä raportoimme tutkimustulokset rehellisesti ja tarkasti. Haastatteluista saatu aineisto hävitetään asianmukaisesti opinnäytetyön päätyttyä.

Vastaamme mieluusti mahdollisiin kysymyksiin ja annamme mielellämme lisätietoa tutkimukseemme liittyen.

Ystävällisin terveisin,

Heidi Vauhkonen ja Iina Viitanen
 Laurea-ammattikorkeakoulu, Tikkurila
 heidi.vauhkonen@student.laurea.fi
 iina.viitanen@student.laurea.fi
 Puh. 045 6383 482 / Heidi
 Puh. 040 7692 473 / Iina

Liite 3: Suostumuslomake opinnäytetyöhön osallistumisesta

Suostumuslomake

Suostumus opinnäytetyöhön osallistumiseen

Suostun vapaaehtoisesti osallistumaan Heidi Vauhkosen ja Iina Viitasen opinnäytetyön tutkimushaastatteluun. Olen saanut kirjallista tietoa opinnäytetyön sisällöistä, tarkoituksesta ja tavoitteista. Henkilötietoja ei kerätä, joten tutkimusrekisteriä ei synny. Antamiani vastauksia ei voi yhdistää minuun jälkikäteen opinnäytetyön kirjallisessa tuotoksessa. Kaikki vastaustiedot ovat luottamuksellisia. Olen tietoinen siitä, että opinnäytetyöhön osallistuminen on vapaaehtoista. Olen myös tietoinen siitä, että opinnäytetyöhön osallistuminen ei aiheuta minulle minkäänlaisia kustannuksia.

Suostun siihen, että minua haastatellaan ja haastattelu nauhoitetaan. Haastattelussa antamiani tietoja ja tiedonkeruussa saatua materiaalia käytetään kyseisen opinnäytetyön tarpeisiin sekä sen loppuraportointiin. Voin halutessani keskeyttää opinnäytetyöhön osallistumisen milloin tahansa ilman, että minun täytyy perustella keskeyttämistäni.

Päiväys ja paikka _____

Opinnäytetyöhön osallistuvan haastateltavan allekirjoitus ja nimenselvennys

Opinnäytetyön tekijöiden allekirjoitus ja nimenselvennys

Liite 4: Teemahaastattelurunko Hyvinkään perhekeskuspalveluiden työntekijöille

Teemahaastattelurunko perhekeskuspalveluiden työntekijöille

1. Taustatiedot

- ammattinimike ja nykyinen työtehtäväsi
- työkokemus nykyisessä tehtävässäsi
- kunta, jossa työskentelet

2. Palveluiden tämänhetkinen tilanne

- Minkälaisia tyypillisiä haasteita havaitset vanhemmuudessa ja perheiden hyvinvoinnissa omassa työssäsi?
- Miten näihin haasteisiin voitaisiin mielestäsi puuttua varhaisessa vaiheessa?
- Miten palveluiden saatavuus ja oikea-aikaisuus toteutuvat mielestäsi tällä hetkellä?
- Miten varhaista tukemista ja oikea-aikaisuutta voitaisiin mielestäsi parantaa?

3. Perheiden ja vanhemmuuden tukeminen matalan kynnyksen palveluilla

- Millaisin keinoin matalan kynnyksen perhetyö voisi mielestäsi tukea vanhemmuutta ja perheiden hyvinvointia?
- Miten vanhemmat ja perheet mielestäsi hyötyisivät matalan kynnyksen palveluista?
- Millaisiin tarpeisiin ja haasteisiin matalan kynnyksen perhetyöpalvelulla voitaisiin mielestäsi vastata?
- Millaista matalan kynnyksen perhetyön palvelun tulisi olla mielestäsi käytännössä?
- Millaisia tavoitteita toiminnalla tulisi mielestäsi olla?

4. Matalan kynnyksen palveluiden mahdollinen kohderyhmä

- Ketkä voisivat mielestäsi olla matalan kynnyksen palvelun kohderyhmää?
- Millaisissa tilanteissa näkisit matalan kynnyksen perhetyön olevan hyödyllinen?

Liite 5: Teemahaastattelurunko matalan kynnyksen palveluiden työntekijöille

Teemahaastattelurunko matalan kynnyksen palveluihin

1. Taustatiedot

- ammattinimike
- työkokemus nykyisessä tehtävässäsi
- kunta, jossa työskentelet

2. Matalan kynnyksen palvelut

- Millaista matalan kynnyksen palvelua teillä järjestetään sosiaalihuoltolain mukaisena palveluna?
- Mihin matalan kynnyksen palvelu sijoittuu rakenteellisesti organisaatiossasi?
- Millä tavoin palvelua mainostetaan? Miten asiakkaat löytävät palvelun tai ohjautuvat sen käyttäjiksi?
- Mitä palveluiden saaminen edellyttää sen käyttäjältä?
- Millaisiin tarpeisiin palvelu on perustettu?
- Kertoisitko oman näkemyksesi palvelun onnistumisista, haasteista ja kehityskohteista.

3. Matalan kynnyksen palveluiden toiminta käytännössä

- Miten palvelua toteutetaan käytännössä? Jos palveluun sisältyy neuvontaa myös chatin kautta, kerrothan siitäkin.
- Voiko palvelussa asioida anonyymisti tai syntykö asiakkuutta? Entä tehdäänkö kirjauksia?
- Minkälaisia tavoitteita matalan kynnyksen palvelulla on?
- Millaisia tarpeita olette havainneet palvelun käyttäjillä?
- Miten palvelun käyttäjien tarpeisiin vastataan?
- Miten asiakkaat hyötyvät matalan kynnyksen palveluista?

4. Matalan kynnyksen palveluiden vaikutukset ja tulevaisuuden näkymät

- Millä tavoin matalan kynnyksen palvelun toimintaa ja toiminnan vaikutuksia on arvioitu?
- Miten työntekijät ovat kokeneet tai havainneet palvelun vaikuttavuuden?
- Millaisia muutoksia toimintaan on tehty käynnistysvaiheen jälkeen?
- Miten palvelua aiotaan jatkossa kehittää?
- Millaista palautetta olette saaneet palvelusta sen käyttäjiltä?